

Radost

1924–1942

Beletristický časopis pro děti mladšího školního věku.

Podtitul: 1925/26–1938/39 (roč. 2–15) Časopis pro nejmladší dorost Československého červeného kříže; 1939/40–1941/42 (roč. 16–18) Obrázkový časopis pro mládež obecné školy. – *Redaktoři:* 1924/25 (roč. 1) red. kruh F. Havlíčková-Schnirchová, F. Krch, P. Molnářová, J. Satranský; 1925/26 až 1941/42 (roč. 2–18) F. Krch, odp. red. A. Kovářiková. – *Vydavatel:* 1924/25–1938/39 do č. 7 (roč. 1–15) Českosl. červený kříž; 1938/39 č. 8–10 (roč. 15) Červený kříž; 1939/40–1941/42 (roč. 16–18) Společnost Červeného kříže; Praha. – *Periodicita:* 1924/25 (roč. 1) jako samostatná příl. Měsíčníku dorostu Červeného kříže, měsíčník, od září do června 10 čísel; 1925/26–1941/42 (roč. 2–18), samostatný měsíčník, od září do června 10 čísel (roč. 2 je v tiráži ještě uváděn jako příloha čas. Lípa).

R. jako samostatný časopis vznikla z původní osmistránkové přílohy Měsíčníku dorostu Červeného kříže. Obsah byl přizpůsoben mladším čtenářům a do jisté míry představoval analogii časopisu pro starší děti Lípa. Zahrhoval verše, uměleckou, zábavnou i naučnou prózu, písničky, dramatické scény a zábavné rubriky (pořekadla, hádanky, anekdoty, veselé kresby apod.). Vedle uměleckého vkusu měla R. rozvíjet správný vztah k přírodě a k její ochraně; prováděla též zdravotnickou osvětu a výchovu. Hodně místa bylo věnováno vlastní dětské literární a výtvarné tvorbě (veršiky, říkanky, hádanky, drobná vyprávění, záznamy z pozorování přírody, kresby a různé výrobky); zvlášť často byla publikována díla žáků Volné školy práce v Kladně. K oblíbě R. přispívala dovedná a pružná redakce, která např. využívala veselé a bystré postavičky Kašpárka (*Kašpárkovy hádanky, Kašpárkovy rébusy, Kašpárkovy legrace, Kašpárkovo kouzelnictví* atd.) a později přinášela v každém čísle příběh Ladových zvířátek (kocour Mikeš, kozel Bobeš aj.). Časopis měl pěknou grafickou úpravu, technicky dokonalý tisk a hodnotnou výtvarnou složku. Její páteří byly nejrůznější kresby M. Alše, od 1928 se podstatně uplatňoval J. Lada; dalšími autory byli např. O. Cihelka, P. Dillinger, M. Fischerová-Kvěchová, A. Kašpar, R. Lada, K. Müller, L. Richter. Ke kultivaci dětské-

ho vkusu měly přispívat četné reprodukce výtvarných děl českých (V. Brožík, J. Čermák, A. Hudeček, V. Hynais, A. Mánes, O. Mánes, S. Pinkas, J. Preisler, A. Slavíček, J. Špillar, K. Špillar, R. Vejrych, V. Vrbová) i světových umělců (J. Bilibin, Correggio, G. David, A. van Dyck, A. Feuerbach, Th. Gainsborough, F. Hals, J. F. Millet, V. G. Perov, A. Renoir, J. Reynolds, P. P. Rubens, V. A. Šerov, H. Thoma aj.), volených s ohledem na jejich téma (portréty dětí, žánry, venkovské krajiny), a od 10. roč. též reprodukce uměleckých fotografií (zejména V. Jírů).

Beletristické příspěvky (v prvních dvou ročnících byly některé i ve slovenštině) se uplatňovaly vedle literárních projevů dětí, které tvořily podstatnou část obsahu i rozsahu R., a vedle četných ukázek různých žánrů lidové slovesnosti (písň, říkadla, přísloví). *Z poezie* (autoři: V. Beneš, J. Čapek, K. Driml, E. Gudrichová, L. Hošková, K. Kalláb, J. Kalus, A. Klášterský, J. Kožíšek, I. Krahulík pod pseud. A. Mach, P. Kříčková, L. Mašíňová, J. Prchal, H. Sedláček, D. Skalická, J. V. Sládek, V. Sokolová, J. Šanda, F. Šmakal, M. Veselý, L. Vonková, J. Vrchlický aj.) to byly většinou krátké básničky pro děti, často též přetiskované ze starších knih. Více se v R. uplatnila *próza* – zábavná, umělecká a naučná. Často byly otiskovány vybrané úryvky z děl českých (B. Němcová) i světových klasiků (L. N. Tolstoj, I. S. Turgeněv); většina původních prací pocházela od uznávaných autorů dětské literatury (J. Čapek, K. Čapek, J. Kožíšek, P. Sula) a od stálejších přispěvatelů R. (L. Bubelová, L. Durdíková, F. Kárník, I. Krahulík i pod pseud. A. Machovec, F. Krch, J. Makuš, A. Očenášek, Š. Poláček-Topol, K. Sojková, J. Šanda, B. Tožička, J. R. Vonka, J. B. Votava aj.). Zvláštní postavení mezi nimi zaujímal J. Lada veselými historkami zvířátek, které vznikly na popud redaktora F. Krcha; od 1931 se staly osou každého ročníku R. a později základem Ladových proslulých knížek pro děti. R. věnovala pozornost i dětskému divadlu: po několika ročnících uveřejňovala scénky F. Kovářika pro maňásková a bramborová divadélka, dalšími autory byli V. Burian, K. Driml, O. Janků, F. Krch, F. Ptáček.

LITERATURA: V. Marek: ref. R., Úhor 1929, s. 17.

zpk

Radosti Panny Marie

Radosti Panny Marie

2. polovina 14. století

Básnické projevy kultu radostných okamžiků v životě Panny Marie.

Jako radosti Panny Marie se označují literární projevy kultu, jehož předmětem bylo od 12. století pět, později sedm a více radostných okamžiků v životě Spasitelovy matky. Vznikaly po celé Evropě, nejprve latinsky, později v národních jazycích. Jsou veršované i prozaické, lyrické i epické, mluvní i zpěvní (tzn. nejsou konstituovány žánrově, ale tematicky).

V Čechách inspiroval kult radostí Panny Marie koncem 14. století soubor hodiněk a modliteb, veršovaných i prozaických, *Scala coeli* (Žebřík do nebe); jeho pořadatel Albert Pražský jej zčásti sestavil ze starší produkce, zčásti sám složil. Ze skutečnosti, že tzv. radosti Panny Marie jsou v jiných evropských zemích doloženy nejprve latinsky a teprve později v národních jazycích, usuzuje J. Vilíkovský, že česká veršovaná zpracování námětu radostí Panny Marie pocházejí teprve ze sklonku 14. století, a nikoli z jeho prvních desetiletí, do nichž byla kladena staršími badateli. Jsou to: 1. *Sedmerá radost Panny Marie* (912 veršů), dochovaná ve Svatovítském rukopisu z konce 14. století. Je složena osmislabičnými sdruženě rýmovanými verši a byla zřejmě určena k přednesu jako veršované kázání. Po prologu, v němž ohlašuje téma, vypočítává neznámý autor sedm radostí Panny Marie od zvěstování po nanebevzetí. Jejich výčet, přerušovaný oslovováním posluchačů, didaktickými vsuvkami a apostrofami Panny Marie, je podán jako řada příběhů; v posledním oddílu, o nanebevzetí, je vyprávění redukováno na minimum a téměř osamostatněná přímá řeč rozvinuta v citově silně zbarvené lyrické pasáže. 2. Veršovaným kázáním jsou podle všech známek také *Radosti svaté Mařie* z Hradeckého rukopisu (555 veršů). Formou prostého, suše věcného vypravování, jemuž odpovídá veršová stavba – osmislabičný verš tíhnoucí až na ustálený počet slabik a rým k próze –, vypočítávají devět radostí v Mariině životě. Tento počet je neobvyklý, a protože mezi uvedenými radostmi chybí nanebevzetí, zdá se, že text nebyl zapsán celý. 3. Sedm radostí Panny Marie od zvěstování po nanebevzetí je námětem veršované modlitby *Zdráva, milá matko božie* (124 veršů), složené osmislabičným

mi sdruženě rýmovanými verši, syntakticky vymezenými jako čtyřveršové strofy. Vypravování o sedmi radostech, jehož těžištěm jsou dialogy spojené narativní linií, je vloženo do rámce apostrof Panny Marie, jimiž modlitba začíná a končí. 4. S těmito projevy kultu radostí Panny Marie jsou tematicky spřízněny *Radosti Panny Marie v nebi*. Z jejich textu, zapsaného sice bez notace, ale zřejmě určeného ke zpěvu, se dochoval jen zlomek čtyř slok, apostrofujících Pannu Marii a vypočítávajících její jednotlivé radosti. – Jiné projevy kultu radostí Panny Marie, které byly zjištěny dosavadním badáním (vesměs prozaické: modlitby, nábožensky vzdělavatelná pojednání aj.), mají převážně nebo povýtce mimoliterární funkci a více než složkou literárního vývoje jsou dokladem rozrůzněnosti zájmů a forem náboženského života 14. století.

EDICE: 1. (*Sedmerá radost Panny Marie:*) in Starobylá skládání 2 (1818, ed. V. Hanka); in Svatovítský rukopis (1886, ed. A. Patera). – *Ukázka:* in Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovy (1957); 2. (*Radosti svaté Mařie:*) in Starobylá skládání 3 (1818, ed. V. Hanka); in Hradecký rukopis (1881, ed. A. Patera); 3. (*Zdráva, milá matko božie:*) in Starobylá skládání 1 (1817, ed. V. Hanka); in Hradecký rukopis (1881, ed. A. Patera); 4. (*Radosti Panny Marie v nebi:*) J. Vraštil in Zlomek staročeské básně R. P. M. v nebi z 1. poloviny 14. století, Časopis katol. duchovenstva 1925, s. 156. ■

LITERATURA: F. Menčík: Několik úvah k starší české literatuře, ČČM 1881, s. 88; M. Opatrný: Příspěvky ke kritice a výkladu textů staročeských (k Rukopisu hradeckému, vydal A. Patera), LF 1884, s. 412; A. Havlík: O rýmech přehlásky $u > i$ s původním u a i , LF 1887, s. 240 + Veršové shody Rukopisu hradeckého, ČČM 1904, s. 284 a 413, 1905, s. 31 a 252 + O skladateli Rukopisu hradeckého, ČČM 1906, s. 56 + V které době žil skladatel Rukopisu hradeckého, tamtéž, s. 255; A. Truhlář: Katalog českých rukopisů C. k. veřejné a univerzitní knihovny pražské (1906, č. 183 a 373); V. Chaloupecký: V které době žil skladatel Rukopisu hradeckého?, ČČH 1912, s. 1; E. Smetánka: Dobu, kdy byl skládán Rukopis Hradecký... (replika na práce Havlíkovy a Chaloupeckého), LF 1912, s. 160; J. Vraštil: Zlomek staročeské básně R. P. M. v nebi z 1. poloviny 14. století, Časopis katol. duchovenstva 1925, s. 156; R. Jakobson: Verš staročeský, Českosl. vlastivěda 3. Jazyk (1934); M. Weingart: Datierung und Ursprung der altschechischen Königgrätzer Handschrift, Slawische Rundschau 1938, č. 6; J. Vilíkovský: Modlitby Alberta Pražského, Řád 1940, s. 233 → Pisemnictví českého středověku (1948); A. Škarka: Z problematiky českého gotického básnictví, ČČH 48–49,

1947–48, s. 30 → Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); R. Jakobson: Iz istorii epičeskich form v češskoj poezii četyrnadcatogo veka, Selected writings 6, sv. 2 (Berlín, New York, Amsterdam 1985). – Viz též EDICE.

jl

Marie Rafajová

* 29. 11. 1896 *Královo Pole* (Brno-K. P.)

† 13. 7. 1978 *Bratislava*

Básnířka meditativní lyriky na biblické motivy, prozaička, hlavně pro mládež, sledující nábožensky výchovný účel, překladatelka z anglické, německé, švédské a slovenské literatury, publicistka; psala též slovensky a překládala i do slovenštiny.

V matrice zapsána Maria Karla Františka R. – Byla dcerou úředního sluhy. 1903–08 vychodila v Králově Poli obecnou školu, od 1908 studovala na brněnském dívčím lyceu Vesny (mat. 1915). Od října 1916 pracovala jako úřednice Válečného, později Zemského obilního ústavu v Brně. Již za studií se zajímala o náboženské otázky, v jejím přesvědčení ji utvrzovali přátelé, mj. rodina J. Kostomlatského, redaktora evangelického časopisu *Betanie* (R. zde publikovala první verše). Rozhodnutí odjet na misijní školu do Ameriky pro odpor rodičů nerealizovala, 1920 začala studovat na vysoké škole sociální v Praze, po prvním semestru (1921) však vstoupila do kursu Armády spásy, pak zde přijala členství a pracovala do 1926. Za této činnosti se spřátelila s evangelizační pracovnící švédské národnosti (orientovalo ji to k zájmu o švédský jazyk a literaturu) a později také s profesorem bohosloví S. Vaňkem, který měl vliv na její literární vývoj. V polovině 20. let navázala kontakt s K. Royovou, organizátorkou sociálně a misijně zaměřeného ústavu ve Staré Turé u Myjavy, a 1926 se stala její stálou spolupracovnicí; byla redaktorkou tamního časopisu *Večernica* (až do 1948), spoluzakladatelkou a tajemnicí spolku *Vieroslava* zaměřeného na podporu ústavní činnosti, působila jako diakonka a pracovnice v útulku pro přestárlé a v sirotčinci. Tuto práci přerušila v období 1932–36 opětovnou činností v Armádě spásy, nejprve v Bratislavě, pak v Praze, kde redigovala list tohoto sdružení *Prapor spásy* (něm. verze *Kriegsruf*) a knižnici pro děti Svě-

tělka. 1936, po smrti K. Royové, přijala předsednictví spolku *Vieroslava* a tím i funkci správkyně sociálních ústavů ve Staré Turé. Po reorganizaci 1951 se stala správkyní domova důchodců ve Staré Turé a poté v Zemianském Podhradí. 1956 odešla do důchodu. Koncem 20. let vykonala cesty do Švédska (1929, 1930) a do slovenských obcí v Jugoslávii v okolí Bělehradu a Nového Sadu (1929). – Pohřbena byla na Ústředním hřbitově v Brně.

R. se soustřeďovala na takové duchovní a světské problémy, jež sama intenzivně prožívala a jejichž literární tlumočení považovala za součást své evangelizační činnosti. Od prvotiny *Úzkou cestou* vycházela ve svých meditacích a modlitbách z textů Písma, teprve však v dalších sbírkách (*Za stany*, *Údolím pokory*, *Zpod věčných očí*) začala překonávat počáteční normativnost v traktování biblických motivů jejich prohloubeným niterným prožitkem; sblížujíc se s poetikou moderního básnictví, nahrazovala jednoduchou dikci odstíněným expresivním výrazem a uvolňováním verše z metrických a rýmových mechanismů. Námětovou monotónnost této extatické lyriky, do níž jen zřídkakdy pronikly subjektivní momenty autobiografického rázu (např. vyznavačské verše rodnému kraji *Na Špilberku* ve sbírce *Za stany*), postupem času vyvažovalo sílící vnitřní napětí a z něho plynoucí vyostřování kladu a záporu (především sbírka s antitetickým titulem *Avšak*, též sbírky *Kam?*, *V zajatých slova*), které pramenilo z vědomí, že víra není daností, ale sebeodříkavou úsilnou cestou k naplnění Písma. K obecnější sdělnosti poezie R., psané občas slovensky, přispívala schopnost smyslově názorných evokací abstraktních pomyslů, oživování biblické symboliky a rovněž, v době národního ohrožení, společenská, často do alegorie zahalená aktualizace autorčiny výpovědi (zvláště cenzurou zakázaná část sbírky *Avšak*, publikovaná až v poválečné sbírce *Čekání*). I prózy R. parafrázovaly sentence Písma, které jako motto nebo citát uvnitř textu jednoznačně udávaly smysl a účel vyprávění. Příběhem se tak postuloval princip nesebecké lásky a milosrdenství (*Ve službách lásky*, většina povídek pro mládež, jako *Míta hrbáček*, *Sestry*, *Zlatá ovečka*, *Malý vystěhovalec* aj.), idea pokorného přijímání osudu a důvěry v boží pomoc (*Světlo a stíny*, též pohádky, např. *O nespokojené větvičce* aj.) a zásada věrnosti svému přesvědčení a pravdě (např. *Na pase-*

kách s citací známých Husových slov o hájení pravdy, dále *Umberto* aj.). R. sice vycházela z reálných faktů, z reminiscencí na mládí a hlavně z trpkých zkušeností charitativní pracovnice (nejčastějším námětem byly příběhy opuštěných a osiřelých dětí), avšak ve snaze šířit „dobré světlo“ je transponovala do roviny idealizovaného příběhu s příkladným hrdinou. Jediný její pokus o román (*Judita*), který situovala na Valašsko, zůstal v náčrtu a ideově i epizodičností se přimyká k povídkám. – V souladu se svou evangelickou orientací si R. vybírala tituly překladů z angličtiny, němčiny a švédštiny, tlumočila též slovenské práce K. Royové (v dostupných titulech však jméno překladatele není uvedeno) a překládala i z češtiny (též němčiny a angličtiny) do slovenštiny. V rukopise zůstaly sbírky básní *Deti – kvety*, *V přírodě*.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Peter Jazvina; -f., M. K. R. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Betanie* (Brno 1918); *Cirkevné listy* (Lipt. Sv. Mikuláš); *Československá rodina*; *Čes. bratr; Evangelický kalendář* (1959 básně z rkp. sb. *Hrstka čemeřic*, 1963 Bible v mé tvorbě); sb. – zpěvník *Chvalme Pána* (1970); *Jednota bratrská*; *Kalich*; *Kostnické jiskry*; *Křesťanská revue*; *Křesťanské listy* (Pittsburgh, New York); *Mor. orlice* (Brno 1920); *Naše vítězství*; *Prameň* (Lipt. Sv. Mikuláš); *Prapor spásy* (od 1923); *Slavná naděje (USA)*; *Socialistická budoucnost* (Brno 1920); *kal. Transcius* (Lipt. Sv. Mikuláš); *Tvorba* (Bratislava 1943, 1949 překl. F. Thompson: *Nebeský polovník a ukázka* z překl. J. Milton: *Oslpený Samson*); *Úsměv* (Brno); *Večernice* (Stará Turá 1925–48); *Zvon* (1925); *Živena* (Turč. Sv. Martin). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: *Úzkou cestou* (BB 1926); *Ve službách lásky* (P 1926); *Doma* (P 1929); *Mífa hrabčeka* (P pro ml., 1929); *O nespokojené větvičce* (pohádky a B, 1929); *Za stany* (BB 1929); *Údolím pokory* (BB b. d., 1931); *Pohádky* (1933); *Světlo a stíny* (PP 1933); *Otík cestovatel* (P pro ml., b. d., 1933); *Sestry* (PP pro ml., b. d., 1934); *Zlatá ovečka* (P pro ml., b. d., 1934); *Na pasekách* (P pro ml., 1935); *Příhody snědého námořníčka* (P pro ml., b. d., 1935); *Trojí tajemství* (PP b. d., 1935; obs. *Jurovo tajemství*, *Malý majster* pod pseud. Peter Jazvina, obs. též M. Čierny: *Husliar a jeho dcérka*); *Zpod věčných očí* (BB 1935); *Malý vystěhovalec* (P b. d., 1936); *Umberto* (P b. d., 1936); *Kam?* (BB 1938); *Avšak* (BB 1939, 1947 in *Čekání* včetně cenzurovaných básní); *Judita* (P 1939); *Vianoce v lese* (B 1940); *V zajatí slova* (BB a překl. BB E. Barrett-Browningová a Ch. G. Rossettiho, 1944); *Čekání* (BB 1947); – posmrtně: *Čemeřice* (BB 1991). Viz též *Výbor*. – *Překlady a adaptace*: S. L. Brengle: *Otroci z lásky* (1925); K. Royová: *Štěstí* (1926) + *Čtyři povídečky* (1927) + *V pevné ruce* (1927) + *Šťastní lidé* (1927) + *Navracený ráj* (1930, an.) + *Bez boha na světě* (1935, an.); L. M. Alcott: *Dobré manželky* (1927); H. Stretton: *Pro bratra* (1928); H. Dixelius: *Dcera fa-*

rářova (1932); I. Bäckström: *Malá Gunnelka*, G. Gho-bé: *Torovo pokušení* (b. d., 1934); R. Fur: *Království boží v lidech* (1935); W. M. Schwartz: *Hory žijí* (b. d., 1935); *Tři povídky ze severu* (b. d., 1935, obs. P. A. Sevaldsen a PP neznámého autorství); D. Grayson: *Na zkušené v přátelství* (1936); J. P. Smyth: *Život Pána Ježíše Krista* (1947); do slovenštiny: *Skala vekov* (překl. a parafráze náboženské poezie z angl., něm. a švéd., 1943); J. P. Smyth: *Životopis Ježíša Krista pre ľud* (1943); Z. N. Hurston: *Ich oči vyzeraly Boha* (1947); A. Jirásek: *Staré povesti české* (1952). – *Ostatní práce*: *Veľká radosť* (1942); *Krásne manželstvo* (1943); *Lepšie ako život* (1943); *Ty zostávaš!* (1943); *O diakonskej službe* (1948). – *Výbor*: *Za Ním* (1991, ed. V. Dvořák; obs. též rkp. sb. *V tmě pod křídly*, *Navečer*). ■ **REDIGOVALA časopisy**: *Večernica* (1928–48, 1928–36 s K. Royovou, B. Jehličkovou), *Prapor spásy* a něm. verze *Kriegsruf* (od č. 10 1933 do č. 10 1935); *knížnici*: *Světélka* (1934–36). ■

LITERATURA: ● ref. překl. H. Dixelius: sh (P. Váša), *LidN* 30. 11. 1932; F. K. (Křelina), *Venkov* 14. 12. 1932; J. Šnobl, *Rozhledy* 1933, s. 44 ●; jkc. (J. Kunc): ref. překl. D. Grayson, *Rozhledy* 1937, s. 132; ● ref. *Kam?*: B. Slavík, *Zvon* 38, 1937/38, s. 671; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 47, 1939/40, s. 59 ●; ● ref. *Avšak*: K. P. (Polák), *Nár. práce* 25. 11. 1939; B. Slavík, *LidN* 26. 12. 1939; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 48, 1940/41, s. 312 ●; J. Bohnová: *K pětadesiatke M. R.*, *Cirkevné listy* 1946, s. 482; tk- (S. Verner): ref. *Čekání*, *Křesťanská revue* 1948, s. 93; ● k šedesátinám: F. M. Dobiáš, *Kostnické jiskry* 1956, č. 41; M. Glosová, *Jednota bratrská* 1956, s. 153; A. Mikolášek, *Křesťanská revue* 1957, s. 40 ●; ● k sedmdesátinám: P. Bíró (B. B. Bašus), sk. (Skaláková), *Kostnické jiskry* 1966, č. 40; M. Glosová, *Jednota bratrská* 1966, s. 111; A. K. (Kavinová), *Čes. bratr* 1966, s. 152; S. V. (Verner), *Křesťanská revue* 1966, s. 231 ●; ● nekrology: B. B. Bašus, *Kostnické jiskry* 1978, č. 27; M. Glosová, *Jednota bratrská* 1978, s. 151; J. Pokorný, *Čes. bratr* 1978, s. 120 ●; V. Dvořák in M. R.: *Za Ním* (1991); ● k 100. výr. narození: D. Henych, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 1996, č. 40; V. Dvořák, *tamtéž*, č. 43 ●.

et

Vladimír Raffel

* 30. 8. 1898 *Vovice*

† 10. 2. 1967 *Dolní Žleb* u Děčina

Autor próz pojímajících racionalisticky lidskou animalitu i duševní život, příležitostný literární recenzent, publicista, básník.

Otec, stavitel, zemřel v R. třinácti letech. Obecnou školu vychodil R. v rodišti a reálné gymnázium v Praze. Po maturitě 1918 se zapsal na pražskou lékařskou fakultu, studium několikrát

přerušil a první zkoušky skládal až ve šk. roce 1926/27 během studia ve francouzském Montpellieru. V nesoustavném studiu pokračoval opět v Praze, přičemž 1929 byl zaměstnán jako redaktor Lid. novin v Brně. Po získání doktorátu na UK (1934) absolvoval tzv. fyzikát v ústavu pro choromyslné v Praze-Bohnicích, v klatovské nemocnici a v pražské porodnici. 1937–46 pracoval jako obvodní lékař na Plzeňsku (nejprve v Dýšině a od 1940 v Blovicích), pak byl zaměstnán v Praze na neurologické klinice UK a od 1950 u okresní nár. pojišťovny; 1952 odešel na Moravu, kde vedl psychiatrickou léčebnu nejprve v Opavě a poté ve Šternberku. Od poloviny 60. let žil na odpočinku v Děčíně.

Koncem 20. let vydal R. šest knih próz a definitivně se odmlčel (poté sporadicky publikoval již jen časopisecky, též básně a fejetony). Jeho povídky představují krajní uplatnění intelektu nikoli jako nástroje analýzy, ale jako konstruuji-cího principu důsledně stylizovaného díla. Uvědomělost jeho postupu prozrazuje už jednotné specifické zaměření každé z jeho povídkových knih (naznačené vždy titulem), které ovšem jen zdůrazňuje určitý moment, přítomný více méně i v jeho ostatních knihách. *Elektrické povídky*, rozvíjené ve „filmovém“ spádu, chtějí postihnout rytmus strojové civilizace; prvně se zde objevuje postava Elektrického kouzelníka, pohádkové vtělení všemocné elektrické energie. V intencích R. popírání duality těla a duše pojímají *Tělové povídky* lásku jako uchvácení tělem nebo funkčně jako realizaci touhy po dítěti. *Patetické povídky* vyjadřují opojení (blízké soudobému poetismu) rychlostí, krásou účelnosti a dobyvačnou lidskou energií. V *Tanečních povídkách* se tanec uplatňuje nejen tematicky, ale zároveň jako princip, jímž R. sugeruje hravý životní postoj. V *Prapovídách* je elementární, především erotická rovina lidského života sledována s věcnou nezaujatostí podobným způsobem, jaký R. obdivoval na P. Morandovi, tj. jako spojení „divošství“ s duchaplnou kultivovaností. Děj R. povídek, založený téměř výhradně na milostných zápletkách a často zabíhající do kalendářových příběhů, bývá podnětem pro autorovo aforistické glosování, které vyjadřuje pobavený až ironický odstup od událostí, vyprávěných s heslovitou úsporností. R. profesi a racionalistický postoj prozrazují nejzjevněji pasáže, v nichž jsou citová hnutí pojímána jako fyziologické či mechanické procesy, a podstatněji sebejistý optimismus, který bagatelizuje tragiku a vů-

bec problematičnost lidského života. Teprve do pozdějších povídek proniká i pocit marnosti a životní prázdnoty. Slabiny R. konstruktivistické metody se projeví především v románu *Obchodník sympatiemi* s utopickým motivem chemikálie, jejíž požití činí člověka neodolatelně sympatickým. Převaha příběhu a s ním spjatá psychologie postav (u R. jinak téměř neindividualizovaných) odhaluje svévoli, s níž jsou události motivovány a kombinovány. Vrchol R. metody naopak představují v jeho povídkách pasáže, které přesně pojmenovávají pocit, zdánlivě postižitelný pouze metaforicky, a které nepřesvědčivěji prokazují, že je možné být zároveň racionalistou i básníkem.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Karel Nešeda (Červen, Proletkult, Rudé právo); K. N., V. R. (Rozpravy Aventina). ■ PŘÍSPĚVKY in: Aventinský magazín (1930); Cesta (1926–28, též recenze, zejm. zahr. lit.); Červen (1921); Čes. svět (1927–28); Host (1925–29, hl. recenze franc. lit.); Lid. noviny (1929–32, též básně); Lumír (1933); Mladý hlasatel (1937); Nár. osvobození (1929–37, též básně a fejetony); Panoráma (1930); Pramen (Plzeň); Právo lidu (1925–31); Proletkult (1922–23); Rozpravy Aventina (1926–31); Rudé právo (1921); Signál (1928). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Elektrické povídky (1927); Tělové povídky (1928); Patetické povídky (1928); Taneční povídky (1928); Obchodník sympatiemi (R 1929); Prapovídky (1930). – *Překlad*: G. Flaubert: Krajem a po březích (1930). – *Ostatní práce*: Ideál harmonického člověka (1923, pseud. Karel Nešeda). – *Výbor*: Elektrický les (1997, ed. D. Hodrová, K. Milota). ■

LITERATURA: ● ref. Elektrické povídky: P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 118; drb. (J. Borecký), Zvon 27, 1926/27, s. 462; B. F. (Fučík), Tvar 1927, s. 71 ●; V. R. o svých knihách, RA 3, 1927/28, s. 98 + RA 4, 1928/29, s. 88, 274; ● ref. Tělové povídky, Patetické povídky: A. N. (Novák), LidN 19. 2. 1928 (též o Elektrických povídkách); A. M. P. (Píša), PL 15. 4. 1928; B. Fučík, Tvar 1928, s. 235; an., LitN 1928, č. 10; B. Václavek, Kmen 2, 1928/29, s. 35 ●; ● ref. Taneční povídky: J. V. Sedlák, Tribuna 25. 12. 1928; V. Černý, Host 8, 1928/29, s. 140; B. Václavek, Index 1929, s. 6 ●; ● ref. Obchodník sympatiemi: J. Chaloupka, Host 8, 1928/29, s. 222; J. Heyduk, Cesta 11, 1928/29, s. 533; F. Götz, NO 28. 4. 1929; P. F. (Fraenkl), Naše doba 37, 1929/30, s. 439 ●; M. Rutte in Doba a hlasy (1929, s. 107); ● ref. Prapovídky: A. M. P. (Píša), PL 23. 11. 1930; P. Fraenkl, Naše doba 38, 1930/31, s. 184; M. H. (Holas), RA 6, 1930/31, s. 288; F. X. Šalda, ŠZáp 3, 1930/31, s. 313 → Z období Zápismíku 2 (1988) ●; K. Sezima in Masky a modely (1930, s. 345); F. Götz in Básnický dnešek (1931, s. 280); K. Milota in V. R.: Elektrický les (1997); ● ref. Elektrický les: M. Langerová, Týden 1997, č. 36; A. Haman, Nové knihy 1997, č. 38 ●.

pb

Rachejtle

Rachejtle

1854–1855

Humoristický a satirický časopis.

Podtitul: Humor a satira. – *Redaktor:* V. Č. Bendl Stránický (pseud. Fabián Čočka). – *Nakladatel:* F. E. (F. J.) Kastránek, Jičín. – *Periodicita:* Celkem vyšla 4 čísla v nepravidelných intervalech: č. 1 v září 1854 (2. vyd. 1855), č. 2 1854, č. 3 a 4 1855; každý svazek měl kolem 60 stran.

R. sdílely s ostatními humoristickými časopisy 50. let stejný osud: krátkou dobu trvání, ale jinak se od nich dost výrazně odlišovaly lepší literární úrovní a výraznějším satirickým postojem, týkajícím se jak společenských jevů, tak i literárního života. Zpočátku se na vydávání podíleli i Bendlovi generační druhové A. Štrauch (pseud. Kilián Chroust) a J. Gros (pseud. Damián Šroubek, šifra J. G.), kteří však na jaře 1855 začali vydávat konkurenční časopis Diblík. V č. 3 a 4 se organickou součástí některých příspěvků staly občasně kresby; jediným redaktorem a hlavním přispěvatelem zůstal V. Č. Bendl Stránický, účastnili se i příslušníci starší generace (B. Němcová, J. V. Frič a K. Havlíček Borovský, na jehož Šotek se R. pokusily navázat).

Prozaické texty v R. vycházely z rubežovské humoresky, z obrázků ze života i z nesyžetové prózy typu besedního čtení a pocházely především z pera V. Č. Bendla Stránického (an. i pseud. Fabián Čočička, šifry Čk., V. B.). Humoresky dále psali J. V. Frič (pseud. Tertulián Hromotluk), J. Gros, V. Hrdlička (pseud. Cyprián Štětka), H. Jurenka (pseud. Tymian Mefisto), A. Štrauch a K. Vraný (šifra K. V.); významné byly především nepodepsané příspěvky B. Němcové (Výklad historie, Kávová společnost). Básnická tvorba R. byla silně poznamenána heinovskou ironií a cynismem, který překrýval deziluzi z rozporu mezi ideály a skutečností (např. Bendlův cyklus Má nejhlubší melancholie čili Weltschmerz neboli Světe – kuš!). R. věnovaly soustavnou pozornost epigramu (V. Č. Bendl Stránický, J. Gros, v č. 4 anonymně K. Havlíček Borovský); vedle redaktora (i pseud. Fabián Čočka) publikovali verše také J. V. Frič (pseud. Rozervian Malkontent) a A. Štrauch. – Značná část příspěvků v R. vyjadřovala ironický vztah autorů k zobrazované skutečnosti i k jejímu uměleckému ztvárnění. Z tohoto hlediska jsou zajímavé ta-

ké ironické komentáře k otištěným (i vlastním) příspěvkům či obecné výklady o literární produkci (Bendlův Formulář na romány se dvěma grafickými schématy, Grosův Estetický rozbor národní satiricko-sociální básně Marnivost). Časté byly i parodie různých odborných výkladů, čtenářských dopisů, oznámení apod. Za své hlavní odpůrce považovali autoři R. konkurenční humoristický časopis Švingulant, dále Časopis Českého muzea, F. B. Mikovce a obecně všechny odpůrce almanachu Lada Nióla; výpady proti nim se často objevovaly i ve stálých rubrikách *Prach a broky* a *Telegrafické zprávy* (i v *Rozmluvách Damiána s Kiliánem* v č. 1 a 2 a v *Rozmluvách Tulipána s Paviánem* v č. 3 a 4), přinášejících glosy a anekdoty.

LITERATURA: an. (F. B. Mikovec): Satirické a humoristické listy..., Lumír 1854, s. 886; F. Pátek: V. Č. Bendla Stránického R., Osvěta 1916, s. 637; F. Strejček in Humorem k zdraví a síle národa (1936) + Humoristické listy čtyřicátých a padesátých let, roč. Chudým dětem (1941, s. 121); M. Novotný in B + H + V: Nejnovější a nejpůvodnější slovanský selam čili Květinomluva (b. d., 1947, edice textu z R. 1855 identifikovaného jako společná práce B. Němcové, H. Jurenky a V. Č. Bendla Stránického).

ks

František Rachlík

* 16. 9. 1904 Nymburk

† 13. 2. 1980 Praha

Autor próz, především humoristických a životopisných, dramatik a kulturněpolitický publicista.

Otec, barvířský mistr, byl organizátorem ochotnického divadelnictví; zemřel těsně před válkou 1914. V Nymburce vychodil R. základní školu a 1915–20 studoval na reálce, ze zdravotních důvodů maturoval 1924 jako privatista. Podílel se na bohatém studentském životě, psal texty písniček, říkanek, satirické verše, povídky, články; tehdy vznikla R. první divadelní hra *Hra o Ničem*, kterou studenti i sehráli. Po vojenské službě studoval na Filoz. fakultě UK v Praze nejprve historii a filozofii, později dějiny umění a estetiku (žák O. Zicha, V. Birnbauera, A. Matějčka, V. Tilleho); přitom 1927–29 absolvoval kurs pro knihovníky (žák Z. Tobolky; toto studium ho přivedlo k první odborné práci o Jiřím Melantrichovi). Vyučil se též bar-

vřem a od 1930 pracoval doma v barvířské dílně (zároveň napsal první román Údolí cvrčků, vzpomínky na studentská léta, který nevyšel). Po její nucené dražbě odešel 1934 do Prahy, kde našel práci nejprve v prádelně, pak byl prodávčem, 1935–37 úředníkem společnosti pro stavební hmoty, 1937–39 tajemníkem nakl. Melantrich, necelé dva roky bez zaměstnání, pak až do konce války úředníkem Svazu pro mléko a tuky. 1945–50 působil jako šéfredaktor Vydavatelství min. informací, kde se podílel na založení časopisu Svět v obrazech a portrétní Knížnice národních umělců československých, kterou též redigoval. Od 1950 byl dramaturgem a pak spolu s J. Werichem uměleckým šéfem Divadla v Karlíně a současně 1950–53 dramaturgem Divadla státního filmu U Nováků. Od 1954 žil jako spisovatel z povolání.

Největšího úspěchu dosáhl R. hned svou beletristickou prvotinou, dvousvazkovým románovým cyklem *I dejž to pámbu, holenkové* a *Pozdrav pámbu, pane Randák*: moudrý prostáček tu vypráví o svém celoživotním putování, při němž se protloukal nejrozmanitějšími způsoby od sluhy na zámku po tuláka žijícího z darů přírody. Soužití s přírodou a vděčné přijímání všeho, co život přináší, tvoří základ jeho svérázné lidové filozofie. Volně rozvíjený děj je založen na anekdotických zápletkách, ale osobitý humorný tón románu spočívá ve způsobu vyprávění, zvláště v jazykové stylizaci, plně rozšafných ponaučení, sentencí a lidových, často zastaralých výrazů a obrátů. Snaha o hravou duchaplnost ovládá cyklus *Balty...*, v němž jsou fantastní příběhy antropomorfovaných zvířat opět přerušovány sentencemi a všehochutí nápady, místy veršovanými. Po těchto humoristických prózách tematizoval problematiku komiky v úvahách hrdiny románu *Komedie plná lásky*, herce J. Mošny (jemu věnoval i prózu *Jediná láska*). Jeho autentické osudy román domýšlí ve sledování komikových vnitřních zápasů a vřazuje je do široce pojatého obrazu sílící české vlastenecké společnosti. Detailně tu R. uplatnil znalost hereckého a vůbec divadelního prostředí, v němž se pohyboval od svých studentských let. Z R. dramatických pokusů vyvolal bohatou diskusi *Kulový král*, příběh cynického zločince, demaskujícího svým prudkým mocenským vzestupem kapitalistickou společnost. Jiný typ sepětí hrdiny se společností ukazuje historické drama *Žižka* (první část zamýšlené trilogie), které vrcholí

Žižkovým nástupem do čela husitských vojsk. Totéž látku zpracoval R. v rozsáhlém románu *Hodina předjitrní*; zatímco osudy mladého Žižky musel volně fabulovat, snažil se jejich dobové podmínky a okolnosti postihnout v historicky zasvěceném obrazu, doprovázeném zvláště v první verzi románem výslovnými charakteristikami měnící se situace. Sklon k explicitnímu komentování děje uplatnil R. ve všech svých větších prózách, ne zcela organicky v posledním, autobiograficky založeném románu *Oblázek*: řadu milostných epizod zde vydává za svědectví o citové rozvrácenosti válekou postižené generace. – Po 2. světové válce uveřejnil R. popularizační knihy o výtvarnících a časopisecky práce kulturněpolitické a reportáže. V rukopise zůstaly povídkový soubor *Letiště osudů* a divadelní hry *Záměny*, *Tři proti Marsu*.

ŠIFRA: RF. ■ PŘÍSPĚVKY in: Českosl. voják (1955); Čtenář (1956); Dělnická osvěta (1930); Host do domu (1955); sb. Jaro Nár. divadla 1945 (1946); Květy (od 1951); Lit. noviny (1954–59); Nár. a Stavovské divadlo; Nár. osvobození (1929); Nedělní noviny; Nový život (1949, 1952–54); Palcát (Tábor 1946); Rudé právo; Svět v obrazech (od 1945); Světozor (1930); Svob. slovo (1958–59); 13. ročenka českosl. knihtiskařů 1930 (stař. Melantrich-obchodník, i sep.); Zeměd. noviny (1948). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *I dejž to pámbu, holenkové* (R 1940; 1952 vyd. samostatně s tit. *Pozdrav pámbu, pane Randák*; 1947 přeprac. vyd. v 1 sv. společně s R *Pozdrav pámbu, pane Randák* pod jeho tit. se změnou „pámbu“, a takto zpravidla i později); *Pozdrav pámbu, pane Randák* (R 1940, přeprac. vyd. 1947 společně s R *I dejž to pámbu, holenkové*, se změnou „pámbu“, a takto zpravidla i později); *Balty* čili Kobaltické pohádky, které vypravuje stařeček Hermelín Hranostaj Barabínský svým dvěma vnukům, Dájenovi a Dafanovi, panu Julvernovi a jeho pejskovi, dvěma hrochům a menší společnosti slůňat (středa) (PP, BB 1943); *Balty* čili Kobaltické pohádky, které vypravuje dědeček Hermelín Hranostaj Barabínský svým dvěma vnukům, Dájenovi a Dafanovi, menší společnosti slůňat a jimi uvedeným hostům (úterý) (PP, BB 1944); *Balty* neboli Kobaltické pohádky, které dědeček Hermelín Hranostaj Barabínský nemohl vyprávět, protože mu do toho přišla aféra Rumákova (krátce zvaná AFRU) (pátek) (PP, BB 1946); *Balty*. Čtvrtý koncert kobaltických pohádek, pořádaný dědečkem Hermelínem Hranostajem Barabínským pro dva jeho vnuky a skutečné i smyšlené hosty (čtvrtek) (PP, BB 1946); *Ko Balty*. Týden světle modrých, modrých, tmavomodrých, nebeských a mořských bajek, bájí a pohádek dědečka Hermelína Hranostaje Barabínského 1–6 (PP, BB 1966; obs. 4 předchozí svazky přeprac. a rozšíř. na 6 svazků v kazetě: První modrá písanka. Pondělí; Dru-

há modrá písanka. Úterý; Třetí modrá písanka. Středa; Čtvrtá modrá písanka. Čtvrtek; Pátá modrá písanka. Pátek; Šestá modrá písanka. Sobota); Kulový král (D 1948, i prem., hudba M. Ponc, rozmnož.; 1967 přeprac. vyd. s tit. Lobo-Kulový král); Tři doby pana Randáka (D b. d., 1949, i prem., s J. Červeným, rozmnož.); Myška na dole (Rp 1950); Žížka. Hodina předjitřní (D 1950, prem. 1949 s tit. Hodina předjitřní, hudba V. Novák, rozmnož.; 1960 s tit. Nejde o mrtvé!; 1979 s tit. Hodina předjitřní); Ani ryba, ani rak (D 1950, i prem., hudba J. Červený, rozmnož.); Pro slovo a chléb (PP 1951); Prodaná země (D 1952, i prem., s Th. Balkem, rozmnož.); Jediná láska (R 1954, výběr z násled. R); Komedie plná lásky (R 1954; 1964 přeprac. vyd. pro ml.); Hodina předjitřní (R 1958; 1971 přeprac. vyd.); Záměny (PP 1963); Oblázek (R 1969). – *Úpravy*: J. Štolba: Na letním bytě aneb Jak chudá holka ke štěstí přišla (D b. d., 1950, s J. Červeným, rozmnož.); J. Voskovec, J. Werich: Nebe na zemi (D 1951, prem. 1950, s J. Werichem, hudba J. Ježek, V. Trojan, rozmnož.); J. N. Nestroy: Veselý trojlístek aneb Lumpacivagabundus (D 1954, prem. 1950, s použitím překl. B. Mathesia, hudba M. Ponc, J. Kaláb, O. Letfus, rozmnož.); J. K. Tyl: Lesní panna (1948, prem. 1947, s J. Kopeckým, hudba M. Ponc) + Paní Marjánka, matka pluku (D 1954, prem. 1951, hudba V. Trojan, rozmnož.). – *Ostatní práce*: Jiří Melantrých Rožďalovický z Aventýnu (1930); Cézanne: Odpovím vám obrazy (1948); Rabas: Píseň míru (text k obraz. publikaci, 1950); Národní umělec Václav Špála (1955); Československo (text k obraz. publikaci, 1958, franc., angl., rus.). ■ REDIGOVAL *časopis*: Svět v obrazech (1945–50, s jinými); *knižníci*: Knižnice národních umělců československých (1947–48). ■

LITERATURA: ● ref. Jiří Melantrých Rožďalovický z Aventýnu: jch., PL 27. 2. 1931; J. Šnobr NO 24. 6. 1931 ●; ● ref. I dejž to pámbu, holenkové: drb (V. Brtník), Zvon 40, 1939/40, s. 699; P, LitN 1940, s. 186; an., Dělnická osvěta 1940, s. 187 ●; ● ref. Pozdrav pámbu, pane Randák: Jaz., Čes. osvěta 37, 1940/41, s. 208; an., Dělnická osvěta 1940, s. 251 ●; ● ref. Balty... kfk, Svob. noviny 26. 6. 1946; R. M., MY 46, č. 44 ●; ● ref. Pozdrav pámbu, pane Randák (4. a 5. vyd.): O. Fencl, Lid. kultura 1947, č. 9; Brk (F. Buriánek), Zeměd. noviny 6. 11. 1947 ●; ● ref. a polemika Kulový král: O. Fencl, Lid. kultura 1948, č. 16; Břz. (B. Březovský), NO 20. 4. 1948; E. Säudek, Svob. noviny 20. a 25. 4. 1948 + (eas), tamtéž, 4. 5. 1948; J. Kopecký, J. Träger, Divadelní zápisník 1948, s. 210; in Tvorba 1948: S. Neumann, Z. Bláha, s. 380, J. Hájek, s. 439, F. Rachlík s. 459 ●; ● ref. Hodina předjitřní (tj. Žížka): J. Kopecký, LidN 1. 11. 1950; (jtg) (J. Träger), Práce 28. 3. 1950 ●; k: ref. Myška na dole, Rovnost 22. 4. 1950; S: ref. Ani ryba, ani rak, Svět v obrazech 1950, č. 45; J. Macků: ref. Prodaná země, Rovnost 17. 2. 1952; ● k padesátinám: K. Konrád, LitN 1954, č. 38; J. Träger, NŽ 1954, s. 326 ●; J. Träger in F. R.: Komedie plná lásky (1954); ● ref. Komedie plná lásky: J. Pokorný, LitN 1955, č. 9;

J. Kmuníček, HD 1955, s. 83 ●; ● polemika k 6. vyd. Pozdrav pámbu, pane Randák: in HD 1955: F. Travníček, s. 448; F. Rachlík, s. 545, Z. Pochop, s. 546, V. Brablecová, s. 549; M. Jungmann, LitN 1955, č. 47; B. Macák, HD 1956, s. 15 ●; ● ref. Hodina předjitřní: Z. Jahodová, Mladá fronta 10. 11. 1958; Z. Vavřík, LitN 1958, č. 19 ●; Redakce: Odpovědnost spisovatele (k vyloučení ze Svazu českosl. spisovatelů), LitN 1960, č. 25; ● ref. Záměny: Z. Kožmín, HD 1964, č. 1; mpk (M. Petříček), LitN 1964, č. 2 ●; jtg (J. Träger): Při šedesátce F. R., LidN 1964, č. 38; A. Hájková: ref. Ko Balty..., Impuls 1967, s. 286; ● k 65. narozeninám: I. Zítková (interview), Mladá fronta 13. 9. 1969; M. Jungmann, Práce 16. 9. 1969; V. Měšťan (interview), Práce 26. 9. 1969 ●; ● k sedmdesátinám: (ryt.) (J. Heyduk), LD 16. 9. 1974; J. Špičák, Svob. slovo 17. 9. 1974 ●; ● k 85. výr. narození: F. Kožík, LD 19. 9. 1989; ZF, Kmen 1989, č. 36 ●; J. Putík: Co zůstává, Svob. slovo 13. 2. 1990; ● k 90. výr. narození: (vln) (V. Novotný), Práce 16. 9. 1994; -jp- (J. Poláček), LitN 1994, č. 36 ●.

pb

Karel V. Rais

* 4. 1. 1859 *Lázně Bělohrad*

† 8. 7. 1926 *Praha*

Prozaik a básník; v povídkách (i románech) realistický zpodobitel sociálně podbarvených generačních konfliktů i humorných idyl obyvatel Podkrkonoší a Českomoravské vysočiny a též portrétista drobné inteligence, učitelů a farářů. Autor veršů a historii i současností inspirovaných próz pro děti a mládež.

Podepisoval se převážně Karel V. Rais, ojediněle i K. V. Rais-Bělohradský; písmeno V. bývá většinou dešifrováno jako iniciála jména Václav, ale také přídomku Veliký, neboť křtěn byl R. jako Veliký, biřmován jako Václav. – Pocházel z rodiny drobného zemědělece a tkalce, později i obchodníka, pilného čtenáře a bělohradského obecního radního. Matka přivydělávala na rodinu šitím. Do školy R. začal chodit v rodišti, 1869–70 navštěvoval německou školu ve Vrchlaví, 1870–73 studoval na nižší reálce a 1873–77 na učitelském ústavu v Jičíně, kde ho ovlivnil profesor a cestovatel J. Wunsch. Poté nastoupil místo mladšího učitele v Trhové Kamenici, 1879 složil učitelskou zkoušku, 1882 přešel na školu do blízkého Hlinska, kde měl sice lepší podmínky pro tvůrčí práci a kulturní vyžití (sblížení s rodinou Adámků), přesto se snažil dostat blíž ke kulturnímu centru: 1887

byl přeložen do Podolí (Praha-P.); 1889 se stal učitelem, později řídícím učitelem na Žižkově, od 1894 učil na chlapecké měšťanské škole na Král. Vinohradech a 1899 byl jmenován ředitelem na tamější měšťance dívčí. 1900 podnikl s A. Jiráskem cestu do Itálie. Po trojnásobné smrti v rodině (manželky, zetě a bratra) odešel 1915 na dovolenou a do školy se více nevrátil. Penzionován byl 1920. Při své otevřené povaze navazoval v Praze četná literární přátelství, nejdříve s M. A. Šimáčkem a A. Klášterským, později také s A. Jiráskem, J. Thomayerem a Z. Wintrem. Spoluzaložil a pak i spoluredigoval literární časopis starší generace Zvon, dlouhá léta působil ve výboru literárního spolku Máj a v předsednictvu Svatoboru, 1902 patřil k zakladatelům Nakl. družstva Máje. – Otec prozaičky M. Míškové-Raisové.

R. první práce souvisejí s jeho učitelskou činností v Trhové Kamenici a tvoří je verše pro děti, které otiskoval zejména v Budečské zahradě, Naší mládeži a Besídce malých. Spolu s nimi psal fejetony pro Posla z Budče a v humoristických časopisech, Palečku, Arbesově Šotku i v Humoristických listech, nejčastěji pod pseudonymem Prokop Bodlák, publikoval epigramatické básně o těžkostech učitelského povolání hlavně ve styku se školskými byrokraty a o vlivu politických sporů na školu (Trny). Také v R. satirické próze tematicky vládla škola, postupně však nahrazovaná národnostní problematikou a kritickým postojem k soudobým politickým poměrům i k nedávné minulosti (rok 1848) a vůbec vůči národní vlažnosti a ústupnosti. Sílící zájem o vesnický život s portréty rozmanitých figurek, šumařů, tuláků, pijáků, zaostřených někdy i proti životu ve městě, už i v tomto žánru napovídá R. další orientaci jako prozaika. Zatímco satirické práce zůstaly v jeho díle jen epizodou, tvorbě pro mládež se věnoval trvale. Verše sledovaly výchovné cíle, zahrnovaly lyriku i epiku a obracely se ke školákům všech věkových skupin. Těm nejmladším byly určeny různé hříčky a říkadla, těm starším přírodní obrázky, motivy vlastenecké a kresby vzorových, v křesťanském duchu nesených vztahů mezi lidmi; dorůstající mládeži pak zvláště elegická historická epika, portréty významných osobností i příběhy z vesnického života. Jádrem R. tvorby, jíž pronikl mezi přední prozaiky své doby, se však stala realistická próza ze soudobého života vesnice i maloměsta v Podkrko-

voší a na Českomoravské vysočině v okolí Hlinska, který důvěrně poznal a také do detailů popsal (zvyky vesničanů včetně jejich oblečení, způsobu stolování, charakter vesnických stavení aj). Předzvěstí tohoto zájmu se stala črta *Z vlasářských pamětí* (Národní listy 1885) a po ní následovaly první prózy (vytvořily soubor *Výminkáři*) zaznamenávající autorovy vlastní prožitky; jsou také vyprávěny v první osobě a autor se v nich sám zapojuje do skrovného děje (*V boudě, Matka a děti*). Po kresbičkách venkovských podivínů, s jejichž prototypy se R. každodenně stýkal (*Pro číslo, Špáta*), pak autor přistoupil k fabulovanějším příběhům, v nichž vůdčím motivem jednání postav je sobecká zřístnost, touha po majetku, která podněcuje kruté zacházení dětí s jejich rodiči, sváry mezi sourozenci a vede k rozvratu sociálně nerovných manželství (*Výminkáři, Horské kořeny, Rodiče a děti, Lopota*). Série povídkových příběhů vyústila v román *Kalibův zločin*, tragický obraz rozvratu rodiny vyvolaného lidskou hrabivostí a bezohlednou vypočítavostí. Svůj neobvykle kritický pohled na vesnický život R. pak vyvažuje soucitným líčením obětí lidské krutosti, zvláště starých lidí na výminku, dětí a lidí příliš slabých na to, aby mohli vzdorovat běhu událostí. Kladný životní princip pak převládá v R. idylách, někdy úsměvných a s nádechem sentimentality (*Pantáta Bezoušek*), někdy s nahořklou příchutí (*Káča*) a někdy zase s ironií vůči maloměstské honoraci (*Skleník ze souboru Půlpáni*). K tomuto žánru se řadí i román *Zapadlí vlastenci*, zasazující osudy učitelského mládence do života podkrkonošské vesnice 40. let 19. století a naznačující, jak i sem, do odlehlého světa, pozvolna pronikají obrozenské ideály a probouzí se národní povědomí. V přítomném čase se pak odehrává další R. román *Západ*, jehož idyličnost je však pozastřena líčením těžkostí stáří. Staříčkový farář, pevně vrostlý do svého vesnického prostředí, sužovaný nemocemi i ztrátou blízkých, spojuje svůj nucený odchod z fary s vyhlížením smrti. V obou románech prohlubující se psychologickou kresbu jedinců výrazně doplňuje lyrizující popis krajiny a výstižné zachycení drobných rázovitých vážných i humorných figurek. V románech vznikajících na přelomu století se R. soustředil na postavy, jejichž konflikty i tragický osud více než jejich okolí způsobuje vlastní vnitřní rozpolcenost a lidská slabost. Hrdinka prózy *Paničkou* si vsugeruje, že

byla vyhnána z rodné chalupy, i když pravda je zcela opačná, hrdina románu *Na lepším* morálně neunese vlastnictví většího majetku a rozvrátí vlastní rodinu, v próze *Sirotek* se dítě stává zbraní v souboji otce a babičky, v románu *Stehle* platí hrdina za prohřešek z mládí celoživotním utrpením ústícím v zjištění, že život se mu nepovedl. V těchto románech převládá dialogická forma, jež spolu s detailním popisem se stává hlavním činitelem prozrazujícím jak duševní stavy postav, tak konflikty odlišných charakterů a je tak i strůjcem dějového napětí. Za 1. světové války uzavřel R. svou beletristickou tvorbu obsáhlým, politicky zaměřeným románem *O ztraceném ševci*. Splývají v něm jeho dávné dětské zkušenosti z národně smíšeného území s aktuálními prožitky politických událostí. V rámci široce pojaté kroniky národnostního zápasu na malém městečku v Podkrkonoší na přelomu století R. představil svého hrdinu, „ztraceného“ ševce, jako neduživého prostáčka ponižovaného vlastní ženou, jež se v důsledku své slabosti poněmčuje, a proti němu jako pandán postavil schopného organizátora, jakýsi R. ideál po stránce národní, pracovní i lidské. Ke konci života R. napsal čtyři svazky vzpomínek na své rodiště, učitelský život v Trhové Kamenici a Hlinsku a na spisovatele, s nimiž se přátelil. Již za R. života vycházely jeho práce i v cizině, byly překládány do několika jazyků, dočkaly se i zfilmování, práce Kalibův zločin pak posloužila jako libreto k opeře K. Háby.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Bodlák, K. H. Hůrský, P. Bodlák, Petr Bodlák, Prokop Bodlák, Prokop z Bodlákova; K. V. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach ČAVU (1914); sb. Alois Jirásek (1921); Beseda učitelská; Besídka malých (1880–89); sb. Biblí k svobodě! (1881–82); Brázda (1926); Budečská zahrada (1878–89); Cesta (1918–19); sb. Černá hodinka 1 (1892); Čes. revue (1899); Čes. lid (1898, 1901); sb. Čeští spisovatelé českým dělníkům národním k 1. máji 1898 (1898); Dalibor (1880); Hlinecko (1914); Humorist. listy (1881–84); Chrudimské noviny; Jarý věk (1884–88); Jitřenka (Polička 1883–84); Koleda (Brno, Olomouc 1878–80); Komenský (Olomouc 1880); Květy (1888–97, 1905); Květy mládeže; alm. Kytice (1881–89); Lid. noviny (1924, posmrtně 1932–39); Lípa; Lit. listy (1880–81); Lit. rozhledy (1923); Lumír (1891–95); Malý čtenář (1891–1911); Matice dítek (Polička 1885); Morava svým Maticím (Brno 1897); Muzeum; Národ a škola (Vel. Meziříčí 1881–90); sb. Národ legiím (1920); Nár. listy (1883–94, 1916); Nár. osvobození (posmrtně 1929); Nár. politika (1916); Naší mládeži (1879–92); alm.

Naším dětem (1969); sb. Naším dětem! (1889–90); Nová čes. revue (1904); Osvěta (1882–1911); Paleček (1878–85); Památník Sokola lomnického (1890); Památník Sokola soboteckého (1919); Pedagogické rozhledy (1884); Posel z Budče (1878–84); Posel z východních Čech (Pardubice); Přehled (1903); Přítel mládeže; Ruch (1883–86); Samostatnost (1926); sb. Sirotám příbramským (1892); Střední škola (1923); Světozor (1882–99); Světozor (1919); Šotek (1881); Šotek, příl. Palečka (1883); Topičův sborník (1916–20); Učitelské noviny (1884–93); alm. V den slavný. 40leté jubileum J. V. císaře a krále Františka Josefa I. (1888); Venkov (1916); Vesna (1882–88); Vojenské listy (1915); Zlatá Praha (1884–1903, 1911); Zlaté mládí (Písek); Zvon (1901–29, i posmrtně). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Památce J. K. Škody (B 1879); Listy z české kroniky (BB pro ml., 1880); Trny (BB 1880, pseud. Prokop Bodlák); První květy (BB pro ml., 1881); Doma 1, 2 (BB pro ml., 1883, 1884); České pohádky o Kristu Pánu (BB pro ml., 1884, přeprac. vyd. 1916); Vzkazy vlastenecké (BB, PP pro ml., 1885); Václav Beneš Třebízský (životopis, 1885); Obrázky od nás (BB pro ml., 1885); Obrázky veršem (BB pro ml., 1886); Po vlastní (BB pro ml., 1888); Povědky ze starých hradů (pro ml., 1888); Ze srdce k srdcím (PP pro ml., b. d., 1888); Zlaté chvílky (BB pro ml., 1888); Dárek malíčkým (BB pro ml., 1889); Dětský ráj (BB pro ml., b. d., 1889); Když slunéčko svítí (BB pro ml., b. d., 1889); Povědky o českých umělcích (pro ml., 1891); Výminkáři (PP 1891); Horské kořeny (PP 1892); Potměchuť (PP 1892); Z naší kroniky (PP pro ml., 1892; 1903–04 rozšř. vyd. ve 2 sv. s tit. Z kroniky); České děti Komenského svítí (B 1892, hudba K. Bendl); V záři minulosti (BB pro ml., b. d., 1892); Rodiče a děti (PP 1893); Zapadlí vlastenci (R 1894); Kalibův zločin (R 1895); Lopota (PP 1895); Jak hráli o králi Václavu (P pro ml., b. d., 1896); Za světem (PP 1896); Třešně (BB pro ml., 1896, k obrázkům V. Olivy); Pantáta Bezoušek (P 1897); Pod modrým nebem (BB pro ml., 1897); Veselý svět (BB pro ml., b. d., 1897); Mezi lidmi (PP 1898); Půlpáni (PP 1898); Západ (R 1899); K. J. Erben (přednáška, 1899); F. L. Čelakovský (přednáška, b. d., 1899); Paničkou (R 1900); Čtení o Karlu Havlíčku Borovském a Václavu Beneši Třebízském (pro ml., 1901); Na lepším (R 1901); J. Arbes (přednáška, 1902); Sirotek (P 1903); Stehle (R 1905); Káča a jiné obrázky (PP 1906); Královským hradem pražským (průvodce, 1906); Pod Zvičinou (BB, PP pro ml., 1906); O Svatopluku Čechovi (přednáška, 1910); Z domova (BB 1912); Trochu vřesu (PP 1919); O ztraceném ševci 1, 2 (R 1920, přeprac. 1924); Vodník pod skalou vyšehradskou (P pro ml., 1922); Ze vzpomínek 1–4 (1922, posmrtně 1927, 1930, 1932); Poslední léto (P pro ml., 1924); Cesta k domovu (BB a PP pro ml., 1925); Na slunci (BB a PP pro ml., 1925); – posmrtně: Svátba (PP 1930); Zvířátka a lidé (BB 1941, ed. M. Mišková-Raisová). – *Ostatní práce*: Politický a školní okres vinohradský (1898). – *Výbo-*

ry: Výbor ze spisů pro mládež (1896); Z domu. Vzpomínky (1928, ed. F. Strejček); Z Posledního léta (1928, ed. F. Strejček); Pod Zvičinou (1948); Tak se žilo (1951, ed. J. Vlček); Vybrané povídky (1951, ed. J. Štefánek); Výminkáři a jiné povídky (1951, ed. V. Rzounek); Povídky (1953, ed. J. Štefánková); Tři povídky z Vysočiny (1955, ed. J. Štefánek); Cestička k domovu (1958, ed. J. Štefánek); Maloměstské humoresky (1959, ed. L. Jánský); Povídky 1, 2 (1959, 1960, ed. J. Štefánek); Tři povídky z rodného kraje (1959, ed. A. Boháč); Povídky (1967, ed. J. Janáčková); Kalibův zločin a jiné obrázky z podhůří (1971, ed. L. Jánský); Z křišťalové studánky (1974, s BB J. Kožíška, J. V. Sládka, ed. J. Hilřr); Horské kořeny (1976, ed. J. Ort); Do Prahy na pouť (1979, ed. J. Štefánková); Půlpání a čtvrtpání (1985, ed. J. Janáčková). – *Souborná vydání*: Sešitové vydání nejlepších knih K. V. R. (F. Šimáček, 1901–03, 11 sv.); R. spisy pro mládež (F. Topič, 1903–25, 11 sv.); R. spisy (Čes. grafická Unie, 1909–32, 26 sv.); Vybrané spisy K. V. R. (SNKLU, 1959–65, 9 sv., ed. J. Štefánek). ■ **KO-RESPONDENCE**: an.: Vážná redakce Samostatnosti (z 1926), Samostatnost 21. 5. 1926; A. Černý: Za K. V. R. (A. Černému z 1890–1912), NO 13. 7. 1926; J. V. Šimák: Styky K. V. R. s naším krajem (J. Prouskovi z 1903–13), Od Ještěda k Troskám 8, 1929/30, s. 6, 33; A. Klášterský: Další literární přátelé (A. Klášterskému z 1892, úryvky, a z 1923), LidN 10. 12. 1930; Kp. (J. Knap): Marie Hübnerová v dopisech spisovatelů a dramatiků (M. Hübnerové z 1911 a 1926), Venkov 19. 8. 1932; an.: K. V. R. profesor J. Kubínovi (z 1916), Sborník k uctění památky K. V. R. (1936, s. 91); an.: Z dopisů A. Jiráskovi (z 1893), Var 1948, s. 514; in: J. Vrchlický v dopisech (J. Vrchlickému z 1899; 1955, ed. A. Pražák); J. Janáčková: Z dopisů K. V. R. B. Adámkovi (z 1883–1909), ČLit 1956, s. 165; K. V. R. – Svatopluk Čech (z 1891–1907; 1959, ed. A. Boháč); E. Svoboda: K. V. R. a Mikoláš Aleš (M. Alšovi z 1891–1912), J. V. Scheybal: K. V. R. a Adolf Kašpar (A. Kašparovi z 1922), F. Sehnal: K. V. R. a bělohorské divadlo (předsednictvu Ochotnického divadla v Bělohradě z 1925), vše sb. K. V. R. (1959, s. 124, 151 a 161); L. Mašínová: Jeho bělohorský přítel (J. Pechovi z 1917–24), sb. K. V. R. (1959, s. 167); J. Moravec, A. Boháč: Prameny realistického romanopisce (M. Sedláčkovi z 1904–20), ČLit 1960, s. 481; J. L. Mikoláš: Tři dopisy z korespondence prof. Jana Loriše (J. Lorišovi z 1914), Těšínsko 1963, č. 5; J. P. (Perknerová): K. V. R. (Městskému zastupitelstvu v Trhové Kamenici z 1921), Pochodeň 27. 11. 1971; N. Flégl: Neznámý dopis K. V. R. (Zemskému Spolku učitelských jednot – J. Královi z 1891), Učitelské noviny 13. 6. 1974; -n (V. Hejn): K jubileu K. V. R. (F. Hartlovi z 1926), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1974, č. 1–2; an. (M. Hejnová): Dopis K. V. R. A. Jiráskovi (z 1897), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1976, č. 7–8; B. S. (Svadbová): „Kdo víc dostal, ať položí víc“ (Z. Nejedlému z 1922), Kulturní rozvoj 1985, č. 3; mk (M. Krulichová): Láska plná pochybností (budoucí cho-

ti M. Hrozně z 1882), Magazín Co Vás zajímá 1988, s. 52. ■ **REDIGOVANÉ časopisy**: Zvon (1901–26, s jinými); *sborník*: Česká poezie 19. věku 1–5 (1897–99, s jinými); *knížnici*: České album (podobizny významných spisovatelů, 1890–91). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: K. J. Erben: Národní pohádky a pověsti (1886) + Vybrané báje slovanské (1891); V. Beneš Třebízský: Z rodné chaloupky (1887) + Povídky starého zbrojnoše (1894) + Havraním perem (1901) + Z třebízské studánky 1–4 (1915–16); B. Němcová: Vybrané báchorky národní (b. d., 1889) + Vybrané pohádky národní (b. d., 1890); Nová sbírka slovanských pohádek a pověstí (1894); K. Vinařický: Malým pro radost (b. d., 1902); J. Neruda: Lví stopou (1903). ■

BIBLIOGRAFIE: K. Nosovský: K. V. R., Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 383; an.: Časový seznam knižních vydání, Abecední seznam prací prózou, Časový seznam prací prózou, Seznam překladů, in K. V. R.: Káča a jiné obrázky (5. vyd. 1920); H. Hudíková: K. V. R., Personální bibliografie (1979). ■ **LITERATURA**: V. Dresler: K. V. R. (b. d., 1911); J. Frič: K. V. R. (1923); Sborník k uctění památky K. V. R. (1936, ed. J. Havelka, J. Mencl, J. Veselý); J. Červenka: K. V. R. na Hlinecku (1956); sb. K. V. R. (1959, ed. L. Mašínová, J. Machytka, F. Koubek, J. Janeček); J. Knob: Dvojitá cesta s K. V. R. (1964); K. Bílek: K. V. R. Literární pozůstalost 1, 2 (LA PNP 1976, 1990); A. Jilemnický: R. ilustrátoři (1979); K. Bílek: Písemná pozůstalost Jindřich Rais (1863–1916, bratr K. V. R.) (LA PNP 1980) + Písemná pozůstalost Antonín Rais (1861–1920, bratr K. V. R.) 1, 2 (1. 1980, 2. 1990 in Literární pozůstalost K. V. R. 2). ■ ● ref. Listy z české kroniky: J. Soukal, Lit. listy 1880, s. 3; an., Ruch 1880, s. 330 ●; ● ref. První květy: J. Soukal, Lit. listy 1881, s. 94; S. (P. Sobotka), Světozor 1881, s. 375 ●; -aue- (H. Pittauer): ref. Doma, Lit. listy 1885, s. 176; ● ref. V. B. Třebízský: V. Drbohlav, Hlídka lit. 1885, s. 173; F. V. Vykoukal, Květy 1885, d. 2, s. 498; aue (H. Pittauer), Lit. listy 1888, s. 170 ●; ● ref. Povídky ze starých hradů: F. Pražský (F. Dlouhý), Lit. listy 9, 1887/88, s. 297; -ský (J. Dolenský), Beseda učitelská 1888, s. 463 ●; ● ref. Výminkáři: V. Rokos, Lit. listy 12, 1890/91, s. 75; F. V. Vykoukal, Světozor 25, 1890/91, s. 456; T. N. (Nováková), Domácí hospodyně 1891, s. 350; K., Lumír 1891, s. 252 ●; ● ref. Povídky o českých umělcích: F. Pražský (Dlouhý), Lit. listy 13, 1891/92, s. 40; J. Horák, Hlídka lit. 1892, s. 74 ●; ● ref. Horské kořeny: F. X. Šalda, Lit. listy 13, 1891/92, s. 21 → KP 1 (1949); F. V. V. (Vykoukal), Světozor 26, 1891/92, s. 611; -k, Lumír 1892, s. 372; P. Šup, Hlídka lit. 1893, s. 20 ●; ● ref. Potměchuť: F. V. V. (Vykoukal), Světozor 27, 1892/93, s. 264; F. Pospíšil, Hlídka lit. 1893, s. 379 ●; L. Čech: ref. Horské kořeny a Potměchuť, Osvěta 1893, s. 948; ● ref. Rodiče a děti: A. Procházka, Niva 1893, s. 335; J. Karásek, Lit. listy 15, 1893/94, s. 120; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 28, 1893/94, s. 10; F. Bařina, Hlídka lit. 1894, s. 143 ●; ● ref. Lopota: A-a. (A. Procházka), Lit. listy 16, 1894/95, s. 220 (i ref. Zapadlí vlastenci); č., Světozor 29, 1894/95, s. 540; -n., Lumír 23, 1894/95, s. 316; jv (J.

Vodák), *Rozhledy* 4, 1894/95, s. 619 ●; ● ref. Zapadlí vlastenci: F. X. Šalda, *Rozhledy* 4, 1894/95, s. 546 → KP 2 (1950); F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 29, 1894/95, s. 106; an., *Lumír* 23, 1894/95, s. 144; P. Vychodil, *Hlídka lit.* 1895, s. 141 ●; ● ref. Kalibův zločin: au., *Lit. listy* 17, 1895/96, s. 171; jv (J. Vodák), *Rozhledy* 5, 1895/96, s. 590; F. J. Konečný, *Vlast* 13, 1896/97, s. 1084; J. Novák, *Hlas národa* 3. 10. 1896 a 17. 1. 1897 ●; ● ref. Za světem: F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 31, 1896/97, s. 180; J. Šč. (B. Prusík), *Lumír* 1897, s. 323 ●; ● ref. Pantáta Bezoušek: F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 31, 1896/97, s. 31; D., *Rozhledy* 7, 1897/98, s. 35; F. X. Š. (Šalda), *Lit. listy* 19, 1897/98, s. 31 → KP 3 (1950); an., *Zlatá Praha* 15, 1897/98, s. 22 ●; ● ref. Půlpáni: R. Bazarov, *Čes. revue* 1, 1897/98, s. 1384; F. X. Šalda, *Lit. listy* 19, 1897/98, s. 218 → KP 4 (1951); F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 32, 1897/98, s. 334; D., *Rozhledy* 7, 1897/98, s. 754; an., *Zlatá Praha* 15, 1897/98, s. 271 ●; V. Štech: K. V. R., *Zlatá Praha* 15, 1897/98, s. 265; ● ref. Mezi lidmi: F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 33, 1898/99, s. 83; K. Sezi- ma, *Lit. listy* 20, 1898/99, s. 65 ●; ● ref. Západ: F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 33, 1898/99, s. 251; K. (F. V. Krejčí), *Rozhledy* 8, 1898/99, s. 539; J. Matějka, *Lit. listy* 20, 1898/99, s. 375 ●; A. Novák: K. V. R., *Obzor lit. a umělecký* 2, 1899/1900, s. 33, 51; ● ref. Paničkou: -is- (L. Quis), *NL* 2. 11. 1900; Kj. (F. V. Krejčí), *Rozhledy* 10, 1900/01, s. 65; K. M. Č. (Čapek), *Zvon* 1, 1900/01, s. 11; O. Cmunt, *ČČM* 1901, s. 92 ●; ● ref. Na lepším: S. (F. Sekanina), *Zlatá Praha* 19, 1901/02, s. 180; A. Tuček, *Zvon* 2, 1901/02, s. 294; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1902, s. 541; F. V. Krejčí, *Rozhledy* 12, 1902/03, s. 1226 ●; ● J. Máchal in O českém románu novodobém (1902); ● ref. výbor J. Neruda: an., *Zlatá Praha* 21, 1903/04, s. 107; an., *Přehled* 2, 1903/04, s. 65 (k tomu K. V. R., tamtéž, s. 110 a též dovětek autora recenze – o úpravách textů pro ml.) ●; ● ref. Sirotek: -r (R. J. Kronbauer), *Máj* 2, 1903/04, s. 255; -ský, *Zvon* 4, 1903/04, s. 138; A. Pražák, *ČČM* 1904, sv. 2, s. 156; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1904, s. 560 ●; ● ref. Stehle: an. (J. Vodák), *Čas* 22. 10. 1905; S. (F. Sekanina), *Zvon* 6, 1905/06, s. 30; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1906, s. 563 ●; ● ref. Káča a jiné obrázky: an. (J. Vodák), *Čas* 17. 3. 1906; J. R. (A. Bačkovský), *Lumír* 35, 1906/07, s. 186; Ds (J. D. Konrád), *Máj* 5, 1906/07, s. 304; V. Kol. (V. Červinka), *Zvon* 7, 1906/07, s. 301 ●; V. Dresler: K. V. R., *Zvon* 9, 1908/09, s. 234, 245; -r.: K. V. R., *Lit. rozhledy* 1912, s. 33; F. Sekanina: K. V. R., *Zvon* 19, 1918/19, s. 202 a pokr.; A. N. (Novák): K. V. R., *Venkov* 4. 1. 1919; ● ref. O ztraceném ševci: J. H. (Hora), *Akademie* 24, 1919/20, s. 223; Kaz (F. S. Procházka), *Zvon* 20, 1919/20, s. 221; L. N. Z. (Zvěřina), *Venkov* 13. 2. 1920 ●; ● ref. Ze vzpomínek 1–4: Kaz. (F. S. Procházka), *Zvon* 22, 1921/22, s. 461 + (-och-) *Zvon* 27, 1926/27, s. 349; J. Kapras, *Čes. revue* 1922, s. 281; J. V. S. (Sedlák), *Tribuna* 16. 4. 1922 + 27. 3. 1927; M. Novotný, *Nové Čechy* 1923, s. 120; A. N. (Novák), *LidN* 4. 2. 1927 + 15. 6. 1930; V. Brtník, *Venkov* 20. 8. 1930 + 16. 5. 1933; A. Pražák, *Naše věda* 1930, s. 193; A. G. (Grund), *RA* 6, 1930/31, s. 143; ach (V. Prach),

Čes. osvěta 29, 1932/33, s. 179 ●; ● ref. Poslední léto: ejč (J. Krejčí), *Naše doba* 32, 1924/25, s. 441; -vb- (V. Brtník), *Topičův sborník* 12, 1924/25, s. 182; -och- (F. S. Procházka), *Zvon* 25, 1924/25, s. 265 ●; ● nekrology: an. (J. O. Novotný), *Cesta* 8, 1925/26, s. 660; R-g, *Topičův sborník* 13, 1925/26, s. 476; Ad. Veselý, *Zlatá Praha* 1926, s. 498; A. N. (Novák), *LidN* 10. 7. 1926; F. Götz, *NO* 10. 7. 1926; J. Vodák, *Čes. slovo* 10. 7. 1926 → *Cestou* (1946); A. Černý, *NO* 13. 7. 1926; K. (F. V. Krejčí), *PL* 10. 7. 1926; A. Nečásek, *Venkov* 10. 7. 1926; A. M. P. (Píša), *PL* 13. 7. 1926; A. Lauermannová-Mikšochová, *Ženský svět* 1926, s. 265; Š. J. (Jež), *Lumír* 53, 1926/27, s. 336; F. S. Procházka, *Almanach ČAVU* 1927, s. 151 ●; Sordello (A. Novák): Dva venkované (K. V. R. a M. Aleš), *LidN* 13. 7. 1926; J. Hostovský: Sociální ráz R. díla, *Tribuna* 13. 7. 1926; sh. (P. Váša): Jak se jmenoval R., *LidN* 1. 3. 1927 (k tomu: F. S. Procházka, P. Váša, *LidN* 7. 4. 1927; -š-, tj. P. Váša, *LidN* 22. 4. 1927); M. Míšková-Raisová: Ze vzpomínek, *Lit. rozhledy* 12, 1927/28, s. 242, 265; F. Tuláček: Vzpomínky z doby Raisovy, *Zvon* 29, 1928/29, s. 10, 21; ● ref. Svatba: B. Jedlička, *LidN* 16. 9. 1930; vz (V. Zelinka), *Zvon* 30, 1929/30, s. 503; V. Brtník, *Venkov* 12. 6. 1930 ●; A. Klášterský: Další literární přátelé (K. V. R.), *LidN* 13. a 25. 11., 3. a 10. 12. 1930 → Vzpomínky a portréty (1931); F. Mrkvička: Co vypravují staré konferenční protokoly, *Naše kniha* 1938, č. 9; V. Brtník: K. V. R., *Zvon* 39, 1938/39, s. 243; A. Novák: K. V. R. aktuální, *LidN* 4. 1. 1939; G. (F. Götz): K. V. R., *NO* 5. 7. 1946; F. Pražák in *Spisovatelé učitelé* (1946, s. 147); F. Benhart: Živé dílo K. V. R., *Zeměd. noviny* 4. 1. 1949; I. Javor (M. Stuchl), *LidN* 14. 8. 1949; J. Štefánek in K. V. R.: Západ (1950); V. Rzounek in K. V. R.: Zapadlí vlastenci (1951); B. Wirthová: Povídkář a kronikář podhorského lidu, *LidN* 6. 7. 1951; gf (G. Franc), *Nad spisy* K. V. R., *LD* 6. 7. 1951; J. Dolanský: K 25. výr. úmrťi K. V. R., *RP* 6. 7. 1951; K. P. (Polák): R. o Čelákovském, *Slovesná věda* 1952, s. 162; J. Falta in K. V. R.: Zapadlí vlastenci (Chicago 1952); J. V. Bečka: Sloh K. V. R., *Čes. jazyk* 1954, s. 168; K. Polák in K. V. R.: Západ (1955) + in K. V. R.: Zapadlí vlastenci (1956); M. Pohorský in K. V. R.: Zapadlí vlastenci (1956); J. Janáčková: R. úsilí o realistickou prózu, *ČLit* 1958, s. 317; E. Formánková: Romanopiscův pohled na měnicí se vesnici, *Kulturněpolitický kalendář* 1959, s. 50; J. Štefánek in *Vybrané spisy* K. V. R. 1–9 (1959–65); R. Khel: Po stopách R. Zapadlých vlastenců, *ČČM*, odd. společenských věd, 1961, s. 194; I. Kuna: Dialektismy v románu K. V. R. O ztraceném ševci, *SPI Plzeň, Jazyk a literatura* 4, 1962, s. 63 + Dialektismy a jejich stylistická funkce v díle K. V. R., *SPI Plzeň, Jazyk a literatura* 5, 1964, s. 151; J. Janáčková in K. V. R.: Povídky (1967) + in K. V. R.: Západ (1971) + in K. V. R.: Skleník (1973); M. Procházka: K. V. R., *Čes. jazyk a literatura* 23, 1972/73, s. 218; K. Bílek: Jak K. V. R. hledal podobu V. Šolce, *Zpravodaj Šrámkovy Sobotky* 1973, s. 85; R. Khel: K. V. R. a V. Metelka, *LD* 10. 1. 1973 (k tomu M. C. Metelka: K. V. R. a Paseky,

LD 23. 1. 1973); M. Pávek in K. V. R.: Kalibův zločin (1974); K. Bílek: Zpráva o literární pozůstalosti K. V. R., sb. Literární archiv 11–12, 1976–77; A. Mádle: Farář z Kameniček (o předloze k postavě faráře v Západu), Katol. noviny 1976, č. 21; J. Janáčková in K. V. R.: Výminkáři (1976); J. Ort in K. V. R.: Horské kořeny (1976); M. Flégl: K. V. R. a historická vlastivěda středních Čech, Středočeský sb. historický 1977, s. 183; V. Štěpánek in K. V. R.: Pantáta Bezoušek (1981); B. Votavová: Zapadlí vlastenci K. V. R. a Josefa Kocourka, Severní Morava 1983, s. 39; (s): O pokusech K. V. R. zastřít místa děje jeho povídek, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1984, s. 39; J. Janáčková in Stoletou alejí (1985) + Povídaní a povídkář, Lit. měsíčník 1986, č. 8 + Realistická idyla, ČLit 1986, s. 531 + Máchovská inspirace v realistické próze z konce 19. století, ČLit 1987, s. 111 → Román mezi modernami (1989) + Jak vznikl Západ, Lit. měsíčník 1989, č. 11 + Hovorem proti bezmoci, Sborník Kruhu přátel čes. jazyka (1990); I. Pospíšil: Man's Fate in Space in Time (M. S. Leskov a K. V. R.), Opera slavica 1991, č. 1; L. Doležel: Objektivní vypravěč: Kalibův zločin K. V. R., in Narativní způsoby v české literatuře (1993, s. 86).

vf

Ráj duše

2. polovina 14. století

Sborník nábožensko-vzdělávacích a mystických traktátů.

Sborník označovaný názvem R. d. byl sestaven pro nějakou ženu, pravděpodobně jeptišku neznalou latiny. Jeho nejstarší dochovaný rukopis je datován 1383, je to však již opis staršího textu, jehož vznik se klade před překlady Štítného.

Sborník uvádí do češtiny teologická díla 13. století. Jako R. d. se označuje proto, že jeho první část je překlad spisu *Paradisus animae*, pojednání o pravých a nepravých ctnostech, přičítaného Albertu Velikému. Dále obsahuje překlad části spisu o ctnostech a neřestech *Summa virtutum et vitiorum* od francouzského dominikána G. Peralda, krátké traktáty neznámého autora o praktické zbožnosti doplněné zpovědním zrcadlem a překlad spisu *De triplici via*, pojednání o trojí cestě k duchovní dokonalosti, připisovaného sv. Bonaventurovi. Latinské originály jsou zčásti zkráceny, zčásti naopak rozšířeny nebo kombinovány s jinými texty (tak, že český text je místy jejich samo-

statnou úpravou). Překladatel – soudí se, že totožný s pořadatelem sborníku – usiloval o stylistickou propracovanost, ale s obtížemi hledal ekvivalenty latinských abstraktních pojmů. R. d. je jednak pramenem pro poznání dějin českého náboženského života (a to jak sám o sobě, tak pro svůj ohlas: jak ukazují četné opisy i to, že tři kapitoly z něho jsou přetištěny v *Pasionálu* z 1495, byl ve 14. a 15. století oblíbenou četbou), jednak projevem vznikající české prózy.

EDICE (*ukázky in*): Výbor z literatury české 1 (1845); Počátky staročeské mystiky (1948, ed. J. Menšík); Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957). ■

LITERATURA: J. Truhlář: Staročeský sborník traktátů mravoučných a mystických předštitenských, ČČM 1884, s. 270; J. Menšík: Poměr Albertova R. d. k Štítnému, ČČM 1918, s. 20, 129; F. Ryšánek: Takzvané Menší zrcadlo člověka hříšného M. Jana Husi, Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925); J. Menšík: K českým překladům R. d., Sborník filologický 12, 1940–46, s. 345 + Ohlas Albertova R. d. v Tkadlečkově, Čes. časopis filologický 2, 1943/44, s. 97; F. Ryšánek: Pramen sborníku t. ř. R. d., tamtéž, s. 68; J. Menšík in Počátky staročeské mystiky (1948); F. Ryšánek: Příspěvek ke kritice staročeských textů (ref. ed. J. Menšíka), LF 1951, s. 190.

jl

František Rajman

* 8. 3. 1762 *Jičín*

† 3. 1. 1829 *Častolovice* u Rychnova nad Kněžnou

Příslušník východočeského literárního seskupení kolem J. L. Zieglera, básník a dramatik, autor naivně stylizovaných duchovních eposů.

Podepisoval se i Raymann, Rayman, Reimann, Reiman a Reyman; křestním jm. František Xav., František Josef. – Narodil se v bohaté měšťanské rodině (otec pláteník); v Praze vystudoval gymnázium, tzv. filozofii a později i teologii. Po vysvěcení na kněze v červnu 1787 působil jako kaplan ve Veliši u Jičína, pak v Městci Králové (zde postižen požárem). Od prosince 1800 byl farářem v Častolovicích, 1807–15 vykonával úřad vikáře rychnovského okresu. Zasloužil se o založení farní štěpnice (1811), knihovny (1815) a místní

školy (1821–22). Po rezignaci na vikářský úřad se věnoval výrazněji literární tvorbě. Poutaly ho úzké vztahy k M. V. Krameriovi, J. Rulíkovi, F. J. Vackovi Kamenickému, J. L. Zieglerovi a manželům Rettigovým (srv. oslavný sonet M. D. Rettigové v ČČM 1828 a básnické nekrology – od J. P. Kauna a M. D. Rettigové v Jindy a nyní a od J. A. S. Rettiga v Rozličnostech Pražských novin).

R. reagoval na úsilí mladších literátů o náročnější tvorbu v českém jazyce (výslovně se také pod vlivem Palackého a Šafaříkova spisu Počátkové českého básnictví přiklonil k časoměrné prozodii). Soustavně se věnoval duchovnímu eposu, ne však směrem, který naznačil J. Jungmann překladem Miltonova Ztraceného ráje; cizí mu zůstala také vznešená hymnická dikce Klopstockova. Biblickou látku pojímal spíš jako příležitost k vyprávění konfrontujícímu exotický svět Orientu s životními normami zakotvenými ve střízlivosti a věčnosti venkovského vidění reality. Prvky starší barokní poetiky přitom spojoval s motivy anakreontskými a idyloou (*Máří Majdalena*). Apokalyptickou vizí konce světa ve skladbě *Poslední den a soud* reagoval R. na žánr popisné poezie realizovaný u nás M. Z. Polákem, proti jehož pojetí „vznešenosti přirozenosti“ akcentoval její „zmatenost“ a chaotický závěrečný zánik. Různorodé prvky se propojily do bizarního celku zvláště v nejrozsaáhlejší R. epické skladbě *Josef Ejiptský*. Nemotorný hexametru tu R. skloubil s rýmem, exkluzivní výraz s obhroublostí, „vysoké téma“ s okázale nízkým a groteskním podáním plným anachronismů, postupy popisné básně a anakreontiky s drsným vtípem; do souvislosti úsilí o vysokou poezii v češtině byl tak paradoxně přiveden lidový živel. Záliba ve stylových a významových nesourodostech rodících se ze střetu plebejského světa se světem kultury a vzdělání a zřetel k představitosti a vkusu venkovského vnímatele vedly R. také k zájmu o frašku (*Vyhrané panství*) a k pokusu přivést na jeviště lidové prostředí v jeho zcela určitých krajových zvláštěnostech. V dramatické hříčce *Sedlské námluvy* se zcela odchýlil od tradiční zápletky a jako dějového půdorysu využil věrně zaznamenaného folklorního obřadu (hra přitahovala i v pozdějších letech pozornost ochotnických herců i odborníků-etnografů; 1895 byla inscenována v Nár. divadle).

PSEUDONYM: F. L. Častalovský. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čechoslav (1825); Dobroslav (1822); Přítel mládeže (1823, zpráva o slavnosti otevření školy). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Máří Majdalena (B 1816); Poslední den a soud (B 1817); Sedlské námluvy (D 1819 → in J. Sajíc: Dobré divadlo, 1927); Josef Ejiptský (B 1820); Vyhrané panství (D 1821 → in J. Sajíc: Dobré divadlo, 1927). – *Příležitostné náboženské tisky*: Píseň ke cti a chvále svaté Máří Majdaleny (Hradec Král. 1819; další vyd. i an.); Píseň ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého složená (1819, výt. nezjišť.). ■

LITERATURA: an. (J. Hýbl): ref. Poslední den a soud, Rozmanitosti 1, 1816/17, sv. A–E, s. 80; J. Pelikán: Život F. R., Čes. včela 1841, s. 227, 230; A. Dostál: F. R., Blahověst 1883, s. 471; J. Martínek: Památce F. J. R., Posel z Podhoří 1888, č. 31; -a- (F. V. Vykoukal): ref. insc. Sedlské námluvy, Světozor 29, 1894/95, s. 467; A. Novák: Klopstockův vliv na poezii českého obrození (mj. i o R. ve vztahu k V. Nejedlému), LF 1903, s. 208; M. Hýsek: První český básník realista, ČMM 1906, s. 205; Č. Zíbrt: Selské námluvy r. 1819 (komentovaná reedice hry), ČL 23, 1913/14, s. 427; J. Plich in Souhvězdí domova (Liberec 1960, s. 63); I. Slavík: Dva apokalyptikové, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1989, s. 23 → Tváře za zrcadlem (1996); V. M. (Macura): F. R. dnešku, Tvar 1995, č. 14 + F. R. – slepá ulička?, sb. Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler (Rychnov n. Kn. 1997).

vm

Anna Rajská

* 8. 4. 1822 *Praha*

† 3. 12. 1903 *Praha*

Překladatelka francouzských a německých konverzačních her a veseloher, herečka.

Některými prameny uváděné datum narození 16. 2. 1822 se nepodařilo ověřit. Vl. jm. Forchheimová, provd. Turnovská. – Sestra herečky Magdalény Forchheimové-Tylové, pseud. Skalné (1803–1870), švagrová J. K. Tyla a matka jeho devíti dětí, z nichž J. O. Forchheim (1845–1907) byl středoškolským pedagogem, publicistou a překladatelem, František Forchheim (1853–1902) hercem Nár. divadla (pseud. Horník). – R. pocházela z českoněmecké rodiny, otec, voják, pak kancelista pražského fiskálního úřadu, byl původem ze Saska. Od raného dětství ji ovlivňoval J. K. Tyl; byl jejím soukromým učitelem češtiny (farní škola u sv. Petra, kde získala základní vzdělání, byla ně-

mecká), probudil její vlastenecké uvědomění a přivedl ji do Kajetánského divadla na Malé Straně. Už 1837 debutovala jako divadelní ochotnice ve Stavovském divadle, 1840 odjela s otcem do Lvova, kde pracoval na tamním vojenském velitelství. Po návratu 1841 se stala členkou Nového čes. divadla v Růžové ul. a českého souboru Stavovského divadla (do 1851). Tehdy se sblížila s J. K. Tylem. V následujících letech působila v různých společnostech: 1851–53 (s Tylovou družinou) u J. Kullase, 1853–58 u F. Zöllnera v Hradci Král., 1858 u J. A. Prokopa, 1858–60 opět u F. Zöllnera, 1860–61 u J. Kullase. 1861 se provdala za novináře, spisovatele a herce J. L. Turnovského. 1862–65 byla členkou Prozatímního divadla, 1865 hrála u P. Švandy ze Semčic, 1866 opět krátce v Prozatímním divadle. 1866–72 pobývala s mužem u kočujících společností na Moravě, pak přesídlila s rodinou natrvalo do Prahy, kde žila až do smrti. V Nár. listech 1881 otiskla kusé vzpomínky na jednotlivé úseky své divadelní dráhy, pro tisk je zpracoval J. Neruda.

Znajíc jako herečka dobře potřeby soudobé dramaturgie, orientovala R. svou překladatelskou činnost na veselohry a hry lehkého konverzačního rázu, oblíbené tehdy u širokých vrstev obyvательства; dominovaly v nich svižný a vtipný dialog (R. Benedix), ironie či satira jakožto úhel pohledu na vyšší vrstvy společnosti a na politický režim nebo nevázaný humor (A. Delacour). Většina jejích překladů byla provedena jen scénicky a některé nelze ani doložit (např. *Tři duby* Ch. E. Houwalda, Pařížského ničemu L. Feldmanna, *Kdo je viníkem* K. L. Bluma nebo *Hadráře* R. Benedixe). Protože dobře znala cizí jazyky, je oprávněna domněnka, že spolupracovala i na překladech J. K. Tyla. Stanovení jejich individuálních podílů je však obtížné, a to i v případech, kdy jsou na překladu uváděni jeden nebo druhý svým jménem nebo ověřeným pseudonymem či šifrou.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Nina Rajská; A. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Nár. listy (1881); Včela. ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: R. Benedix: *Pan strejček* (D 1853, šifra A. R.); A. Delacour (A. Ch. Lartigue), L. Thiboust: *Slepá nevěsta aneb Pařížský ďábel* (D 1874, prem. 1854 s tit. *Slepá nevěsta aneb Klenotník a alchymista*); E. B. S. Raupach: *Zločin ze ctižádosti* (1875) + *Zapečetěný měšťanosta* (1879, úprava překl. J. N. Štěpánka). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: L. Bartsch: *Strašlivé tajemství starého zámku skalického aneb Muky zlého svědomí* (1847, šifra A. R.); A. Bourgeoise, M.

Masson: *Žebračka* (1861). ■ KORESPONDENCE: in J. L. Turnovský: *Život a doba J. K. Tyla* (J. K. Tylovi z 1853, J. Pospíšilovi z 1856; 1882, s. 244, 296); in M. Otruba, M. Kačer: *Tvůrčí cesta J. K. Tyla* (J. K. Tylovi z 1848; 1961, s. 344); in V. Kratochvílová: *Korespondence Tylovy rodiny* (F. V. Červenému, nedatováno a z 1866–69), SPF Hradec Král., *Jazyk, literatura, metodika* 17, 1973. ■

LITERATURA: (N-ý): ref. překl. R. Benedix, *Pražské noviny* 22. 4. 1858; F. Bačkovský: *České spisovatelky*, *Ženské listy* 1882, s. 101; ● nekrology: P. Biliánová, *Nár. politika* 6. 12. 1903; an., *Ženský svět* 1903, s. 274; L. Grossmannová Brodská, *Ženské listy* 1904, s. 1 ●; F. Strejček: *Nevšední sňatek roku 1861*, *Nár. politika* 28. 4. 1936; V. Businský: *Dva velcí kolem Tyla*, *Nár. divadlo* 31, 1955/56, s. 3; F. Kožík: *Magdalena Forchheimová a A. R.*, in *Devět Ofélií* (1988, s. 15).

bs

Bohuslava Rajská

* 11. 7. 1817 *Rožmitál* (R. pod Třemšínem)

† 2. 5. 1852 *Praha*

Vychovatelka, usilující ve spolupráci s K. S. Amerlingem o zvýšení úrovně ženské vzdělanosti; autorka básně a rozsáhlé korespondence.

VI. jm. Antonie Reissová (psána i Reisová, Reiszová), provd. Čelakovská; B. Rajská (psána i Rájská) je přijaté vlastenecké jméno. – Oba rodiče byli Němci (v Čechách od 1813); matka byla původem šlechtična, otec se v Rožmitále stal arcibiskupským hutním mistrem. Rodina záhy přesídlila do Prahy; zásluhou domácího učitele J. Friče (pozdější manžel sestry R. Johany) se R. začala vzdělávat v češtině. Po matčině smrti (1836) žila v rodině své druhé sestry Karoliny, provdané za V. Staňka. K přátelům R., kteří navštěvovali i salony rodin Fričovy a Staňkovy, patřili K. S. Amerling, J. Franta Šumavský, J. P. Koubek, B. Němcová, J. S. Presl, J. K. Tyl aj. R. byla vůdčím duchem společnosti českých dívek Spolek Slovanek (ustavena 1839), usilující o vzdělávání svých členek (na popud R. se přednášek ujal K. S. Amerling); byla i redaktorkou rukopisného naučného slovníku, sestavovaného členkami společnosti od 1842. 1841 pojala plán založit dívčí vzdělávací ústav; na jaře t. r. proto podnikla s J. V. Fričem cestu do Vídně s cílem poznat vyučovací praxi tamních výchovných zařízení. Na zpáteční cestě procestovala Slovensko, v Brati-

Rajská-Smolíková

slavě se seznámila s L. Štúrem a jeho družinou, mj. i se svým pozdějším důvěrným přítelem S. B. Hroboněm. 1842 vstoupila do kursu pro preparantky, po složení zkoušek (1843) založila privátní školu pro dívky a podala žádost o povolení ke zřízení veřejného vzdělávacího ústavu; pod vedením R. škola fungovala od podzimu 1843 do srpna 1844 (od června jako ústav veřejný). Zároveň R. vedla knihovnu v Amerlingově Budči a zastávala funkci ředitelky tamního dívčího ústavu. Po delším váhání mezi nabídkami k sňatku od K. S. Amerlinga a S. B. Hroboně se rozhodla (zčásti i pod vlivem svých příbuzných a B. Němcové) provdat se za ovdovělého F. L. Čelakovského. Po sňatku (duben 1845) a přesídlení do Vratislavi (Wrocław) se věnovala již jen péči o rodinu. Nedlouho po návratu do Prahy (1849) předčasně zemřela na tuberkulózu, pohřbena byla na Olšanských hřbitovech.

Kromě jednoho naučného článku, vztahujícího se k její činnosti výchovatelské, publikovala B. jen báseň *Ze zimy k jaru*, založenou na dobově oblíbeném obrazu symbolizujícím naději na znovuorození národa. Báseň *Památku Čelakovské* (Květy 1844), připisovanou R., ve skutečnosti napsala F. B. Svobodová. – R. vedla obsáhlou, subjektivně laděnou korespondenci se členy rodiny a s přáteli, vyjadřující její bohatý citový život a názory na pokrok lidstva, vzdělání a výchovu, na manželství a úlohu ženy v rodině i její účast v obrození národa. – Život a dílo R. zbeletrizoval V. Macura v románu *Guvernantka* (1997).

PSEUDONYM: Bohuslava. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: alm. Pomněnky (1843); Vlastimil (1842). ■ KNIŽNĚ. *Paměti* (posmrtně): Z let probuzení 1. Paměti a korespondence B. R. z let 1839–44 (1872, ed. S. Podlipská). ■ KORESPONDENCE: in Z let probuzení 1–3 (vzáj. koresp. s K. S. Amerlingem z 1841–44, s S. B. Hroboněm z 1842–44, s F. L. Čelakovským z 1844–45, s B. Němcovou z 1844–49; 1872–73, ed. S. Podlipská); in J. V. Frič: *Paměti* 1 (J. V. Fričovi z 1845–46; 1957, s. 211, 319, ed. K. Cvejn); in Korespondence a zápisky F. L. Čelakovského 3 (vzáj. koresp. s F. L. Čelakovským z 1844–48, s J. Fričem, J. Fričovou, V. Staňkem a K. Staňkovou z 1845–49; 1915, ed. F. Bílý). ■

LITERATURA: x^{*}: nekrolog, *Pražské noviny* 5. 5. 1852; Ž. P. (S. Podlipská) in B. R.: Z let probuzení 1 (1872); ● ref. Z let probuzení: an., *Květy* 1872, s. 31; an., tamtéž, s. 63; Kl., *Světobzor* 1873, s. 128 ●; F. Zákrejs: *Rozhledy osvětové*, *Osvěta* 1873, s. 150; F. Dlouhý: O vynikajících ženách českých, *Jitřenka*

1882, s. 21, 37; F. Bačkovský: O českých almanašických doby předbřeznové, *Zlatá Praha* 1884, s. 491; J. V. Frič in *Paměti* 1–3 (1886, 1887, 3. d. 1963); F. Bačkovský: K dějinám českých almanachů, *Vlast* 5, 1888/89, s. 407; D. Hanušová: A. Čelakovská (B. R.), *Ženský svět* 2, 1897/98, s. 180; A. Cardová-Lamblová: Vzpomínky na F. S. Amerlingovou, tamtéž, 1904, s. 44; V. Tille in B. Němcová (1911); F. Bílý: B. Němcová a B. R., sb. B. Němcová 1820–1862 (1912); J. Vejvara: Pozůstalostní spisy A. Čelakovské a prof. F. L. Čelakovského, *Osvěta* 1913, s. 778; V. Kučerová in K historii ženského hnutí v Čechách (1914, s. 35); V. Burian: První láska B. R., *Lumír* 1916, s. 406; Z. Hásková: Zlatou stopou, *Ženský svět* 1916, s. 361; V. Borovičková: B. R., tamtéž, 1917, s. 213; J. F. Urban in *České ženy* (1922, s. 25); F. Kleinschnitzová: Z naší romantiky, *Slovenské pohľady* 1924, s. 677 + Tři listy z romantického Slovenska (listy J. Lehocké B. R. z 1844–45), *Ženský svět* 1926, s. 6, 40 + B. R. a S. B. Hroboň, tamtéž, s. 136, 166, 211; M. Novotný: České básnířky před B. Němcovou, *Rozhledy* 1934, s. 125; A. Horáková-Gašparíková: B. R., sb. *Královny, kněžny a velké ženy české* (1940); Všk (V. Lišková): Šťastná žena, *LidN* 2. 5. 1942; bs (B. Slavík): B. R., *LidN* 12. 7. 1942; E. Felix: B. Němcová a Amerlingův kruh, sb. *Z doby B. Němcové* 2 (1945); K. Polák: B. R.-Čelakovská, K. Světlá, S. Podlipská, sb. *Přátelský kruh Boženy Němcové* (1946); V. Žáček: Cesty českých studentů na Slovensko v době předbřeznové (1948, s. 75); L. Tůma-Zevloun: Čelakovští, in *Alej vzpomínek* (1958); Z. Sojková: Zápisky B. R., *Literární archiv* 1965 (Martin 1965); E. Hoffmannová in K. S. Amerling (1982); A. Závodský in F. L. Čelakovský (1982, s. 483); V. Kovářik in *Slavní a zapomenutí* (1983); J. Hásek: Nejkrásnější ze tří rožmitalských sester, *Plzeňský deník* 15. 2. 1995.

msk

Božena Rajská-Smolíková

* 24. 1. 1893 *Praha*

† 25. 2. 1967 *Praha*

Autorka veseloher, frašek a lidových her, určených především ochotnickým souborům.

Vl. jm. Smolíková, roz. Zuranová; podepisovala se též jen Rajská nebo Smolíková. – V mládí se připravovala na hereckou dráhu u O. Skleňákové-Malé, později u herečky a divadelní ředitelky M. Procházkové-Malé. Dvacet let působila jako herečka kočujících společností (mj. J. Tuttra) i stálých scén (nejdéle byla členkou Švandova divadla na Smíchově). 1929 se vzdala herecké dráhy a věnovala se pouze

spisování divadelních her, které získávaly oblibu zejména ochotnických souborů (veselohra *Jubileum babičky Čákové* např. zvítězila 1941 v soutěži o lidovou hru pro ochotníky).

R.-S. začala psát hry ve 20. letech v době svého angažmá ve Švandově divadle, které také uvedlo její prvotinu *Garsonka*. Titulem i hlavním motivem rozvedeným v komediální zápletku (eroticky zvědavé a po „modernosti“ toužící, ale naivní venkovské dívky se nechtěně dostávají do společnosti zlodějů a prostitutek) využila dobové popularity stejnojmenného románu V. Margueritta a zaujala i určitou schopností vytvářet jevištně působivé situace. Od 1928 pak R.-S. už zcela pravidelně zásobovala repertoár předměstských divadel a hlavně ochotnických spolků veselohrami, fraškami a lidovými hrami z městského i venkovského prostředí současnosti. V podstatě jednoduchý děj, jehož přehledné zápletky byly často založeny na zkonvenčených prostředcích situační komiky (převleky, záměny postav, nedorozumění), předváděl především různé podoby lásky a končil sentimentálním happy endem (*Její Veličenstvo láska*, velice oblíbená a stále znovu vydávaná veselohra *Zelené království*, *Žanka ze Slunného dolu*). Stále zřetelněji se R.-S. pokoušela uplatnit morálně a později vlastenecky výchovný záměr svých lidových her a prezentovat v nich příklady lidské moudrosti a životních hodnot. Základ dramatického konfliktu v nich opakovaně tvořil protiklad mezi světem blazeovaných nebo bezcitných egoistických bohatců a prostými pracovitými lidmi, kteří si zachovávají čest, srdečnost a soucit i po získání majetku (*Zemský ráj to napohled*, *Filozof od verpánku*, *Splašený kůň*); v době ohrožení republiky se v rámci tohoto schématu uplatnily motivy symbolizující věrnost domovu a hodnotu drobné práce pro národ (*Volání rodné hroudy*). O vážné drama se R.-S. pokusila později i hrou o nenápadném hrdinství *Trikolora*, situovanou do časů heydrichiády a Pražského povstání, a dramatickým pásmem *Veverče*, zachycujícím klíčové události kolem převratného vynálezu ruchadla (vznik, boj o uznání, rozšíření, zapomenutí na jeho tvůrce).

KNIŽNĚ. *Divadelní hry*: Děvče s ocelovými nervy (Aero-Sandy) (b. d., 1928, i prem. s tit. Její největší rekord); *Zelené království* (Zofka z hájovny) (b. d., 1928, prem. 1929); *Garsonka* (Děvče-hoch) (b. d., 1929, prem. 1926); *Děvče od Čerchova* (b. d., 1929); *Zámecké strašidlo* (b. d., 1929); *Zemský ráj to napo-*

hled (b. d., 1929, prem. 1932, upr. vyd. 1946); *Jak jsem se měl po smrti* (b. d., 1929); *Filozof od verpánku* (D 1930, prem. 1932); *To za Rakouska nebylo* (1930); *Její Veličenstvo láska* (b. d., 1930, prem. 1931, upr. vyd. 1947); *Recept na štěstí* (b. d., 1932, prem. 1933 s tit. *Auto jen pro dva*); *Abnormální žena* (1932); *Vzhůru nohama* (b. d., 1932); *Pero a kosa* (b. d., 1932); *Zatoulaná svatba* (Proč?) (b. d., 1933); *Splašený kůň* (1934); *Zlatý líják* (b. d., 1935, prem. 1936); *Pravda na útěku* (Matěj Šambula) (b. d., 1936); *Žanka ze Slunného dolu* (b. d., 1937); *K počtě zbraň!* (b. d., 1937); *Bílý havran* (b. d., 1938); *Volání rodné hroudy* (b. d., 1939, i prem.); *Ze starých mlýnů* (Smějte se s námi) (b. d., 1941); *Jubileum babičky Čákové* (b. d., 1942); *Trikolora* (1946); *Veverče* (1947). – *Adaptace*: *Pan profesor v pekle* (opereta, 1935, rozmnož., na motivy K. Nouriena, hudba K. Moor). ■ **SCÉNICKY.** *Hra*: *Není doktor jako doktor* (1933). ■ **REDIGOVALA** *knižnici*: Knihovna vybraných her lidového umění (30. léta). ■

LITERATURA: ● ref. *Garsonka*: K. Ř., *LidN* 19. 6. 1926; = (J. Vodák), *Čes. slovo* 22. 6. 1926; vr (V. Ryba), *PL* 27. 6. 1926 ●; ● ref. *Její největší rekord*: J. J. Paulík, *RA* 3, 1927/28, s. 200; Č. (V. Červinka), *Zvon* 28, 1927/28, s. 434; om. (O. Mrkvička), *LidN* 27. 3. 1928; If. (I. J. Fischerová), *NO* 27. 3. 1928; V. P. (Prokúpek), *Venkov* 27. 3. 1928; M. M. (Majerová), *RP* 27. 3. 1928 ●; s.: ref. *Zelené království*, *Českosl. divadlo* 1928, s. 270; ● ref. *Její Veličenstvo láska*: Č. (V. Červinka), *Zvon* 31, 1930/31, s. 547; *Juta*, *Českosl. divadlo* 1931, s. 149 ●; ask. (A. Skála): ref. *Filozof od verpánku*, *Čes. osvěta* 28, 1931/32, s. 474; ● ref. *Zemský ráj to napohled*: Č. (V. Červinka), *Zvon* 32, 1931/32, s. 715; Ot. F. (Fischer), *LidN* 23. 6. 1932; jt. (J. Trojan), *PL* 23. 6. 1932; jv (J. Vodák), *Čes. slovo* 23. 6. 1932 ●; A. S.: ref. *Auto jen pro dva*, *Venkov* 7. 2. 1933; jv (J. Vodák): ref. *Není doktor jako doktor*, *Čes. slovo* 29. 9. 1933; A. Sk.: ref. *Zlatý líják*, *Rozhledy* 1936, s. 192.

bs

Rajská zahrádka

1892–1942

Katolicky orientovaný výchovně-beletristický měsíčník pro děti školního věku.

Podtitul: 1892–1900/01 (roč. 1–10) *Obrázkový časopis pro mládež*; 1901/02–1906/07 (roč. 11–16) *Časopis pro mládež*; 1907/08–1929/30 (roč. 17–39) bez podtitulu; 1930/31 (roč. 40) *Nejstarší časopis pro katolickou mládež v Čechách*; 1931/32–1940/41 (roč. 41–50) *Obrázkový časopis pro mládež*; k 1941/42 (roč. 51) nebyl tit. list vydán. – *Redaktoři*: 1892 (roč. 1) V. Kotrba st.; 1892/93–1898/99 (roč. 2–8)

Rajská zahrádka

V. Kotrba ml.; 1899/1900–1907/08 (roč. 9–17) V. Kotrba ml. a V. Špaček; 1908/09 (roč. 18) V. Špaček, J. Bartoň a V. Kotrba ml.; 1909/10–1913/14 (roč. 19–23) J. Bartoň a V. Kotrba ml.; 1914/15–1931/32 (roč. 24–41) V. Špaček a V. Kotrba ml.; 1932/33–1941/42 (r. 42–51) V. Kotrba nejml. a P. Herynková. Od 1932/33 (roč. 42) se údaje v tiráži a na tit. listě v zanedbatelných drobnostech odlišují. – *Vydavatel*: 1892–1898/99 (roč. 1–8) V. Špaček; 1899/1900 – 1931/32 (roč. 9–41) V. Kotrba ml.; 1932/33–1941/42 (roč. 42–51) V. Kotrba nejml.; Praha. – *Periodicita*: 1892 (roč. 1) od března do července 5 čísel; 1892/93–1893/94 (roč. 2–3) od října do července 10 čísel; 1894/95–1941/42 (roč. 4–51) od září do června 10 čísel.

R. z. patřila, především do 1918, k našim nejrozšířenějším dětským časopisům. Stejně jako její (nikdy nedostížený) vzor, moravský *Anděl strážný*, se zaměřovala na výchovu a vzdělání mládeže v duchu katolicismu. Byla určena všem věkovým stupňům školní mládeže. Beletrii a naučnou složku doplňovaly rubriky, které obsahovaly lidové modlitby, náboženské a lidové písně (v prvních roč. i s notovými zápisy), před 1. světovou válkou i černou kroniku s titulem *Pro výstrahu* a stálou rubriku *Rozmanitosti* (hádky, hlavořady, drobné zprávy). Ilustrace byly zpravidla anonymní a v průběhu vycházení R. z. se i několikrát opakovaly u různých textů. V prvních ročnících časopis přinášel i barvotiskové přílohy s náměty ponejvíce náboženskými (Staroboleslavské paladium).

V beletrii, která především tvořila ideový a umělecký profil časopisu, převažovala orientace na mladší školní věk, což se projevovalo ve výběru literárních druhů (říkadla, pohádky, bajky, drobné povídky), v jejich nenáročném formě i v tematice (příběhy ze školního a rodinného života dětí). Náboženská výchova kladla důraz hlavně na katolickou mravouku s ideálem zbožného, pracovitého, poslušného dítěte, pokorně přijímajícího příkoří, utrpení i smrt. Vzory chování ztvárňovaly sentimentálně laděné, nezakryté didaktické prózy s postavami opuštěných siroteků, lidí žijících na okraji společnosti (žebráků, cikánů), nevléčitelně nemocných, lidí postižených katastrofami a jejich příznivců a dobrodinců. Závažnější společenská tematika národnostní a sociální, objevující se v delších prózách, otiskovaných od roč. 10 na pokračování (F. Žák: Padesát korun a trochu lásky, roč. 21, o vztahu kleriků k socialistickému hnutí; A. B. Šťastný: České dítě zachráněno, roč. 22, o boji proti poněm-

čování dětí ve školách), byla pojata a řešena zjednodušeně a idealisticky v duchu kalendářové literatury. Druhým, řídkěji zastoupeným tematickým okruhem R. z. byly básně, legendy a povídky s náměty historickými a vlasteneckými, vyjadřujícími loajalitu k Rakousko-Uhersku a členům císařského domu a dvora (Tatíček Radecký, vzor křesťanského vojevůdce, roč. 4; V. Hübner: Čtyřletý arcikníže František Josef, roč. 19 a 25). Z tvorby klasiků české literatury přinášela R. z. ukázky zcela výjimečně (K. J. Erben, V. Hálek, J. V. Sládek, později bajky J. F. Hrušky), stejně jako překlady, které až na řídké výjimky (H. Ch. Andersen, E. De Amicis, Ezop) byly tištěny anonymně, jen s uvedením jazyka originálu. Těžiště časopisu bylo v příspěvcích současných, dnes již většinou zapadlých autorů. Své *básně* zde tiskli: J. Dědina, L. Grossmannová Brodská, V. Hübner, A. R. Husová, A. M. Kadlčáková, F. Kořínek (pseud. František Potocký), V. Kuttan, J. Milota (i pseud. J. M. Dědinský), V. Pakosta, A. Potěhník, J. Sahula, A. Simerská, F. Šebestík, V. Špaček (pseud. F. Libor), Terezie Švecová (pseud. Viola z Prácheňska), P. Zaletěl (i podp. J. Fabian), F. L. Zelinka ad. Ke kmenovým autorům *prózy* patřili: J. Brožek, K. Červinka, A. Dostál, J. Duda, L. Grossmannová Brodská, J. Harapat Jizerský, K. Helenská, A. R. Husová, K. Košťencová (pseud. Rosina Jarošová), K. V. Kuttan, B. Mellanová, J. Milota (i pseud. J. M. Dědinský), J. Mošna-Benešovský, V. Pakosta, V. Pittnerová, T. Polabská, F. K. Rosůlek, J. Sahula, F. Šebestík, J. Šimek, V. Špaček (i pseud. F. Libor), A. B. Šťastný, S. Unzeitig, J. J. Váňa, K. Waldhauser, K. J. Zákoucký, P. Zaletěl (i podp. J. Fabian), I. Zháněl ad. Články poučné předpokládaly již vyspělejší čtenáře. Nejvíce jich bylo věnováno životopisům světců a náboženským a církevním dějinám a reáliím, ale též přírodovědě, historii, literatuře a umění, zvl. architektuře, a informacím ze světa. *Naučné články* nejčastěji psali: V. Drbohlav, J. Harapat Jizerský, O. Jakoubek, A. M. Kadlčáková, K. V. Kuttan, J. Milota, V. Špaček (i pseud. F. Libor), J. J. Váňa, K. J. Zákoucký, P. Zaletěl (i podp. J. Fabian a pseud. Fabián Budil a Šeb. Rada), A. Š. Zápustecký, I. Zháněl. Celkový ráz časopisu zůstával stejný celých 40 let. Válečné ročníky byly sice obohaceny o příběhy věrných rakouských vojáků a o zprávy z bojiště (doplněné fotografiemi), poválečné ročníky o legionářské motivy a o realie první republiky, ale

teprve roč. 42 (1932/33) přinesl s výměnou redaktora zásadnější změny v obsahové koncepci časopisu. Beletrie ustoupila umělecko-naučným i informativním článkům, reportážím a aktualitám, dřívější rubriky byly vystříhány dětskými anekdotami, kreslenými seriály, soutěžemi, výklady pravidel různých sportů ap. K již jmenovaným autorům přibyla jména nová. Svě *básně* zde publikovali: J. Biskup, J. Pinkava, J. M. Říčanský, B. Tesařová-Dlouhá; *prózu*: B. Brožek, J. Kratochvíl (pseud. J. K. Baby), I. Nebeská, L. Petržílka, L. Zoufalý; *obojí*: J. Mácha (i pseud. O. Střešůvák), M. Máchová, J. Sosnovec; *články naučné* především K. M. Ullrich. Od roč. 42 se také do jisté míry změnila výtvarná stránka časopisu. Převládají fotografie (autorem je převážně V. Kotrba nejml.), které v posledních dvou ročnících vystřídaly kresby na obálce. Jako ilustrátor se v časopise uplatnil především J. Fischer, který zde přetiskoval k novým textům i své obrázky původně vytvořené pro obrázkový seriál J. Foglara o Rychlých šípech. Přes snahu nového vedení o moderní dětský časopis se nepodařilo R. z. přizpůsobit kontextu meziválečné dětské literatury.

LITERATURA: J. Hašek: Časopisy pro mládež, PL 13. 6. 1912 → Spisy 2, sv. 2 (1958); V. Javor: Mládeži to nejlepší, Úhor 1913, s. 100; an.: Po pětadvaceti letech, Rajska zahrádka 25, 1915/16, s. 189, 211, 237; B. Suková: Dětské časopisy s náboženskou tendencí, Úhor 1930, s. 63.

sm

Vojtěch Rakous

* 8. 12. 1862 *Velký Brázdím* (Brázdím) u Brandýsa nad Labem

† 8. 8. 1935 *Praha-Libeň*

Prozaik a publicista. První v naší literatuře zpodobil svými povídkami, humoreskami a črtami drobný svět židovského venkova s jeho přirozeným češtvím. Jeho tvorba byla beletristickým doprovodem českožidovského asimilačního proudu.

Pův. jm. Adalbert, vlastní jméno Österreicher si dal v dospělosti podle dokumentů úředně opravit na Östreicher. Část předmětové literatury vzala vážně jeho humorně mystifikující vyprávění, že nikdy neznal datum svého narození a že je vzhledem k tomu, jak dával jeho otec zapisovat děti do matriky, nemohl ani

později spolehlivě zjistit; je prý možné, že se narodil 21. 10. 1861, nebo 14. 5. 1863, resp. až 7. 2. 1867 (ojediněle se uvádí i 10. 1. 1864). – Narodil se v osadě Starý Brázdím obce Velký Brázdím. Pocházel z početné rodiny českého židovského chalupníka. Jediné školní vzdělání získal jednorozčím navštěvováním židovské školy v Brandýse n. Lab., 1875 přišel do Prahy, v galantním obchodě se vyučil prodávčem a osvojil si němčinu. Dostaly se mu do rukou starší české historické povídky (K. Herloš-Herlossohn, P. Chocholoušek, J. J. Marek, J. K. Tyl), když o existenci jakékoli krásné literatury dotud vůbec nevěděl, a oblíbil si především Nerudovy fejetony. Seznámil se také s myšlenkami a publikacemi českého židovského hnutí. Po 9 letech se vrátil do rodného Polabí a měl jako podomní prodávč (hauzír) a obchodník s obilím stálé bydliště v Mratíně u Brandýsa n. Lab. Tehdy se začal pokoušet – při naprosté neznalosti české mluvnice a pravopisu – o českou literární tvorbu. J. Herben, který se s ním 1885 náhodně seznámil, rozpoznal jeho spontánní fabulační talent, navrhl mu český pseudonym Rakous a doporučil jeho humoresky redaktoru Palečka R. Pokornému, snad ho uvedl i k J. Miškovskému do českobrodských Našich hlasů a později ho seznámil s K. Fischerem, redaktorem Kalendáře českožidovského. Teprve pro tyto sborníky psal R. povídky s postavami Židů. Nevyhovovalo mu však skládat idealizující tendenční prózy propagující jazykově a kulturně českou orientaci Židů v Čechách, které odpovídaly redakčním požadavkům Fischerovým, a po několika málo letech se výlučně zaměřil k životu venkovských Židů, jak ho znal z mládí. Na mohutný antisemitismus, který právě tehdy vybuchoval v řadě evropských zemí včetně naší (hilsneriáda), tyto R. práce sice ani v nejmenším nereagovaly, ale nelze ho jako pozadí R. spisovatelského obratu k reálnému židovskému světu nebrat na vědomí. V 90. letech se R. přestěhoval do Prahy, s bratrem Karlem založili v Jindřišské ul. český obchod „Staroměstská tržnice obuví“, jehož libeňskou filiálku na Primátorské (dnešní Zenklově) třídě R. vedl a později se v ní osamostatnil. Oženil se 1895 s ženou asi o 10 let mladší (zemřela 1932) a měl s ní syna a dceru. Kritika sice příznivě přijala jeho druhou knižní publikaci (*Vojkovičti a přespolní*) jako pozoruhodné vypravěčské dílko, ale R. se i nadále záměrně držel na periferii literatury

a s českým literárně-uměleckým světem neplynul. Do beletristických časopisů nepřispíval, jako publicista se koncem století ojedinele objevoval v Čase a v Nár. listech, pak v 20. letech častěji v Tribuně (byl také předsedou její dozorčí rady), především však zůstal autorem českožidovského asimilačního hnutí a jeho tiskových orgánů. Tam patřil někdy od půle prvního desetiletí k předním beletristům, odtamtud vycházela též iniciativa ke knižnímu vydávání jeho próz v němčině (překl. Emil Saudek) a v angličtině (překl. V. A. Jung) a k převodům do esperanta. Teprve na sklonku života, vážně nemocen, přestal obchodovat s obuví a věnoval se už jen praktickým potřebám českého židovství, zvláště v Chebu a v Poděbradech, kam po léta jezdil na léčení. Byl pohřben na tzv. novém židovském hřbitově v Praze-Libni.

Spisovatelské počátky R. tvoří humoresky z českého maloměsta a vesnice s volným rámcem politického ovzduší 80. let. S tamní honorací, podlézavci, omezenci a paničkami karikují i panské choutky, pověrečnost, svárlivé sobectví, národní zaostalost, a vykreslující kocourkovské poměry venkovské rádooby velké politiky, mají až satirický charakter. Z časopisů a novin nepřešly do knih, ale předznamenávají už pozdější práce R. jak souvislosti se starším vývojovým stadiem české literatury (včetně jazyka) a četným využíváním literárních konvencí, tak schopností prostředkovat autorova citlivá pozorování lidské reality a jeho smyslem pro humor. Ten byl také zvláště oceňován v R. nejvlastnější doméně, v prózách ze všedního života židovského venkova sebraných do výběru *Vojkovičtí a přespolní*. Jejich tematický přínos pro naši literaturu je v tom, že tento svět představují – s přednostním zřetelem na židovské chalupníky a zproletarizované venkovany – jako přirozeně český. Ve všech žánrových formách těchto próz (fabulovaná povídka, nesyžetová črta, memoárové vyprávění, portrét typické postavy) splývají jeho Židé se svým křesťanským okolím sociálně, zájmově a jazykově, zůstávající přitom uvnitř něho zřetelně zvláštním společenstvím. Vnějšíkově je vyznačují tradiční zvyklosti a dodržování náboženských předpisů, vnitřně je propojeno přísným a nereflektovaným lpěním na víře, vědomím sounáležitosti i charakterem svých členů. V R. podání to jsou bytosti s vrstevnatě různorodou osob-

nostní skladbou, mnohdy formovanou z protikladů. Jsou zároveň emfatičtí i střízliví, patriarchálně ustrnulí i životně pružní, lidsky velcí i malicherní, umějí se pohybovat se svým myšlením souběžně na více rovinách a simultánně aplikovat rozdílné hodnotové normy. Pro vyjádření toho dovede vypravěčská technika – která je vcelku jednoduchá a primárně spočívá na prostředcích žánrového realismu – využívat i střídání ve způsobu narace (podání vážné, citově tklivé, prostě oznamovací, komické; jejich souběh je např. v povídce *Vojkovičtí a přespolní* nebo v črtě *Strýc Václav*). Protože venkovská židovská komunita, kterou líčí R. skladby, je v době jejich vzniku skutečností už zaniklou, je v prózách vesměs přítomen – vysloveně nebo implicitě – moment vzpomínky. Nese s sebou nejen neproblematizující porozumění a ztotožnění, ale i schopnost dodávat epickému obrazu naivistický, vlídně ustrnulý, glorifikující výraz, s nímž humorná nota není v rozporu. Tomu odpovídá i autorova zvyklost vytvářet volné cykly próz s ústředními postavami, jejichž charakter je bez vývoje (*Modche a Rézi, Dědeček a babička, Kieslerův Lojza* aj.). Životní předlohou několika pozdních R. humoresek jsou Židé z pražské periferie na počátku 20. století. Výbor Vojkovičtí a přespolní (obsahující i ukázky z R. publicistiky) vyšel celkem sedmkrát, skladebně byl sice obměňován, avšak bez textových změn ve znění jednotlivých povídek; komické postavy starých židovských manželů Modche a Rézi pronikly i na jeviště, do filmu a do rozhlasu. Typově ojedinelé R. dílo, sentimentální historická novela *Na rozcestí* s příběhem o tom, jak citový život mladého Žida krutě zasáhly důsledky diskriminačních protizhidožidovských nařízení, byla sice v české židovské Praze přijata s nadšením, ale zjevně je už mimo obvod autorova osobitého tvůrčího zaměření. – R. publicistika nejčastěji pojednává o aktuálních židovských záležitostech, hlavně v ČSR. Promlouvá z ní opravdovost R. židovství i češtví a jeho přirozené sociální citění. Vypovídá bezprostředněji o R. člověku než jeho beletrie, oproti ní je vyostřenější, názorově vyhraněnější, nekompromisní i v prosazování masarykovské humanity a demokracie, mnohdy ironická nebo zatrpklá, dovede zaútočit také proti soukmenovcům (nabobství, nekulturnost a odcizení židovských bohatců).

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1914); Čas; Českožidovské listy (od 1898; 1898 první PP z cyklu Modche a Rézi); Čes. list (Pardubice, od 1916); Hlas národa (1889); Kalendář českožidovský (1887 až 1935; 1903/04 P Vojkovičtí a přespolní, 1906/07 P Strýc Václav, 1912/13 F O člověku, který neví, kdy se narodil); Nár. listy (1888–92); Naše hlasy (Čes. Brod, od 1886); Paleček (1885–86); Rozvoj (Pardubice, od 1907); Tribuna (1919–28); Vesna (1887); sb. Vzpomínky a úvahy (1926); – posmrtné: B'nai B'rith (1935, s. 279 předmluva k nerealizovanému výboru pro židovské děti z 1929). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Doma (PP 1897); Vojkovičtí a přespolní (PP 1910, přeprac. a dopl. vyd. 1920, usp. J. Turnovský ve 2 sv., 1923, 1925 a 1926 ve 3 sv.; posmrtné 1938 ve 2 sv.); Na rozcestí (P 1914); Modche a Rézi 1, 2 (D 1926). – *Výbory*: Výbor ze spisů 1–3 (1925, obálkové vyd. knihy Vojkovičtí a přespolní); Modche a Rézi a jiné příběhy (1958, ed. J. Rumler); Modche a Rézi (1968, ed. Č. Vašák); Vojkovičtí a přespolní (1986, ed. M. Otruba); Modche a Rézi (1992, ed. neuveden). ■ KORESPONDENCE: O. Donath: V. R. (O. Donathovi z 1923–25, O. Liebenovi z 1929), B'nai B'rith 1935, s. 278; K. Vondráček: V. R. Hrst vzpomínek (K. Vondráčkovi z 1915–25, výňatky), Nár. osvobození 11. 8. 1935. ■

LITERATURA: F. Dlouhán (Bulánek-D.): V. R. (1935). ■ Leda (E. Lederer) in V. R.: Vojkovičtí a přespolní (1910); ● ref. Vojkovičtí a přespolní (1910 a 1911): V. Martínek, Novina 4, 1910/11, s. 504; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 228; J. Kodíček, Přehled 9, 1910/11, s. 266; K. V. (K. Velemínský), Naše doba 18, 1910/11, s. 625; -il, LidN 22. 1. 1911; A. M. (Macek), PL 5. 2. 1911; an. (J. Vodák), Čas 26. 2. 1911; K. Sezima, Lumír 40, 1911/12, s. 67 ●; A. Fuchs: Několik poznámek k R. Vojkovičtým a přespolním, Kalendář českožidovský 32, 1912/13, s. 52; J. Herben: V. R., Besedy Času 1914, s. 18 a 27; K. (R. J. Kronbauer): ref. Na rozcestí, Máj 12, 1913/15, s. 332; ● ref. Vojkovičtí a přespolní (vyd. z 1920): J. V. Sedlák, Tribuna 31. 12. 1920; R. I. (Illový), PL 16. 1. 1921; J. H. (Hora), RP 6. 2. 1921 ●; E. Saudek in V. R.: Die Geschichten von Modche und Resi... (1922, něm. výbor z kn. Vojkovičtí a přespolní) → (výňatek česky) Tribuna 6. 5. 1922; ● ref. Die Geschichten von Modche und Resi...: K. (F. V. Krejčí), PL 6. 8. 1922; -a (J. Hora), RP 7. 9. 1922 ●; J. Herben in V. R.: Vojkovičtí a přespolní 1 (1926); J. Staněk: ref. Vojkovičtí a přespolní 1–3 (1925–26), Čes. osvěta 24, 1927/28, s. 65; F. Dlouhán (Bulánek-D.): Básník, o kterém se může psáti vždycky, Lit. rozhledy 14, 1929/30, s. 250; O. Donath in Židé a židovství v české literatuře 19. a 20. století 2 (1930); ● k sedmdesátinám: ne (A. Novák), LidN 8. 12. 1932; K. (F. V. Krejčí), PL 8. 12. 1932; an., Naše kniha 1932, s. 332; F. Schörpner, Čin 4, 1932/33, s. 374 ●; M. Hýsek: V. R., Kalendář českožidovský 54, 1934/35, s. 24; ● nekrology: an. (asi J. Vodák), Čes. slovo 9. 8. 1935; A. N. (Novák), LidN 9. 8. 1935; J. V. Š. (J. Šmejkal), Polední list 9. 8. 1935; P. Eisner, Prager Presse 9. 8. 1935; amp (A. M. Piša),

PL 10. 8. 1935; M. Lederer, F. Kraus a Era, Rozvoj 1935, č. 31–32; F. Dlouhán (Bulánek-D.), Čes. slovo 10. 8. 1935; K. Vondráček, NO 11. 8. 1935; O. Kraus, Rozvoj 1935, č. 33–34 ●; J. Vodák: Literární podoba zemřelého V. R., Rozvoj 1935, č. 35 a pokr.; H. J. Bally: Dva velcí (J. Kohn a V. R.), tamtéž, č. 37; J. Rokykana: V. R. – židovským dětem, tamtéž, č. 38; Dr. G. (O. Guth): R. jako ochotník, tamtéž, č. 38; O. Donath: V. R., B'nai B'rith 1935, s. 277; J. Kodíček: R. a Poláček, Almanach Kmene 1935/36, s. 100; A. Auředníčková: V. R., český povídkář, Věstník židovské obce náboženské v Praze 1949, s. 321; J. Rumler in V. R.: Modche a Rézi a jiné příběhy (1958); A. Gregor: Vzpomínka na V. R., LitN 1962, č. 49; F. Kafka: Cesta V. R., Židovská ročenka na r. 5726, 1965/66, s. 106; Č. Vašák in V. R.: Modche a Rézi (1968); F. Hampl: Libeňský Hans Sachs, in Dobrodružství Jaroslava Seiferta... (1969); V. Iggers: V. R., A forgotten Czech Story-teller, sb. Czechoslovakia past and present (Haag 1968); EM: Mistr satiry, Židovská ročenka na r. 5742, 1981/82, s. 40; M. Otruba in V. R.: Vojkovičtí a přespolní (1986); J. Jung: Pozapomenutý povídkář a humorista V. R., O knihách a autorech 1986, léto, s. 27.

mo

Rakovnická vánoční hra

asi 1684

Česká barokní dramatická skladba školského původu.

Dochovala se v rukopise z rakovnického archivu (odtud konvenční název, text je bez titulu). Podle místních narážek v textu vznikla zřejmě v jezuitské koleji na Chlumku u Luže na Vysokomýtsku.

R. v. h. obsahuje v první části rozhovor tří pastýřů o osudu stáda vydaného po zahnutí věrného strážce-psa napospas divé zvěři, o naději na záchranu stáda po získání nového strážce, a idylicky laděný spor pastýřů o jejich hudebních schopnostech, spojený se sázkou; spor je přerušen andělovým poukazem na rovnost jich všech a jeho sdělením o narození Krista. V druhé části hry přinášejí pastýři a tři králové Jezulátku dary a dostávají se do rozepré, komu z nich se Kristus narodil. Řeší ji opět anděl proklamováním rovnosti všech lidí čistého srdce před Bohem. Text o zhruba 450 verších navazuje sice na tradici starších vánočních her se zpěvy, vyrůstajících z liturgického pastýřského a tříkrálového officia, ale osobitě těží i z oblíbeného pastorálního idylismu dobové vyšší literatury a exponuje motivy tradič-

Raňkův z Ježova

ním vánočním hrám neznámé (hlavně spor mezi pastýři a králi). Hra prozrazuje klasické vzdělání a slovesnou kultivovanost neznámého autora (možná člena chlumecké koleje J. Libertina) latinskými jmény pastýřů a charakterizováním postav různé společenské úrovně (pastýři, králové) odlišnou veršovou stavbou promluv. Za lidově laděnými výstupy, obsahujícími i školské slovní hříčky a prvky drsného humoru, se rýsuje ve dvou částech hry alegorizace epochy Starého a Nového zákona.

EDICE: ČL 4, 1894/95, s. 308 (ed. F. Levý); in S. Souček: R. v. h. (Brno 1929); Pastýřská vánoční hra z českého baroka (1937, ed. J. Vašica); in ant. České baroko (1941, ed. Z. Kalista); in Lidové drama pobělohorské (1951, ed. J. Hrabák). ■

LITERATURA: S. Souček: R. v. h. (Brno 1929). ■ J. Vašica in Pastýřská vánoční hra z českého baroka (1937); M. Kopecký: K využití starší české literatury v lidových suitách E. F. Buriana, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1965, č. 12, s. 47; J. Kopecký in Dějiny českého divadla 1 (1968).

jk

Vojtěch Raňkův z Ježova

* kolem 1320 *Malý Ježov* (dnes část obce Smilovy Hory u Tábora)

† 15. 8. 1388 *Praha*

Teolog, kazatel, epizodicky latinský básník.

Latinsky se psal Adalbertus Ranconis de Ericinio. – R. otec vlastnil zemanskou usedlost v Malém Ježově. Nižšího vzdělání nabyl R. asi v Praze, vyššího na univerzitě v Paříži. 1346 zde byl promován mistrem svobodných umění, poté přednášel na artistické fakultě a sám dále studoval teologii; třikrát (1349, 1350 a 1351) byl zvolen prokurátorem za anglický národ, 1352 byl přijat za člena koleje Sorbonny, 1355 se stal (podle tehdejších řádů na čtvrt roku) rektorem univerzity, nejspíše 1363 dosáhl hodnosti bakaláře teologie. 1347 (nebo 1353–54) pobýval v Oxfordu. 1349 mu papež Kliment VI. propůjčil hodnost pražského kanovníka, až se takové místo uprázdnilo. Asi 1362 odešel R. z Paříže do Avignonu, aby získání prebendy osobně prosazoval, a zdržel se tam do 1364, kdy bylo jeho úsilí završeno úspěchem. 1366 se vrátil do Prahy jako metropolitní kanovník u Sv. Víta. 1369 byl jmenován

scholastikem, jehož dozoru podléhaly latinské školy; tím se dostal do styku s pražskou univerzitou, ale sám na ní nepůsobil. Asi 1369–70 obvinil mistra Jindřicha z Oyty, že teze, již obhajoval jako bakalář na teologické fakultě, obsahuje bludy. Když mu arcibiskup Jan Očko z Vlašimi v této věci uložil mlčení, předložil 1371 osobně obžalobu k přezkoumání papežskému auditorovi v Avignonu. 1373 však byl Jindřich z Oyty rozsudkem papežského soudu osvobozen a Karel IV., který v obvinění, dotýkajícím se pražské univerzity, viděl poškození státu, zakázal R. návrat do Prahy. R. se proto odebral do Paříže, kde pokračoval ve studiu teologie, které dovršil doktorátem. Do Prahy, kde pak již trvale žil, se směl vrátit teprve 1374–75. R. převyšoval vzděláním své domácí současníky a byl si toho dobře vědom. Těšil se účtět jako rádce ve složitých teologických problémech a jako vynikající řečník (1378 kázal při pohřbu Karla IV.), ale kvůli svému sebevědomí spojenému s naturelem bytostného polemika se opětovně zaplétal do nepřijemných sporů: posledním a největším z nich byl konflikt s Janem z Jenštejna (vznikl 1368, když arcibiskup zavedl svátek Navštívení Panny Marie, aniž si vyžádal dobrozdání kapituly, a postupně k němu přibýly další důvody). Už z Paříže sledoval R. se sympatiemi počátky reformního hnutí v české církvi spojené v 60. letech s činností Konrada Waldhausera, později obdivoval Jana Milíče, ujal se v existenční tísní Matěje z Janova a revidoval po teologické stránce spisy Tomáše Štítného. V závěti určil své jmění ke zřízení nadace pro studium nemajetných českých studentů v Paříži a Oxfordu. Svoji knihovnu odkázal klášteru v Břevnově, který se zavázal, že dárce pohřbí v klášterním kostele.

R. literární činnost patří z větší části do dějin teologie a filozofie. Několik R. raných prací – mj. zpracování tradičního tématu chvály filozofie (*Laus philosophiae*, 1346) – vzniklo za jeho studií a učitelského působení v Paříži. Se spory, jež vedl, souvisí polemické spisy, zejména *Apologia* (1385–86), v níž obhajoval své stanovisko v rozepří s Janem z Jenštejna. Několik svých spisů napsal jako odpověď na žádosti o radu v teologických otázkách: tak vznikl 1379–80 výklad o závaznosti augustiniánské řehole, určený pro třeboňské kanovníky (*Rescriptum ad canonicos Třebonenses super obligatione regulae sancti Augustini*), téhož původu je poučení o řeholním životě, určené pro

benediktinky kláštera sv. Jiří (*Speculum spirituale monialium monasterii sancti Georgii in castro Pragensi*), pojednání o vhodnosti častého přijímání oltářní svátosti, určené pro Martina z Nové Vsi, faráře u Sv. Martina Menšího v Praze (*De frequenti communione ad plebanum Martinum*), aj. Do dějin literatury v užším smyslu patří R. především jako vynikající řečník. Proslavil se zvláště skvěle vystavěným kázáním při pohřbu Karla IV., v němž dal zemřelému panovníkovi přívlastek „Otec vlasti“, který zůstal s jeho jménem spojen již trvale. Jen epizodicky, v době pařížských studií, zasáhl R. do poezie. Jeho jediná známá báseň, *Carmen sive cantilena de evitacione amoris carnalis* (Píseň o vystříhání se tělesné lásky), sama o sobě nevyniká z nepřehledného množství podobných středověkých antifeministických invektiv. Více upoutává pozornost literární historie proto, že se dochovala s obsáhlým latinským komentářem neznámého autora, zřejmě kněze vypuzeného husitskými bouřemi z působiště (asi z 1416–19); po traktátu Jana z Holešova o písni Hospodine, pomiluj ny z 1397 je to nejstarší pojednání tohoto druhu u nás.

EDICE. *Jednotlivá díla*: F. Palacký in *Über Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte* 2 (1847, s. 151; list mistrům pražské univerzity); in *Archiv für österreichische Geschichte* (Vídeň) 1878, s. 248 (ed. J. Loserth; Apologia, vybrané části); in *ČČM* 1880, s. 558 (ed. F. Menčík; list K. Waldhauserovi z 13. 12. 1365); in *Pojednání KČSN* 6/11, 1881, příl. 9, s. 23 (ed. F. Menčík; list K. Waldhauserovi ze 7. 6. 1365); in *FRB* 3, s. 433 (1882, ed. F. Tadra; kázání při pohřbu Karla IV.); in *Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner und Cistercienserorden* (Brno) 11, 1890, s. 292 (ed. V. Récsei; *Speculum spirituale monialium monasterii s. Georgii in castro Pragensi*); in *Matthias de Janov: Regulae Veteris et Novi Testamenti* 2 (Innsbruck 1909, s. 86, ed. V. Kybal; *De frequenti communione ad plebanum Martinum*, zkrácené znění); A. Neumann in *Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově* (Olomouc 1926, s. 77; *Rescriptum ad canonicos Trebonenses super obligatione regulae s. Augustini*); J. Vilikovský in *Latinská poezie v středověkých Čechách*, Bratislava 1930, s. 87 (též sep.; *Carmen sive cantilena de evitacione amoris carnalis*, s lat. komentářem an. autora); in *Bohemia latina* (1931, ed. K. Hrdina; kázání při pohřbu Karla IV. a *Carmen sive cantilena de evitacione amoris carnalis*). – *Souborné vydání*: J. Kadlec in *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Rankonis de Ericinio*. Aus dem Nachlass von R. Holinka und J. Vilikovsky (Münster 1971). – *Překlady do češtiny (ukázky)*: in *Próza z doby Karla IV.* (1938, ed. J. Vilikovsky; kázání při pohřbu Karla IV.); in *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*

(1957; *Carmen sive cantilena de evitacione amoris carnalis*, přel. F. Stiebitz); in *Výbor z české literatury doby husitské I* (1963; list mistrům pražské univerzity, přel. B. Ryba); in *Antologie z dějin českého a slovenského filozofického myšlení* (1981; *Laus philosophiae*, přel. M. Mráz). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Tršiška in *Literární činnost předhusitské univerzity* (1967); J. Kadlec in *M. V. R. z J.* (1969); P. Spunar in *Repertorium auctorum Bohemorum proventum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans I* (Wrocław 1985). ■ LITERATURA: J. Kadlec: *M. V. R. z J.* (1969) + *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Ranconis de Ericinio*. Aus dem Nachlass von R. Holinka und J. Vilikovsky (Münster 1971). ■ H. Jireček: *M. Adalbertus Ranconis de Ericinio*, *ČČM* 1872, s. 133; J. Loserth: *Beiträge zur Geschichte der hussitischen Bewegung* 2. *Der Magister Adalbertus Ranconis de Ericinio*, *Archiv für österreichische Geschichte* (Vídeň) 1878, s. 203; F. Tadra: *M. Vojtěch, profesor učení pařížského a scholastik kostela pražského*, *ČČM* 1879, s. 537; V. J. Nováček: *Rodiště M. V. R.*, *ČČM* 1890, s. 276; F. Tadra in *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských* (1897); H. Jireček in *Právníký život v Čechách a na Moravě* (1903); V. Novotný in *Náboženské hnutí české v 14. a 15. století* (1915); F. Štědrý: *Odkud pocházel M. Vojtěch de Ericinio?*, *Sborník Historického kroužku* 24, 1923, s. 64; J. Vilikovsky: *Latinská poezie v středověkých Čechách*, Bratislava 1930, s. 87 (i sep.) + in *Latinská poezie žákovská v Čechách*, *SFF UK Bratislava* 8, 1932, s. 228 (i sep.); F. M. Bartoš in *Dva slavní rodáci podblaničtí. M. Matěj z Janova a M. V. R. z J.* (Tábor 1952) + *Bojovníci a státníci husitští a Univerzita Karlova. První česká bible, AUC Praha, Historia* 12, 1972, s. 7; J. Tršiška in *Starší pražská univerzitní literatura a karlovská tradice* (1978); D. Martínková: *Grécismy v díle V. Raňkova z J.*, *LF* 1984, s. 223.

jl

Rarach

1920–1921

Humoristický a satirický časopis s výraznou obrazovou složkou.

Redaktoři: F. Skácelík (část literární), V. H. Brunner (část obrazová). – *Vydavatel*: S. Minařík; Praha. – *Periodicita*: týdeník; 1. č. 16. 12. 1920, 2. č. 5. 1. 1921, poté týdeník, č. 14–16 čtrnáctideník, poslední, 16. č. 5. 5. 1921; 31. 5. – 30. 9. 1921 čtyři čísla jako přílohy čas. *Země*. – *Příloha*: Příloha R. (č. 1–7).

Časopis založil S. Minařík jako svoje druhé periodikum, vedle již vycházejícího „žabavně-poučného“ měsíčníku *Země*. Někteří přispě-

Rarášek

vatelé tohoto staršího časopisu vytvořili základní okruh spolupracovníků R. (především J. Haussmann, J. Opolský, F. Skácelík); tito autoři společně se skupinou výtvarníků pokračovali zde v tvůrčích intencích, jež druhdý uplatňovali v zaniklém satirickém časopise Šibeničky. Vydavatel R. usiloval vyvolat zájem čtenářů a získat abonenty i různými slosovacími akcemi a knižními premii z produkce svého nakladatelství. Přesto R. po necelém půlroce zanikl, čtyři čísla vyšla ještě jako přílohy časopisu Země; v něm nadále působili někteří z kmenových autorů R., redaktor jeho literární části F. Skácelík přešel 1922 do redakce Lumíru.

Obsah časopisu tvoří jednak humor inspirovaný situační komikou všedního života, zesměšňující lidské slabosti a omezenost, jednak společenská satira, již charakterizuje averze vůči měšťáctví, politikaření, snobismu ap., zaujatý antiklerikální a protisovětský postoj, ironizování jakékoli názorové přepjatosti. V námětech se odráží dobová sociální situace (nezaměstnanost, keřasení, bytová krize ap.) i politický vývoj (poměry v poválečné Evropě, zejména v Rusku, domácí nacionalistické tendence aj.). V příspěvcích převažují kreslené vtipy, anekdoty a (často ilustrovaná) říkadla, někdy čerpající z ústní slovesnosti a tradic lidového humoru či aktualizující obdobnou tvorbu klasiků (F. L. Čelakovský, K. J. Erben), četné jsou karikatury a komentované obrázkové materiály. V R. publikovali básně J. Haussmann, J. Mácha, G. R. Opočenský (šifra Gr.), J. Opolský, F. Skácelík (i šifra Sk.), A. Sova aj.; *prozy* J. Haussmann, J. Hruša, J. Mácha, V. Mixa, F. Skácelík (pod pseud. Artuš Dago otiskoval na pokr. rozsáhlou humoresku Dobrodružství Joe Huřutálka, slavného českého detektiva; užíval i šifry S., Sk.), K. Vraný aj.; četné další příspěvky byly podepsány šiframi (G. k., K., L. S., R. N., Stř., V. G. aj.), případně pseudonymy (Kronikář, Lunabachorskij, Vegesak aj.). Z *cizích literatur* přinášel R. zvláště humoresky A. T. Averčenko. Podobu R. spoluřčovala výrazná *obrazová složka*, kterou vytvářeli H. Boettinger (pseud. Dr. Desiderius), V. H. Brunner (pseud. J. Chmel, J. Studnička), Z. Kratochvíl, J. Lada, A. Moravec, B. Opatrný, A. Pelc, V. Rada, J. Rambousek, J. Zamazal.

LITERATURA: V. R.: Nový český satirický časopis, LidN 15. 12. 1920; O. Štorch-Marien: Hlídkka časopisecká, Cesta 3, 1920/21, s. 411 a 604; Sk.: R., satirický a politický list..., LidN 16. 7. 1921.

jip

Rarášek (1)

1865

Sborník humoru a satiry; spolu s následujícím stejnojmenným časopisem se stal výrazem obnovy funkční veřejného života po Bachově absolutismu.

Sborník původně plánovaný jako sešitové periodikum a tak také označený redigovali i vydávali v Praze E. Just a B. Třemšínský (G. Bach). Podle vstupního prohlášení si R. kladl za cíl jednak satiricky zvýraznit počínání „všelikých výtečků v Čechách“, jednak bavit „všecky konstituční občany a občanky a k smíchu a veselí je uváděti...“

Nad mírnou satirou mířící zejména na spolupracovníky Muzejníku (ČČM), kteří se v pohnutých událostech nedávných let opatrně vyhýbali politickému i veřejnému dění, převládal ve sborníku humor kárající lidské nectnosti a posmívající se falešnému vlastenectví i lidské omezenosti. Příspěvky byly až na jedinou prózu (pseud. Dykšédli) vesměs anonymní a obsahovaly verše, veršované deklamovánky, obrázky ze života, drobná vyprávění (např. o původu jména Týnského dvora v Praze), žertovné pranostiky, dopisy, anekdoty (i ze života významných osobností) a také dramatický žert.

zp

Rarášek (2)

1865

Ilustrovaný satirický a humoristický časopis těsně navazující na stejnojmenný sborník.

Podtitul: Satiricko-humoristický list. – *Redaktor:* E. Just. – *Vydavatel:* E. Just, Praha. – *Periodicita:* 2x v měsíci od 9. 9. do 1. 12., 7 čísel. Od listopadu se měl s obdobnou periodicitou střídát s humoristickým časopisem Diblík; vyšlo však z něho jen 1 číslo.

Poměrně bohatě ilustrovaný humoristický a satirický časopis měl krátké trvání. Satirické zaměření listu zasahující i do oblasti politiky patřilo k projevům uvolnění českého veřejného života po nastolení konstitučního řádu v zemi. Pravidelně se v něm vyskytovalo několik rubrik: *Raráškovy politické zápisky*, glosující aktuální události v evropské politice, *Raráškova jednatelská kancelář*, poskytující žertovné

rady k jednání, a *Strážce jazyka*, obsahující humorné návrhy na úpravu pravopisu; objevil se i zárodek budoucích kreslených seriálů Ilustrovaný repertoár českého divadla.

V R. kritickém zorném úhlu se ocitaly aktuální problémy mezinárodní politiky (např. německo-dánská válka o Šlesvicko a Holštýnsko), protičeská politika vlády, germanizační snahy, zpátečnictví všeho druhu. Spíše s humorným nadhledem se komentovala obecně lidská témata. V listu se uplatňovaly různé žánrové formy: anekdoty, fejetony, alegorické bajky, básně, dopisy, humoresky, povídky, kreslené vtipy, karikatury apod. Na pokračování tu vycházelo lidové vyprávění Výklady kmotra Macourka (střídavě s kmotrem kovářem) v dolější hospodě mezi sousedy při pivě. Literární úroveň však nebyla vysoká. Příspěvky byly převážně anonymní, jen nepatrná část z nich byla kryta pseudonymy nebo šiframi; valná část obsahu pocházela zřejmě od redaktora.

ks

Rarášek (3) viz in Paleček (2)

Jaromír Rašín

* 25. 5. 1891 Žiželice u Nového Bydžova
† asi 1951 Hvar (Chorvatsko)

Autor próz, lyrických i epických veršů, překladatel a bibliofil; ve veršované epice volně zpracovával staroindické a biblické látky, v próze se projevoval jako moralistní kritik civilizace a způsobu života moderní společnosti.

Synovec politika A. Rašina. Po absolvování Akademického gymnázia (mat. 1910) a právnické fakulty (1910–14) v Praze (studoval zejména pojištnou techniku) pracoval v pojišťovnictví. Stal se ředitelem Slovanské pojišťovny a Slovanské záložny v Praze. Byl horlivým sběratelem knih a starých tisků, na svém statku v Liběchově vybudoval jednu z největších soukromých knihoven v ČSR, obsahující zvláště soubor staročeských biblí a postil, dále anticou a orientální literaturu, hlavně indickou. Patřil k obdivovatelům krásné knihy, 1927–29 byl předsedou Spolku čes. bibliofilů. I své literární práce vydával bibliofilsky, zpravidla

vlastním nákladem v grafické úpravě nebo s výzdobou C. Boudy, F. Koblihy, F. Pavelky a zhotovené v novojičinské tiskárně Kryl a Scotti. Zabýval se i včelařstvím a vydal dvě úvahy srovnávající život včel s životem lidské společnosti.

R. původní literární práce prozrazují přístup amatéra, vzdělaného milovníka knihy, ale bez hlubšího smyslu pro umělecký tvar. Tam, kde pro svou veršovanou epiku nalézal oporu v staroindických předlohách, v Mahábharátě, u Kálidásy (*Duše ženy*) a v legendách (*Buddhovy vyjíždky*) nebo v bibli (*Život Ježíšův*), vytvářel obnovené obrazy s důrazem na ideové a mravní principy svých vzorů a dosahoval jisté vyváženosti meditativní a dějové složky i básnického projevu. Tam, kde byl odkázán na vlastní fabulační schopnosti v ostatní veršované epice (*Písně a balady*) nebo na básnickou fantazii v milostné a přírodní lyrice (*Babí léto, Světlušky*), byla výsledkem vnitřně rozporná směs proticivilizačního patosu a triviálních představ. Jeho tradicionalisticky vášnivé opovržení projevy moderního života mu zvláště v prozaických pracích (*Východ slunce, Píseň života*) nedovolilo vytvořit psychologicky pravděpodobné postavy a ustavit i jen trochu reálný děj, v novele *Pohádka mládí* pak vyústilo v nezdařený pamflet na mladou literární generaci. Osvojené literární vzdělání i jistá jazyková kultivovanost našly uplatnění v překladech, naznačujících R. zálibu v anticke životní filozofii a v nevšedních literárních projevech, jakými jsou např. ojedinělé Schopenhauerovy verše (jejich překlad doprovázel poučeným výkladem). Také způsob podání byl v některých překladech neobvyklý, a to zvláště v případech hexametrových distich ze 4. století spojovaných s jménem o řadu století staršího M. P. Katona Censoria. R. tato dvojverší tlumočil prózou a ke své verzi připojil latinský originál, zpracování J. A. Komenského v úpravě V. J. Rosy a první český překlad z rukopisu ze 13. století, vydaný V. Hankou. Podobně v doslovu k překladu domnělé Homérovy *Batrachomyomachie* porovnal překlady svých předchůdců S. Rožnaye, H. J. Mejšnara a F. Škody.

PŘÍSPĚVKY in: Rozpravy Aventina (1929). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Duše ženy (BB 1927); Buddhovy vyjíždky (B 1927); Život Ježíšův (B 1927); Legenda o zvláštním utrpení mladého křesťana (B 1927); Východ slunce (P, BB 1928); Le-

Rašple

genda o Marii Egyptské (P 1928); Pohádka mládí (P 1928); Kleopatra (E 1928); Písně a balady (BB 1929); Písně života (R 1929); Sláva strojů a měst (P 1929); O knihách a o lidech (přednáška, 1929); Neznámý vojník (B 1930); Babí léto (BB 1932); Patero lidských věků (B 1936); Života krajíc (B 1937); Světlušky (BB 1937). – *Překlady*: Moudrého Katona Mravná poučování (1927); L. A. Seneca: O krátkosti života (1927); Homérova Žabomyší vojna (1928); Arthur Schopenhauer básníkem (1928); I. Čepurov: Zápisky hříšného mnicha (1928). – *Ostatní práce*: Věly a lidé (studie, 1928); O životě včel a práci asekuračníka (přednáška, 1928). ■ **REDIGOVAL knižnici**: Rašínova stovka (1930–31, 2 sv., bibliof.). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: R. Autengrubrová: Růžová zahrada nejmenší (BB 1930). ■

LITERATURA: ● ref. Duše ženy: F. Sekanina, Nár. politika 18. 12. 1926; Dr. P. T. (Toman ml.), Venkov 24. 12. 1926; an. (J. M. Augusta), Lumír 53, 1926/27, s. 554; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 504; V. Lesný, Lumír 54, 1927/28, s. 104 ●; A. M. Piša: ref. Duše ženy, Buddhovy vyjíždky, Život Ježíšův, Host 7, 1927/28, s. 309; ● ref. překl. L. A. Seneca: F. N. (Novotný), LidN 12. 3. 1927; J. M. Augusta, Lumír 54, 1927/28, s. 105 ●; J. M. Augusta: ref. Legenda o zvláštním utrpení mladého křesťana, Lumír 54, 1927/28, s. 441; V. Brtník: ref. Buddhovy vyjíždky, Venkov 19. 1. 1928; ● ref. překl. Homérova Žabomyší vojna: Unus (V. Cháb), NO 13. 4. 1928; Sk. (F. Skácelík), Lumír 55, 1928/29, s. 91 ●; O. Štorch-Marién: J. R., RA 4, 1928/29, s. 388; Š. Jež: ref. Sláva strojů a měst, Lumír 55, 1928/29, s. 427; ● ref. O knihách a o lidech: V. Brtník, Venkov 7. 3. 1929; J. Wolf, Venkov 7. 4. 1929 ●; ● ref. Pohádka mládí: Š. J. (Jež), Samostatnost 1. 3. 1929; P. T. (Toman ml.), Venkov 30. 3. 1929; V. Brtník, Venkov 3. 5. 1929 ●; ● ref. Písně a balady: A. M. P. (Piša), PL 26. 5. 1929; V. Brtník, Venkov 27. 6. 1929 ●; P. Toman ml.: R. knihovna v Liběchově, Venkov 7. 5. 1929; ● ref. Písně života: vz. (V. Zelinka), Zvon 30, 1929/30, s. 715; -fert. (J. Seifert), PL 5. 6. 1930 ●; an.: Die Geschichte einer Gründung, Montagsblatt 23. 6. 1930; K. Zink: Spolek českých bibliofilů a knihomilské tisky v letech 1926–1944, Marginálie 1968, s. 54; O. Štorch-Marién in Ohňostroj (1969, s. 313).

zp

Rašple

1890–1924

Ilustrovaný satirický časopis sociálnědemokratického zaměření.

Podtitul: 1890 (roč. 1, č. 1) Humoristický list dělného lidu; 1890–1907 (roč. 1 od č. 2 – roč. 18) Humoristicko-satirický list dělného lidu; 1908–14 (roč. 19–25 do č. 8) List politicko-humoristický; 1914 (roč. 25,

č. 9–14) Obrázkový čtrnáctideník; 1915–24 (roč. 26–35) List politicko-humoristický. – *Redaktoři*: 1890–1903/04 (roč. 1–14 do č. 4) F. Komprda; 1903/04–1905/06 (roč. 14 od č. 5 – roč. 16) F. Toužil; 1906/07–1908 (roč. 17–19 do č. 1) J. Filipinský; 1908–15 (roč. 19 od č. 2 – roč. 26) F. Komprda (uveden jako odp. red.), zároveň do 1909 (do konce roč. 20) uváděn jako redaktor J. V. Stejskal; 1916–17 (roč. 27–28 do č. 2) A. M. Špera; 1917–19 (roč. 28 od č. 3 – roč. 30 do č. 11) F. Patočka (zároveň uváděn jako hlavní spolupracovník J. Filipinský); 1919–24 (roč. 30 od č. 12 – roč. 35) J. Filipinský. – *Vydavatelé*: uvádění (nepravděelně zároveň i jako nakladatelé) stávající redaktoři; časopis vycházel v Brně. – *Periodicita*: 1890–98 (roč. 1–9) měsíčník, od ledna do prosince 12 čísel (1890, roč. 1, jen 10 čísel); 1899/1900–1906/07 (roč. 10–17) měsíčník, od února do ledna 12 čísel; 1907–14 (roč. 18–25 do č. 8) měsíčník, od ledna do prosince 12 čísel (1907, roč. 18, jen 11 čísel; 1914, část roč. 25, od ledna do srpna 8 čísel); 1914 (roč. 25 od č. 9) čtrnáctideník, od října do prosince 6 čísel; 1915–24 (roč. 26–35) měsíčník, od ledna do prosince 12 čísel (1916, roč. 27, 11 čísel; 1924, roč. 35, 6 čísel).

R. náležela mezi hojně čtené a nejdéle vycházející humoristické časopisy, které vznikaly v době nové aktivizace soc. demokratického hnutí po 1889 a byly určeny širokému okruhu čtenářů z dělnických vrstev (např. Bič, Hoblík a rajblík, Satan, Žumbera aj.). Byla založena z podnětu spolupracovníků brněnského soc. demokratického orgánu Rovnost, jedním z jejích zakladatelů byl zřejmě J. Hybeš. Prvním redaktorem se stal dělnický novinář (původně textilní dělník) F. Komprda, dlouhodobě s R. spolupracoval a také ji redigoval J. Filipinský st. (též redaktor čas. Cervánky), působil zde i redaktor Rovnosti J. V. Stejskal aj. Aktuální satirická a humoristická náplň, tlumočená textem a zejména také obrazem (zprvu černobílým, od 1894, tj. od roč. 5, barevným), zajišťovala časopisu popularitu, a to hlavně mezi dělnictvem Brněnska. R. zanikla po červnu 1924, kdy byla sloučena s čas. Kopřivou (1909–31).

Obsah časopisu byl zaměřen k sociální a politické satíře, jejímž prostřednictvím se vyslovoval k aktuálním otázkám dělnického hnutí, k vládní politice a společenským poměrům, pranýřoval morální poklesky buržoazie, kritizoval politické machinace dělnických předáků, obracel se proti byrokracii a klerikalismu, zesměšňoval maloměšťáctví. V období před 1. světovou válkou často reflektoval občanské protirakouské postoje, mnohokrát byl stíhán

konfiskacemi a pokutován „za přečiny proti veřejnému řádu a pokoji“. Válečné ročníky informovaly o průběhu 1. světové války, přinášely množství vojenských anekdot, vyslovovaly se proti militarismu; v posledních ročnících řada příspěvků satiricky útočila proti bolševické politice v Rusku a proti militantnímu nacionalismu v poraženém Německu. – V beletrické části převažovaly po celou dobu existence časopisu malé satirické útvary veršované nebo prozaické, většinou anekdoty, aforismy, epigramy, parodie, kontrafakturní hesel, telegramů, hádanek, otčenáše, desatera, úředních vyhlášek apod., rozšířenou formou byly kuplety a parodie textů národních písní. Časopis občas přinášel také sociální nebo agitační básně, satirické povídky a pohádky, sporadicky pak i politické nebo sociální úvahy (k začátku roku, k 1. máji). Výjimečně byly v R. přetiskovány ukázky sociální a satirické poezie starších autorů (např. F. L. Čelakovský, K. Hlaváček, J. Neruda), od 1908 (roč. 19) také překlady z cizích literatur (např. V. Azov, H. Heine, A. Roda Roda). Texty byly většinou publikovány anonymně nebo pod šiframi a pseudonymy, jejich úroveň odrážela poměrně širokou autorskou základnu zahrnující i neprofesionální přispěvatele. Částými přispěvateli byli po celou dobu trvání listu F. Cajthaml-Liberté (i pseud. Fr. Borecký, Liberté, Sever Ostrovid, V. L. Liberté, šifry F. C.-L., Fr. Bor., I., L., V. L. L.), V. David (i podp. Vilda David nebo Vilda, Vilda D., dále pseud. MARS, šifry -da, V-da), dále i K. Horn (pseud. Kopřiva, Leo, Leo Kopřiva), J. Myslík (pseud. J. Bodlák), J. V. Stejskal (šifra S-skal), A. M. Špera (pseud. A. Řečický, šifry A. Ř., A. Řeč.) aj., v předválečném období J. Filipinský st. (šifry Fj., Flj.), R. Hašek (i pseud. Petr Johannes), F. S. Jaroš (i pseud. Frant. Štírek), L. Karmín, A. Macek, P. F. Malý, G. R. Opočenský (i pseud. Enrico, J. Starý), na přelomu 10. a 20. let B. Čurda-Lipovský (i šifra Č. L-ský), J. Filipinský ml. (pseud. Filjun, J. Filjun), O. Hanuš, M. Havlíček, R. Kynčl, V. Neubauer aj. – Významnou složku R. tvořily kreslené satiry a karikatury, otiskované většinou anonymně. Kmenovými kreslíři byli zejména V. Hübschmann, P. F. Malý a F. Svoboda, v počátcích (1890, roč. 1) přispěl do několika čísel M. Aleš, od 1909 (roč. 20) spolupracoval J. Lada. – Po prvních deseti ročnících se vedle kresleného a literárního humoru staly součástí každého

čísla pravidelné rubriky s hádankami, rébusy a křížovkami (jejich autorem byl nejčastěji F. Smrž), od 1906/07 (roč. 17) byla také zavedena Listárna redakce pro přispěvatele.

LITERATURA: an.: Socialist. redaktoři před brněnskou porotou, Hlas národa 5. 8. 1890; Socialist. redaktor před soudem, tamtéž 6. 8. 1890 (oboje o procesu s F. Komprdou); T. J. Jiroušek: Dělnický sociální tisk v Rakousku, Vlast 7, 1890/91, (o R.) s. 381; an.: Tiskový proces (s F. Komprdou), Mor. orlice 31. 5. 1892; P. F. M. (Malý): Spisy a časopisy zábavné, Věstník Dělnické akademie 1908, č. 12; an.: M. Aleš spolupracovníkem prvního čes. humoristického časopisu soc. demokratického, PL 6. 8. 1913; an.: Časopisy Červánky a R., PL 1. 1. 1921; J. Petrmichl in sb. Bičem a rašplí (1959); O. Toman: Politická karikatura M. Aleš v brněnské Rašplí r. 1890 (1983).

pš

Josef Zdeněk Raušar

* 4. 1. 1862 *Budislavice* (Mladý Smolivec)
u Blatné
† 22. 7. 1947 *Pardubice*

Autor cestopisné a vzpomínkové prózy, překladatel srbské literatury a pěstitel česko-srbské vzájemnosti.

Syn rolníka; z šesti sourozenců byl literárně činný ještě bratr František R. (* 25. 8. 1857 Budislavice, † 9. 8. 1941 Blovice), učitel v Blovicích u Plzně, monografista i editor regionálních autorů (Sebrané spisy V. Heinricha-Jirotky, 1930; Nedoceněný básník V. M. V. Bělohorský, 1936) a vlastivědný pracovník (Blovice a zámek Hradiště 1, 2, 1927; Kulturní vývoj Blovicka, 1933). – Po třech třídách měšťanské školy v Březnici u Rožmitálu p. Třemšínem absolvoval R. (počínaje 4. třídou) reálku v Plzni (mat. 1881) a na pražské technice chemický odbor (ing. 1884). Krátce byl volontérem cukrovaru ve Velvarech, od listopadu 1884 pracoval v pivovare v banátském Pančevu (v tehdejších Uhrách), od května 1885 v Bělehradě jako krátkodobě i na jiných místech Srbska jako chemik v pivovarech a dolech (rtuťových, uhelných) i jako geodet. V Bělehradě působil v českém kulturním spolku Lumír a hojně se stýkal se srbskými spisovateli, jež začal překládat. 1897–1918 byl zaměstnán ve Vídni a nejbližším okolí jako pracovník státní technické a finanční kontroly pivovarů, začátkem 1919

jako pasový úředník nového českosl. státu; ve Vídni se 1899 oženil a byl činný v českých spolcích, úzce se stýkal se slavistou J. Karáskem. Od 1919 pracoval v rafinerii cukru v Rosicích u Pardubic, poté v rafinerii minerálních olejů v Pardubicích, do důchodu odešel 1927 jako vrchní rada technické finanční kontroly. Počínaje přesídlením do Srbska hodně cestoval (poznal celou Evropu, severní Afriku a Malou Asii), organizačně působil v Klubu českých turistů a v Českosl.-jihoslovenské lize. Byl členem Kola moravských spisovatelů.

Literární činnosti R. poskytovaly tematické podněty takřka výlučně jeho cestovatelské zážitky a jeho nadšené pěstování zprvu česko-srbské, později československo-jihoslovenské vzájemnosti, k němuž byl už ve svém mládí přiveden dobovou vlnou sympatií k boji Jihoslovánů za nezávislost. Žánrově převažovala v díle tohoto vyznačavše autopsie a faktografického detailu memoárová a cestopisná próza často deníkového rázu. Po celý život tiskl však R. i verše: pro jeho začátky byl charakteristický sklon k básnické povídce a ovlivnění srbskou romantickou, popřípadě lidovou poezií (*Obrázek z dob robství Srbska*), později převládalo příležitostné veršování s fakturou české lidové písně (*Z pardubických písniček*). Jeho nejvýznamnější básnickou knihou se stala antologie překladů srbské poezie Procházkou srbským Parnasem, pokračující ve snahách S. Kappera a J. Holečka, ve svém jazyce však poněkud stereotypní. R. próza a publicistika (jejím hlavním žánrem byl cestopisný fejeton), povětšinou autobiografická, podávala ve svém prvním období obraz srbské přírody a běžného života obyvatelstva (*Na půdě sopečné, Ze srbských hor* aj.), vedle toho také životopisy českých přistěhovalců významněji zasáhnuvších do srbského veřejného života (generál F. A. Zach, profesor J. Mejsner). Poválečné období charakterizují jednak útlé memoárové svazečky evokující autorovo vesnické mládí a jeho působení v Srbsku a ve Vídni (*Z mého deníku, Vzpomínky na českou Vídeň a okolí*), resp. jeho bohaté styky se srbskými a českými spisovateli, jednak reportážní popisy jeho pozdních velkých cest; specifikem R. cestopisů byl zvláštní zřetel věnovaný krajanům žijícím v cizině. – Jako překladatel, který zároveň publicisticky popularizuje osobnosti soudobé srbské literatury, se R. zaměřoval na romantické básnictví a realistickou prózu. Knižně vydané

překlady jsou nečetné (v rukopise zůstaly překlady sbírky J. Jovanoviće Zmaje Uvadlé květy a J. Sundečiće Zatva i setba), převládaly překlady časopisecké (S. Čorović, D. Ilić, J. Ilić, V. Ilić, V. M. Jovanović, L. Lazarević, S. Lazarević, S. Matavulj, J. M. Mihačević, M. Miličević, L. Nenadović, B. Nušić, M. Popović, V. Rajić, S. Ranković aj.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Z. Rr. Žuborić, Žuborić; J. Z. Rr., Rr. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Matice vídeňské (1913); Besedy lidu (1896); Budivoj (Čes. Budějovice 1913); Čes. Thalia (1888–91); Českosl.-jihoslovenská revue (1931–32); Čes. deník (Plzeň 1912–31); Čes. svět (1928); sb. Čtvrťky 4 (kroužku přátel prof. J. Voborníka, 1936); Dalibor (1910); Domácnost (Pardubice 1884); Jičinské noviny (1907); Jitřenka (Polička 1891–96); Kalendář Čechů vídeňských (1898–1909); Komenský (Vídeň 1906–07); Krakonoš (Jičín 1882); Krása našeho domova; Lada (1888–1910); Lázně Bělohrad (1940–41); Lázně Poděbrady (1931); Lid. noviny (1910); Mor. orlice (Brno 1906–13); Nár. listy (1891–1931, 1938); Naše kniha (1931); Nová Plzeň (1884); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec 1886); Paleček, pokr. Nový Paleček (1884, 1889–90); Památky archeologické (1898–1901); Plzeňské listy (1885–1911; 1908 Vesnické divadlo, i sep., 1909 Vzpomínky na český zábavní spolek Lumír v srbském Bělehradě, i sep.); Plzeňský kalendář (1884 až 1886); Posel z Budče (1890); Posel ze Sušice (1882–90); Ročenka Vídeňské matice (1912); Sborník sokolský (Kolín 1901); Slovanský přehled (1903–04); Stráž na Šumavě (Strakonice 1900–01); Svatobor (Sušice 1881); Světozor (1889, 1893); Šumavan (Klatovy 1926–40); Turistický věstník odboru KČT v Pardubicích (1927, Vzpomínka na krajana prof. Vlad. Titlbacha z Bělehradě, Cesta do země ženskému pokolení zapovězené. Athos, obojí i sep.); U domácího krbu (1889–91); Věstník československých muzeí a spolků archeologických (Čáslav 1896–1901); Vídeňský deník (1907–33; 1932 Vzpomínky na českou Vídeň a okolí 1897–1919, i sep.); Vídeňský národní kalendář (1912–14); Vídeňský věstník (od 1897); Vlast (Londýn 1887); Vlast (Berlín 1891–1913); Vlastivědný sborník východočeský (1929, U krajana mnicha Savy Chilandarce /Slavibora Breüera z Kutné Hory/ v klášteře Chilandaru, i sep.); Východ (Pardubice 1920–35); Zábavné listy (1894); Zlatá Praha (1889); Zvon (1933); Ženské listy (1898–1900); Ženský obzor (1933); též v kulturních časopisech srbských a v českém odborném tisku (Chemické listy, Kuchařské listy, Pivovarské listy aj.), viz J. Z. R.: Má publikace (1934). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře: Z údolí* (BB 1884); *Vacek Kamenický* (1885); *Čechové mezi Jihoslovany a zvláště v Srbsku* (1886); *Obrázek z dob robství Srbska* (B b. d., 1887); *Jovan Amos Komenski* (Bělohrad 1892, podp. J. Z. Raušar-Žuborić, srbsky); *Na*

půdě sopečné (FF 1903); Ze srbských hor 1, 2 (PP, 1. 1905, 2. 1932); Cestou do Petrohradu (P 1912); Mé vzpomínky na srbské spisovatele let osmdesátých a devadesátých minulého století (1929); Návštěvou u českých spisovatelů let osmdesátých a devadesátých minulého století (1930); K palmovému háji. Z cesty do severní Afriky (1930); Dojmy z cesty na takzvané šťastné ostrovy Kanárské a na krásný ostrov Madeiru (1931, s A. Šafářem); Dojmy z cesty na Špicberky a k polárnímu ledu (1931, s A. Šafářem); Z pardubických písniček (BB b. d., 1931); Vzpomínky na Srbsko z let 1884–1897 a na naše krajany v něm (1932); Mé mládí. Vzpomínky na rodný kraj podtřemšínský (1934); Má publikace (sopsis díla, 1934); Z mého deníku. Důležitější záznamy z mého pobytu v Srbsku (1884–1897) (1937). – *Překlady*: Dj. Jakšić: Za Dunajem (1888); Č. Mijatović: Ikonie, vezirova matka (1894); M. Djordjević Prizrenac: Ona všecko může (1895); Procházka srbským Parnasem (ant. srbské poezie, 1907); J. Veselinović: Malý zpěvák (1912, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 7); – do srbštiny: Sava Hilandarac: Historija i opis monastira Hilandara (Bělehrad 1894). – *Ostatní práce*: Uspomena na izlet Srba i Čeha iz Srbije na izložbu u zlatni Prag (Bělehrad 1891, podp. J. Z. Raušar-Žuborić, srbsky); Český emigrant (biografie J. Mejsnera, 1895); Deset let činnosti českého zábavního spolku Lumír v srbském Bělehradě (1885–1895) a seznam Čechů v Srbsku žijících (1895); Generál Frant. A. Zach (1898, podp. J. Z. Rr. Žuborić); Vzpomínky na Čs.-jihoslovenskou ligu, odbor Pardubice. 1920–1930 (b. d., 1930); Jugoslávský týden v Pardubicích (1933); Sima M. Lozanić (monografie, 1939). ■ SCÉNICKÝ. *Překlad* do srbštiny: F. V. Jeřábek: Sluga svog gospodara (1892, s P. Hýblerem). ■ REDIGOVAL *časopis*: Turistický věstník odboru KČT v Pardubicích (1927–31). ■

BIBLIOGRAFIE: J. K. Strakatý: Katalog výstavy literárního díla pěti československo-jihoslovenských pracovníků jubilatů, Českosl.-jihoslovenská revue 2, 1931/32, s. 364; J. Z. Raušar: Má publikace (1934). ■ **LITERATURA**: J. David: J. Z. R. Literární pozůstalost (LA PNP 1971). ■ ● ref. Z údolí: Č., Lit. listy 1884, s. 39; Em. M. (Miřiovský), Lumír 1884, s. 192; F. Zákrejs, Osvěta 1884, s. 378; an., Světozor 1884, s. 71 ●; ● ref. Vacek Kamenický: E. Miřiovský, Zlatá Praha 1885, s. 580; A. Rybička, Světozor 1886, s. 43 ●; ● ref. Obrázek z dob robství Srbska: Jan Pozděna (J. Vrchlický), Hlas národa 9. 2. 1887; F. Zákrejs, Osvěta 1888, s. 668 ●; S.: ref. Český emigrant, Lit. listy 16, 1894/95, s. 332; ● ref. Na půdě sopečné: -a-, Máj 2, 1903/04, s. 384; -áský-, Zvon 4, 1903/04, s. 278 ●; jpa.: ref. Ze srbských hor 1, Lumír 34, 1905/06, s. 147; ● ref. Procházkou srbským Parnasem: -a-, Máj 5, 1906/07, s. 594; an., MSIR 3, 1906/07, s. 138; M. Hýsek, Lumír 35, 1906/07, s. 183; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 7, 1906/07, s. 398, 528; W., Přehled 5, 1906/07, s. 601 ●; an.: J. Z. R., NO 4. 1. 1927; -š- (F. S. Procházka): ref. Mé vzpomínky na srbské spisovatele..., Zvon 29, 1928/29, s. 462; V. Brt-

ník: ref. Návštěvou u českých spisovatelů..., Venkov 17. 7. 1930; ● ref. K palmovému háji: J. Bartůšek, Střední škola 11, 1930/31, s. 296; -och- (F. S. Procházka), Zvon 31, 1930/31, s. 463 ●; Btk. (V. Brtník): ref. Dojmy z cesty na Špicberky..., Venkov 11. 11. 1931; ● k sedmdesátinám: -btk- (V. Brtník), Zvon 32, 1931/32, s. 224; J. Páta, NL 3. 1. 1932; J. Hch (Dolanský), LidN 4. 1. 1932 ●; J. Páta: J. Z. R., Českosl.-jihoslovenská revue 2, 1931/32, s. 211 + ref. Vzpomínky na Srbsko..., tamtéž, s. 418 + ref. Ze srbských hor 2, Českosl.-jihoslovenská revue 3, 1932/33, s. 35 + ref. Vzpomínky na českou Vídeň..., tamtéž, s. 285; V. Brtník: ref. Dojmy z cesty na takzvané..., Venkov 19. 10. 1932; red.: Ing. J. Z. R. Jeho styk s Lužickými Srby, Lužickosrbský věstník 1932, č. 1; J. Hch. (Dolanský): ref. Z mého deníku, Českosl.-jihoslovenská revue 1936, s. 171; J. K. S.: Ing. J. Z. R. 75 let, tamtéž, s. 171; ● nekrology: J. Dolanský, Svob. noviny 26. 7. 1947; V. Sís, LD 29. 7. 1947; Ns (J. Nečas), Slovanský přehled 1947, s. 457 ●; J. Šach: Vzpomínka na ing. J. Z. R., Pardubický kraj 1959, s. 77; Z. Urban: Korepondence Ludvíka Kuby s J. Z. R. a její význam, sb. Práce z dějin slavistiky 13, 1989.

jo

Josef František Rautenkranec

* 2. 3. 1776 *Hradec Králové*
† 22. 7. 1817 *Sedlec* (Kutná Hora-S.)

Básník a překladatel poezie a prózy, člen Puchmajerovy družiny; skladatel písňových textů a básní pro mládež. Autor původních i přeložených náboženských a výchovných spisů a jazykových příruček, publicista, kazatel.

Psán též Rautenkranz; někdy se podepisoval jen Josef R., event. ve spojení s vlasteneckým jm. Miloslav. – Nejstarší syn z prvního manželství královéhradeckého krupaře a obchodníka vínem. Desítiletý začal studovat na královéhradeckém gymnáziu a od 1790 pokračoval ve studiích v Praze (třiletá tzv. filozofie a teologie). Bohosloví ukončil na podzim 1797, vysvěcen mohl být až koncem března 1798 po prominutí podmínky kanonického věku pro kněžství. Přednášky profesorů S. Vydry a F. M. Pelcla probudily v něm zájem o národní hnutí, postupně se seznámil s většínou starších i souvěkých představitelů české kultury a s mnoha byl i později ve styku (s J. Jungmannem a A. Markem např. jednal kolem 1810 o založení společnosti pro vydávání českých knih). Jako kaplan působil na Časlavsku, od května 1798 v Nebovidech a od února

Rautenkranc

1799 v Církvici. Pro těžkou plicní chorobu byl dán v srpnu 1802 na dočasný odpočinek. Odštěhoval se k otci do Hradce Král. a ve šk. roce 1802/03 vyučoval v tamním nově založeném kněžském semináři češtině (vstupní přednáška uveřejněna v Hlasateli českém). Od března 1803 žil jako fundatista v Jaroměři, byl pověřen dozorem nad městskou školou a soukromě tam vyučoval. Tehdy začal publikovat modlitební a jiné náboženské knihy, většinou přeložené, které si získaly čtenářský zájem, dosahovaly vysokých nákladů a často byly reeditovány (např. *Pokrm duše...* měl náklad 3000 výtisků a vyšel za R. života v dalších 4 vyd.). 1805 se bezvysledně ucházel o faru v Nebovidech, stal se však t. r. katechetou na normální škole v Nových Dvorech u Kutné Hory (po povýšení školy na hlavní 1807 byl jmenován jejím ředitelem); působil přitom i jako knihovník majitele panství, hraběte R. Chotka. Probudil zájem o českou literaturu u svého katechety J. Javornického a vydal vlastním nákladem jeho překlady povídek pro mládež; Javornický po R. smrti nově zpracoval R. oblíbenou učebnici němčiny (1819). R. konal daleké pěší cesty i po sousedních zemích, aby se seznámil s učiteli a se stavem školství; vypracoval návrh na rozšíření typů nižších škol. Na výzvu zemské vlády, která chtěla paralyzovat náboženské sektářství ve východních Čechách, sepsal 1810 *Rukověť náboženství pro křesťansko-katolický lid*, dílo však nebylo publikováno pro vydavatelskou kolizi s jiným spisem téhož zaměření. Do kněžského povolání – kde byl oceňován i jako působivý kazatel – se R. navrátil v srpnu 1812, když byl ustanoven za faráře v Sedlci u Kutné Hory, jeho pozdější snaha získat faru blíž Prahy byla neúspěšná. Český materiál lexikální a frazeologický, který R. shromažďoval pro Jungmanna, se po jeho smrti nedochoval. – Byl pohřben v Sedlci.

Spisovatelská produkce R. byla ponejvíce součástí jeho učitelského a kněžského působení a souvisela s jeho snahou o zavedení češtiny do různých funkčních oblastí společenské praxe; této problematice se také věnoval ve svých úvahových statích. Je autorem značného počtu knih věcné literatury, hlavně náboženské a výchovné a jazykových příruček. Z jeho beletristické tvorby však vyšly za jeho života samostatně (jako drobné tisky) jen některé jeho původní a přeložené váleč-

né básně a výzvy věnované aktuálním veřejným záležitostem (zejména za tzv. osvobozením války) a obsahující spolu s prorakovou loajálností i motivy českého vlastenectví. Knižní soubor R. básní vydal až 1836 V. Nejedlý. R. příslušnost k puchmajerovskému kruhu (byl příspěvatelem 2. a 3. sv. Puchmajerových almanachů) nejjzřetelněji prokazuje poezie anakreontského typu, milostné a humorné skladby, bajky a četné epigramy; vesměs to je poezie věcně strážlivá, prostá v básnickém tvaru i v jazykovém výrazu. Tvůrčí osobitost R. spočívá v písňových textech a básních pro děti a mládež: jsou to skladby určené pravidelně se opakujícím událostem dětského života, písně k hrám a slavnostem, modlitby a básně náboženského obsahu. Svou tvorbu pro mládež různého věku (též překlady výchovných povídek) vkládal R. i do knižních překladů náboženských a výchovných spisů. Jako překladatel krásné literatury se obracel nejvíce k antické poezii (Anakreon, Bion, Mimnermos, Moschos, Sappho; Horatiovy ódy, Martialis) a próze (životopisy Cornelia Nepota), jednotlivosti přeložil z polštiny, ruštiny, francouzštiny, němčiny (mj. balada Poutnice z G. A. Bürgera, epigramy a filozofické pojednání z G. E. Lessinga). Přeložil texty duchovní agendy (při křtu, oddávkách, zaopatřování umírajících apod.), církevní hymny (Pange lingua, Te Deum laudamus aj.); k církevním obřadům a úkonům složil i nové písně. Jako prozaik je autorem několika delších povídek s cizokrajnou látkou, častěji však časopisecky publikoval drobnou prózu (podobeství, anekdoty), příběhy a pojednání z historie, životopisy (Aristoteles, král Gustav Adolf, Tycho de Brahe), články zeměpisné a vychovatelské. Z rozsáhlejšího souboru kázání, který sestavil jeho bratr Mikuláš R., farář v Lanžově u Dvora Králové n. Labem, vyšel posmrtně pouze jeden svazek.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: J. F. (nebo Miloslav) Rautovský (nebo Routovský), Miloslávek; J. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Hlasatel český (1806–08, 1818; 1806 Řeč. Při uvedení přednášení pravidel češtiny na biskupském teologickém lyceum v Hradci Králové léta 1802; posmrtně 1818 pojednání Proč by se mělo v hlavních školách Království českého učití také česky a češtině, překl. G. A. Bürger, Poutnice); alm. Nové básně (1798); Prvotiny pěkných umění (1813–16; 1813 BB Povznesení obranců českých

k cvičení se ve zbrani, Na vlastenectví); alm. Sebrání básní a zpěvů (1797); – posmrtně: Přítel mládeže (1825). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Radostné cítedlnosti poddaných panství pečeckého (B 1800, výt. nezjišť.); Zpěv plésajících Čechův o slavnosti pokoje 1814 (B b. d., 1814). – *Překlady*: J. G. Meinert: František Druhý. Zpěv vlastenský (b. d., asi 1796, an.); Obraz císaře Františka II. v lapidárním písmě (1798, z něm., výt. nezjišť.); J. Wiegand: Naučení pro ovčáky a jiné držitele ovčinců (1798); Pokrm duše aneb Cvičení se v pobožnosti... (1803); Engelmannova knížka obsahující krátké naučení mravů... (1808); Prohovory české držané od v. d. p. opata a pana krajského, přicházející ve spisku *Descriptio solennis...* (1809); A. Jais: Knížka ke čtení a modlení pro milé dívky... (1811) + Dobré sítě v dobrou zemi (1813) + Modlicí knížka pro milé dívky, jízto i dospělejší potřebovati mohou (1816); M. K. Hermann: Modlitby pro mladé lidi (1812). – *Ostatní práce*: Slovo pravé všem národům evropským (1795, výt. nezjišť.); Pobožné přemýšlování na křížové cestě... (1803, výt. nezjišť.); Cvičení v mluvení jazykem německým. Übungen im Deutschsprechen... (1808, opr. a rozmnož. vyd. 1809 a 1815); List obrancům českým s dvěma poznamenáními (1808, výt. nezjišť.); Die deutschen unregelmässigen Zeitwörter... (1809); Provolání k národu českému (1809; jako přídavek *Válečná píseň pro českou obranu od R. a další píseň od J. N. Štěpánka*); – posmrtně: Kázání postní (1825, ed. M. Rautenkranz). – *Souborné vydání*: *Básně* (1836, in *Básně A. J. Puchmajera* vydané od V. Nejedlého, d. 2, s. 73). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: A. Pařízek: Modlitby za pozeňání c. k. vojsku v nynější válce... (1809, jazyková úprava). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 5463–64, 6900, 14 750–58. ■ LITERATURA: an. (K. Sabina): J. R., Kritická příl. k NL 1864, s. 129 → Články literárně-dějepisné 1 (1912); A. Rybička: J. M. R. Nástin životopisný, ČČM 1867, s. 191 a pokr. → Přední křisitelé národa českého 1 (1889) + Pomůcky k listáři biografickému... (R. verše v pamětních listech J. L. Zieglera, b. d., a J. Doležálka z 1814), Světozor 1870, s. 247, 263 + Vzpomínka na J. M. R., Osvěta 1876, s. 188; F. Schulz: Česká balada a romance (o R. překladu Bürgerovy balady Poutnice), Osvěta 1877, s. 375; J. Ledr: Příspěvky k posouzení učitelské činnosti J. M. R., Beseda učitelská 1879, s. 484 a pokr.; J. B. Novák: Války osvobodovací a naše obrození, ČČM 1914, s. 119; B. Václavěk: Příspěvky k osudu balady Poutnice, ČMF 9, 1922/23, s. 193 → B. V., R. Smetana: O české písni lidové a zlidovělé (1950); V. Jílek: Neznámá báseň J. M. R., LF 1937, s. 329; bs (B. Slavík): Na paměť spisovatele kněze J. M. R., LidN 21. 7. 1942; J. Beneš in Ač zemřeli, ještě mluví (1964, s. 149); -JS-: 170 let českého překladu hymnu *Pange lingua*, Katol. noviny 1. 6. 1986.

mo

Arnošt Ráž

* 20. 2. 1884 *Slavětín* u Loun

† 20. 1. 1925 sanatorium na *Pleši* u Dobříše

Básník přinášející mezi prvními do poválečné poezie unanimitický prožitek světa.

Podepisoval se též A. F. Ráž, A. V. Ráž. – Syn hraběcího správce. Otec J. N. Ráž psal nábožensky zaměřené mravoučné povídky. Strýc K. Biebla, jehož umělecký vývoj ovlivnil. Rodina se přátelsky stýkala se spisovateli S. Čechem, J. Vrchlickým, J. Š. Baarem, Z. Winterem, J. Demlem, historikem F. Štědrým, malířem J. Novopackým. – R. vychodil obecnou školu v Slavětíně, v Praze studoval na Akademickém gymnáziu (mat. 1902), 1902–08 na právnické fakultě (doktorát 1908). Absolvoval roční praxi u soudu, 1910 vojenské cvičení v Nevesině (Hercegovina) a pak působil jako advokátní koncipient. 1. světovou válku prožil jako důstojník zásobovacího sboru na Balkáně (Albánie, Bosna, Černá Hora), odkud se vrátil s podlomeným zdravím (tuberkulóza). Po krátkém léčení si od září 1920 zařídil vlastní advokátní kancelář na Smíchově, převážně pro drobnou klientelu dělnickou a vesnickou. Zhoršení zdravotního stavu ho přivedlo do sanatoria na Pleši, kde tuberkulóze podlehl. Pohřben byl v Mnišku pod Brdy. – R. se od mládí věnoval výtvarnému umění, hlavně kresbě a grafice (z války si přinesl mnoho kreseb a maleb); hnětl i hliněné sošky a vyráběl loutkové figurky. Jeho dřevoryty provázely básně např. B. Vlčka, A. M. Píši, V. Nezvala, K. Hádky, byly uveřejňovány např. v časopise Červen. – Byl členem Volného sdružení literárního Syrinx (1903) a brněnské Literární skupiny (od 1921).

R. juvenilní tvorba i jeho první dvě sbírky *Intimní tragédie* a *Byly večery* představují verše dekadentní scenerie šerosvitu, podzimu, noci, monotónní krajiny se symbolickými rekvizitami trosek, vraků, pádu a dna, verše dekadentní nálady bezútěšné samoty, zemdlenosti a nicoty, gesta marné individuální vzpoury, která je sovsokým útekem z vravy a bídy světa na vrcholy snů, do samoty. Samotářské tuláctví se postupně zklidňuje, je mužnější a pod úběžníkem touhy po lásce se proměňuje v hledání jiného života, domova v podobě ženy a lásky. Několik básní z poslední R. sbírky *Cesta k lidem* (společně s K. Bieblem; obs.

15 R. básní z 1902–21), jež byly poznamenány prožitkem války, vneslo do české poválečné poezie verše v duchu francouzského unanimitu Vildracova a Duhamelova, verše mající rysy naivní a prosté lásky ke světu, důvěřivého optimismu, dětské a primitivní víry v člověka a svět, který má být opět zcelen „diktaturou lásky“ a lidské soudržnosti. R. předznamenal a spoluvytvořil spolu s mladšími básníky (J. Wolker, K. Biebl, Z. Kalista, A. M. Píša) základní linii poezie sociální a proletářské orientace. – R. přísná autokritičnost způsobila, že v rukopise zůstaly básnické tituly Místo deníku a Kniha o bloudění stejně jako prozaické fragmenty.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1906–07, 1909–10); Červen (1919–21); Den; Host (1921–24); sb. In memoriam Jiřího Wolкера (1924); Moderní život (1902–03); Nár. osvobození (1925); Sborník Literární skupiny (1923); Srdece (1904); Studentský almanach (1904); Zvon (1910–11); – posmrtně: Almanach Kmene 1930/31; Host (1927); První svazek (1927); Rudé právo (1925); Sever a Východ (1925); sb. U vrbiček (1934). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie*: Intimní tragédie (BB 1903); Byly večery (BB 1904); Cesta k lidem (BB 1923, s K. Bieblem). – *Výbory*: Básně (1930, ed. K. Biebl; obs. i BB z pozůstalosti); Cesta k lidem (1957, ed. Z. K. Slabý; obs. i básně a prózy z pozůstalosti). ■ **KO-RESPONDENCE**: Z R. korespondence (Z. Kalistovi z 1920–24), První svazek 1927, s. 65. ■

LITERATURA: ● ref. Intimní tragédie: V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 563; L., Zvon 3, 1902/03, s. 614; R. Hašek, Moderní život 1903, s. 198; E. Sokol (K. Elgart Sokol), Rozhledy 14, 1903/04, s. 325 ●; ● ref. Byly večery: L., Zvon 4, 1903/04, s. 462; -s., Máj 2, 1903/04, s. 493; K. Z. Klíma, Rozhledy 14, 1903/04, s. 1161 ●; ● ref. Cesta k lidem: Z. K. (Kalista), Přerod 1, 1922/23, s. 333; J. H. (Hora), RP 21. 11. 1923 → Poezie a život (1959); A. M. Píša, Socialista 1923, č. 45; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 21. 10. 1923; J. Krecar, MR 1923, sv. 39, s. 99; B. Vlček, Cesta 6, 1923/24, s. 169; F. Kropáč, Host 3, 1923/24, s. 46; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 11, 1923/24, s. 520; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 24, 1923/24, s. 474; A. N. (Novák), Lumír 1924, s. 272; Zdenin (A. C. Nor), Oheň 1924, č. 4; J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 304 ●; ● nekrology: K. Biebl, Host 4, 1924/25, s. 129 + Průboj (Louny) 25. 1. 1925; J. H. (Hora), RP 21. 1. 1925; an., LidN 21. 1. 1925 ●; J. Hora: Zapomíná se, LitN 1928, č. 22; K. Hádek: O A. R., Lit. rozhledy 14, 1929/30, s. 234; F. X. Šalda in A. R.: Básně (1930) → Z období Zápisníku 2 (1988); P. T. (Toman): ref. Básně, Venkov 18. 5. 1930; p. (A. M. Píša): Mrtví básníci, Nár. práce 24. 1. 1940; Z. K. Slabý: O básníku A. R., NŽ 1955, s. 217 + A. R., LitN 1955, č. 8 + in A. R.: Cesta k lidem (1957); ● ref. Cesta k lidem (vy-

bor): O. Bartoš, NŽ 1957, s. 1005; F. Kautman, Kultura 1957, č. 29; J. Opelík, V. Justl, HD 1957, s. 426; J. Brabec, LitN 1958, č. 17 ●; I. Hollman: Torzo života, HD 1959, s. 89; M. Šedivý: Zapomenutý básník?, Průboj 1959, č. 5; S. Mackovík: Neprávem zapomínaný básník, Průboj 1960, č. 7; O. Bartoš in Lounsko v díle K. Konráda a K. Biebla (1960); O. Špecinger: Vzpomínka na A. R., Průboj 1965, č. 18; Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969); M. Biebl: K nedožitým devadesátinám A. R., Lit. měsíčník 1974, č. 2; J. Peřina: Básník revolučních nálad, Průboj 4. 12. 1987; Z. Kalista in Po proudu života 1, 2 (1997).

vs

Rebcovo nakladatelství viz in Josef Roden

ReD

1927–1931

Mezinárodně orientovaná obrazová revue Devětsilu zaměřená na všechny složky moderní kultury a reprezentující vrcholnou fázi poetisticko-konstruktivistické teoretické a tvůrčí aktivity levicové umělecké avantgardy.

Podtitul: 1927/28 (roč. 1) Revue Svazu moderní kultury Devětsil. Měsíčník pro moderní kulturu; 1928/29–1929/31 (roč. 2–3) Revue Svazu moderní kultury Devětsil. Ilustrovaný měsíčník pro moderní kulturu. – *Redaktor*: K. Teige, zástupce redakce v Brně B. Václavěk. – *Vydavatel*: Odeon (J. Fromek), Praha. – *Periodicita*: měsíčník; 1927/28 (roč. 1) 10 čísel od října do července; 1928/29 (roč. 2) 10 čísel od září do června; 1929/31 (roč. 3) nepravidelně 10 čísel od října do července. – *Příloha*: Obrazová knihovna ReDu (1 sv., E. F. Burian: Černošské tance, 1929).

Revue Devětsilu R. navazovala na časopisy Disk a Pásmo (snahou o včlenění poetismu do mezinárodního proudu moderního umění na sb. Fronta), z cizích časopisů se dovolávala příkladu Apollinairových Les Soirées de Paris a revue L'Esprit Nouveau. R. založil a jeho podobu (včetně výrazné grafické úpravy) koncipoval K. Teige, který v úvodních prohlášeních k jednotlivým ročníkům formuloval základní cíle: „býti syntetickým časopisem mezinárodní moderní kulturní tvorby“, především „vzorníkem a sborníkem konstruktivismu a poetismu“. Časopis sledoval nové umělecké tendence (futurismus, kubismus, da-

daismus, surrealismus ad.) ve vztahu k různým druhům umění i k životu vůbec. Spolu se zájmem o literaturu, výtvarné umění a divadlo věnoval pozornost i netradičním uměleckým formám, odrážel generační zájem o technickou civilizaci, zabýval se soustavně architekturou a urbanismem, dále užitým uměním, typografií, reklamou apod. Uměleckou nekonformnost a víru v revoluci v umění stejně jako ve společnosti R. manifestoval v konkrétních politických souvislostech, a to z pozice radikální marxistické levice (např. v dubnu 1929 podpořil gottwaldovské vedení KSČ proti vystoupení sedmi spisovatelů). Názorová diferenciaci uvnitř zanikajícího Devětsilu se výrazně projevila zvláště ve 3. roč. R. (jehož čísla vycházela vinou přetrvávajících finančních obtíží i Teigova působení na škole Bauhausu v Dessau se zpozděním), mj. účastí na tzv. generační diskusi vyvolané provokativním článkem J. Štyrského Koutek generace v Odeonu a týkající se vztahu mezi uměním čistým a konformním (jak vůči současné společnosti, tak vůči komunistické revoluci).

R. širokým záběrem představoval umění vytvářené generací Devětsilu, jeho teorie i rozmanité aktivity a mezinárodní vazby v zaměření na různorodé aspekty dobového života. Poskytoval ucelený obraz vrcholného období i rozpadu poetistické koncepce literatury, kterou částečně revidoval K. Teige (s V. Nezvalem) zejména v nových Manifestech poetismu a kterou v posledním ročníku nahrazoval programem Levé fronty (stať 1929 aj.). Domácí beletrii reprezentovali význační autoři poetismu (K. Biebl, F. Halas, K. Konrád, V. Nezval, J. Seifert a V. Vančura); výběr zahraniční poezie (tištěné i v originálech) i prózy dokumentoval vliv nových básnických směrů (H. Arp, R. Daumal, F. T. Marinetti, Ph. Soupault, T. Tzara aj.) a jejich předchůdců (např. G. Apollinaire, A. Jarry, Lautréamont, S. Mallarmé, A. Rimbaud, D. A. F. de Sade). Literární zájmy a snahy generace dokládaly i články a monografické studie J. Fučíka (o Ch. Baudelairevi), V. Nezvala (o F. Halasovi, J. Cocteauovi, Imaginace a snění), J. Voskovce (o Le Grand Jeu), J. Weila (Vznik Lefu) a především K. Teiga (o M. Proustovi, S. Mallarméovi, G. Apollinairovi, F. T. Marinettim, Lautréamontovi a A. Gidovi, o surrealismu a Le Grand Jeu) a B. Václavka (o V. Nezvalovi, K. Konrádovi, V. Závadovi, E. A. Poeovi, J. Mahenovi,

J. Seifertovi, J. Horovi, o čisté poezii aj.). Z domácí tradice se R. hlásil k dílu F. X. Šaldy, který s úsilím Devětsilu sympatizoval. Marxistický přístup k teorii umění a kritice rozpracovával zvláště B. Václavek, jenž (spolu s Teigem) rovněž určoval ráz literárněkritické části rubriky *Panoráma* (věnované recenzím, drobnější publicistice a zprávám z různých uměleckých oblastí). – R. se příznačně zabýval všemi druhy umění, jejich vztahy a možnostmi kombinace (např. obrazové básně). Značný prostor věnoval výtvarnictví, a to jak v kritikách a programových statích (artificialismus J. Štyrského a Toyen, K. Teige; Th. van Doesburg, El Lisickij, K. Malevič, P. Mondrian, A. Ozenfant aj.), tak v četných reprodukcích a obrazových přílohách představujících obrazy, sochy, grafiky, kresby, plakáty, umělecké a dokumentární fotografie (vedle zmíněných autorů např. J. Funke, A. Hoffmeister, F. Kupka, O. Mrkvička, J. Rössler, J. Šíma; H. Arp, G. Ballè, W. Baumeister, M. Ernst, G. de Chirico, V. Kandinskij, P. Klee, F. Picabia, P. Picasso, Man Ray, H. Rousseau) i filmové záběry (L. Buñuel, S. Dalí, A. P. Dovženko, Ch. Chaplin, V. Pudovkin aj.). Do skladby revue Teige výrazně promítl svůj zájem o funkcionalistickou architekturu a urbanismus, když často publikoval teoretické a polemické články a ukázky projektů doprovozené fotodokumentací (mj. J. Fragner, W. Gropius, J. Havlíček, K. Honzík, J. Chochol, J. Krejcar, Le Corbusier, A. Loos, H. Meyer). V oblasti divadla a hudby, zastupované předními osobnostmi experimentálních scén (mj. E. F. Burian, J. Honzl, J. Voskovec, J. Werich), se poetistická koncepce projevovala rovněž zájmem o moderní tanec, pantomimu, cirkus, muzikál, voiceband, rozhlas, zvukové pokusy apod. R. uveřejňoval též stati k problematice kulturněpolitické (J. Fučík, S. K. Neumann, V. Procházka; N. I. Bucharin, J. V. Stalin aj.), filozofické (M. Matoušek) a psychologické (B. Brouk, A. Hesnard). – Podobu časopisu charakterizovala i řada monotematických čísel; roč. 1: 10 let kulturní práce Sovětského Ruska (č. 2), Soudobá mezinárodní architektura (č. 5), Osvobozené divadlo (č. 7, usp. J. Honzl), V. Nezval a K. Teige: Manifesty poetismu (č. 9, i sep.); roč. 2: ČSR 1918–1928 (č. 2), Památce Guillaumea Apollinaire (č. 3, i sep.), F. T. Marinetti, italská moderna a světový futurismus (č. 6), Foto, kino, typografie (č. 8); roč. 3: Bauhaus – Dessau (č. 5), K. Teige: K sociologii

architektury (č. 6–7, knižně 1930), *Le Grand Jeu* (č. 8), (K. Teige): *Nová škola a nové bydlení* (č. 10). – *Poezii* do R. psali zejména K. Biebl, F. Halas, V. Nezval a J. Seifert (dále M. Bureš, J. Hora, S. K. Neumann, J. Voskovec a V. Závada); v překladu nebo originálu byly tištěny verše G. Apollinaire, H. Arpa, R. Daumala, A. Jarryho, Lautréamonta, S. Mallarméa, F. T. Marinettiho, P. Mineta, A. Rimbauda, Ph. Soupaulta, T. Tzary aj. *Prózy* publikovali K. Konrád, J. Mařánek a V. Vančura (cestovní črty J. Hora a F. C. Weiskopf); v překladech vyšly práce I. Babela, M. Jacoba, V. Majakovského, G. Ribémont-Dessaignese, D. A. F. de Sade. R. představil *dramatické texty* V. Vančury (a filmový scénář G. Neveuxe). *Články o literatuře a literární kritiku* tiskli zejména J. Fučík (i šifry F., -F, -F.), B. Václavek (i šifry B. V., bv., V. B.) a K. Teige (i šifry E., -E., e., -e, K. T., kt., R., T., Tge), dále F. Halas (i šifry H., -S, -s, -s., -s-), V. Nezval, F. X. Šalda, J. Voskovec a J. Weil (i šifra W.); z cizích autorů (některé texty určené přímo pro R., podobně jako v dalších rubrikách) P.-A. Birot, A. Döblin, W. Giusti, M. Skačkov, R. Vailland ad. Kromě K. Teiga a B. Václavka psali o *divadle, hudbě a filmu*: E. F. Burian (i šifra E. F. B.), V. Clementis, A. Černík, P. Denk, J. Fučík, J. Honzl, S. Ježek, V. Nezval, V. Obřtel, Z. Rossmann, J. Voskovec, F. C. Weiskopf, J. Werich; Ch. Chaplin, D. Milhaud, L. Moholy-Nagy aj.; o *výtvarném umění a architektuře*: A. Hoffmeister, K. Honzík, E. Markalous, V. Obřtel, Z. Rossmann, J. Štyrský, Toyen; W. Baumeister, A. Delons, Th. van Doesburg, M. J. Ginsburg, W. Gropius, Le Corbusier, F. Léger, El Lisickij, K. Malevič, P. Mondrian, A. Ozenfant, Ph. Soupault ad.; *ostatní publicistiku*: B. Brouk, P. Denk, J. Fučík, M. Matoušek, S. K. Neumann, V. Procházka, V. J. Průša aj. *Texty překládali*: J. Hořejší (i šifra J. H.), J. Nevařilová (i šifry J. N., j. n.), V. Nezval, J. Seifert, K. Teige (i šifry K. T., k. t., kt.), B. Václavek (i šifry B. V., bv.), J. Václavková (i šifry Java, J. V.), J. Voskovec, J. Weil ad. (některé básně českých autorů přeložili do němčiny F. Barták a P. Eisner).

LITERATURA: ● ref. č. 1 (roč. 1): jef- (J. Fučík), *Kmen* 1, 1926/27, s. 252; fxš. (F. X. Šalda), *Tvorba* 1927, s. 223 → KP 13 (1963); -a. (J. Hora), RP 6. 10. 1927; jv. (J. Vodák), *Čes. slovo* 11. 10. 1927; ne. (A. Novák), *LidN* 16. 10. 1927; v. p. (V. Patzak), *Dělnická osvěta* 1927, s. 318; an., *Kulturní zpravodaj* 1927, s. 270; vz. (V. Zelinka), *Zvon* 27, 1927/28, s. 100

●; R. W. (Weiner): *Pařížsko-československé drobnosti*, *LidN* 27. 1. 1928; k. (J. Kodíček): *Mládež mluví*, *Tribuna* 15. 2. 1928; an. (J. Hora): *Kulturní hlídka*, RP 11. 3. 1928 + *Drobnosti*, RP 24. 6. 1928; an.: *Revue revuí*, *Rudý večerník* 30. 6. 1928; an.: *Nový ročník R. zahájen*, *Rudý večerník* 6. 10. 1928; -k. (K. Konrád): *Jubilejní číslo R.*, *Tvorba* 3, 1928/29, s. 35; O. Štorch-Marien: *Milý pane Teige (polemika)*, RA 4, 1928/29, s. 162; V. Paul: *Šesté číslo R.*, *Studentský časopis* 8, 1928/29, s. 308; B. V. (Václavek): *Časopisy*, *Index* 1929, č. 4; -k. (K. Konrád): *Nová sezona časopisecká*, RP 10. 10. 1929; J. Štyrský: *Časopisy*, *Odeon* 1, 1929/30, s. 29 → *Každý z nás stopuje svoji ropuchu* (1996); J. Žantovský: *Časopisy...*, *Tvorba* 1930, s. 571; an.: *Zaniklé a nové časopisy*, RA 6, 1930/31, s. 33; J. Hiršal: *Málo o velké revui*, *Knižní kultura* 1964, s. 96; V. Effenberger in K. Teige: *Svět stavby a básně* (1966); M. Blahynka: *Teigův R.*, *Václavkova Olomouc* 1966 (1967); K. Chvatík a Z. Pešat in *Poetismus* (1967, zde i faksimile R., roč. 3, č. 1); V. Effenberger in K. Teige: *Zápasy o smysl moderní tvorby* (1969); V. Dostál in sb. *Avantgarda známá i neznámá 3* (1970); M. Blahynka in sb. *Avantgarda známá i neznámá 2* (1972); F. Šmejkal: *Česká výtvarná avantgarda dvacátých let*, kat. *Devětsil* (1986).

lm

Reflektor

1925–1929

Populárně-naučný a zábavný obrázkový časopis vydávaný KSČ, zahrnující též kulturní aktuality a zajímavosti a přinášející domácí a cizí beletrii.

Podtitul: 1928–29 (roč. 4–5) *Ilustrovaný čtrnáctideník*. – *Redaktoři*: 1925–26 (roč. 1–2) S. K. Neumann; 1927–29 (roč. 3–5) do č. 5 B. Šafář, J. Seifert (redaktor části literární a umělecké), 1929 (roč. 5) od č. 6 B. Šafář. – *Odpovědný redaktor*: 1925–26 (roč. 1–2) S. K. Neumann; 1927–29 (roč. 3–5) do č. 5 J. Seifert, 1929 (roč. 5) od č. 6 F. Pišek. – *Vydavatelé*: 1925 (roč. 1 do č. 22) A. Zápotocký; 1925–29 (roč. 1 od č. 23 – roč. 5), J. Haken; Praha. – *Periodicita*: čtrnáctideník; 1925–28 (roč. 1–4) od ledna do prosince 24 čísel; 1929 (roč. 5) od ledna do května 9 čísel.

Redaktor prvních dvou ročníků S. K. Neumann vtiskl R., určenému zejména dělnickým vrstvám, populárně-naučný a zábavný ráz. Jeho snahou bylo vytvořit z R. zmodernizovanou revoluční variantu někdejšího časopisu *Rudé květy* (hodnocení v posledním čísle 2. roč.); to se mu však pro nízký náklad, malý rozsah, vy-

dávání ve čtrnáctidenních lhůtách a finanční nesnáze dařilo jen obtížně. Po Neumannově odchodu byl do funkce odpovědného redaktora a vedoucího literární a umělecké části zvolen kulturně-uměleckou komisí KSČ J. Seifert (redaktorem politické části byl B. Šafář). Na místo obsazené Seifertem původně kandidoval také J. Fučík, a to spíše jako náhradník, jehož úmyslem bylo uplatňovat v R. tutéž devětsilskou uměleckou orientaci v případě, že by se Seifert redaktorem nestal (Fučík tehdy také rozhodně odmítl počinání Ústřed. agitpropu KSČ, který v rozporu s již uzavřenou volbou usiloval prosazovat jeho protikandidaturu). 3. roč. R. byl pestřejší obsahově (např. více překladů, hlavně prózy) i graficky. V této tendenci pokračovaly další dva ročníky vycházející ve větším formátu. Přes snahu o poutavý obsah mohl R. jen stěží konkurovat dalším, lépe zajištěným obrazkovým časopisům. V 5. roč. musel redakci opustit Seifert pro účast na prohlášení sedmi spisovatelů proti novému (Gottwaldovu) stranickému vedení. Časopis pak po několika číslech zanikl.

R. přinášel komentované obrazové zpravodajství, články a referáty velmi rozmanitého obsahu. Týkaly se politických událostí, aktuálních otázek dělnického hnutí, osvěty (škola, láska a manželství, zdravotnická osvěta) a sportu (dělnická tělovýchova), informovaly o kultuře, technických objevech, fyzikálních jevech aj.; častějším žánrem byly také cestopisné reportáže, popř. fejetony, též medailony o dělnických vůdcích a utopistech. Již S. K. Neumann usiloval aktivizovat čtenáře pro spolupráci s časopisem a např. v pravidelných rubrikách *Dopis z Prahy* (s podpisem Sáša) a hlavně *Proletářský rádce* vycházel ze čtenářských podnětů. Později, zejména ve 4. roč., se objevovaly rubriky s praktickými instrukcemi a radami (*Lékařský rádce*, *Racionalizace v domácnosti*, *Dělník fotograf*). – Z kulturní oblasti se R. věnoval ponejvíce divadelní a filmové tvorbě, zejména avantgardní a speciálně sovětské (např. ve 2. roč. J. Honzl: Ruské divadlo, K. Teige: Kino a film v SSSR, ve 3. roč. K. Teige: Osvobozené divadlo, ve 4. roč. L. Linhart o Chaplinovi a sovětských národnostních filmech, M. Majerová o Piscatorově berlínské inscenaci Švejka aj.). Literatura byla zastoupena jednak beletrií, jednak informacemi. Všechny ročníky přinášely román na pokračování: v prvních dvou to byl román I. Olbrachta *O Anně*, rusé prole-

tářce, ve 3. roč. Město v naftových pramenech od F. Kovárny, ve 4. a 5. roč. prózy přeložené (L. H. Desberry, L. Pergaud). Menší rozsah měla poezie, jak domácí (nejčastěji J. Hora a J. Seifert, v prvních ročnících také S. K. Neumann), tak cizí; jistou zvláštností byly notové party písní od E. F. Buriana (na slova J. Hory, J. Seiferta a J. Wolkra) a J. Urbana (na slova J. Hostáně – pseud. Faun, též J. Durycha). Občas byly publikovány, a to zřejmě s ohledem na potřeby dělnického divadla, dramatické scény (I. Olbracht: *Pátý akt* aj.). Překlady z cizích literatur publikovali J. Hora (i šifra J. H.; I. E. Babel, S. A. Jesenin), B. Mathesius (rovněž Babel a Jesenin a také B. L. Pasternak), J. Žantovský (i šifra J. Ž.; L. Frank, A. Holitscher, E. E. Kisch aj.), dále E. Bejček (šifra -ejč-; R. Akulčin, I. Šmejlov), A. A. Hoch (šifra -us.; A. Goldschmidt), A. Jahodová (M. Gorkij), E. Vajtauer (šifra E. V.; J. Reed) aj.; překladatelé (stejně jako pisatelé statí) zůstávali často v anonymitě nebo užívali nesnadno dešifrovatelné šifry. O literatuře informovaly anonce nových knih (většinou z produkce Komunistického knihkupectví a nakladatelství), někdy i stručné referáty, řídce se objevovaly příležitostné medailony; o pravidelnější literární referát se pokusil 5. roč. v rubrice *Dělník a kniha*. Významnou složkou časopisu byla fotografie, „nástroj zpravodajský a bojovný“, který chtěl působiti „pro nové Rusko a proti koalici žurnalistice“. Vedle fotografií byly v R. zveřejňovány fotomontáže (často s vysvětlujícím komentářem) a karikatury (F. Bidlo). – Autory publikovaných textů byli: básní J. Hora, A. Jasník (dělnický básník), V. Lacina, M. Mareš, B. Mucha (dělnický básník), S. K. Neumann (i pseud. K. Bedrna), V. Nezval, A. C. Nor, J. Seifert, L. Štoll, I. Štork, J. Wolker, též malíř V. Košvanec (satirické verše) aj.; z cizích literatur M. Čarot, Hadži-el-Házri, C. Hartný, A. Hurlo, S. A. Jesenin, V. V. Majakovskij, B. L. Pasternak, C. Sandburg, W. Whitman; próz (včetně reportáží a fejetonů): Z. Ančík, E. Bejček (i šifry -ejč-, -če-), L. Dymeš, A. A. Hoch (pseud. Junius), J. Hora, J. Hrdý, F. Kovárna, M. Majerová, H. Malířová, I. Olbracht, O. Poupá (pseud. Bernard Horst), V. Vančura; z cizích literatur R. Akulčin, P. Altenberg, G. Apollinaire, V. Auburtin, I. E. Babel, H. Barbusse, M. Barthel, J. R. Becher, M. Bontempelli, A. P. Čechov, L. H. Desberry, J. Dolský, M. a A. Fischerové, L. Frank, J. Freeman, E. Frič, M. Gorkij, A. Holitscher, V. M. In-

Regal

berová, V. V. Ivanov, N. Jacques, R. Kipling, E. E. Kisch, Aage von Kohl, S. Leacock, Ch. Le Rêve, E. Lyons, R. Martinelli, S. Obručev, O. Panizza, L. Pergaud, Ch. L. Philippe, J. Reed, L. M. Rejsner, P. S. Romanov, L. N. Sejfullinová, I. S. Šmejlov, A. de Teneuille, B. Vogel, M. M. Zoščenko aj.; *scén*: H. Malířová, I. Olbracht (Pátý akt), J. Votoček (tj. S. K. Neumann, podle W. Troppenze), F. N.; *úvodníků, článků a referátů*: J. R. Bartoš, O. E. Berger, V. Borek (šifra Vl. B.), L. Dymeš, J. Frejka, A. V. Frič, J. Fučík (šifry J. F., -jef-), J. Guttman (pseud. V. Kovář), A. A. Hoch (pseud. Junius, šifry Alad., /jst/, Js.), J. Honzl, Č. Hruška, B. B. Jindra, K. Kreibich, L. Landová-Štychová, L. Linhart, M. Majerová (i šifra M. M.), H. Malířová, F. Němec (pseud. Kamil Horák), S. K. Neumann (pseud. Jaroslav Kudrna, Sáša), R. Novák, R. Procházka (pseud. Rudolf Myzet), J. Prokopová, B. Šafář (i šifra B. Š.), L. Štoll, K. Teige, J. P. Vacek, B. Václavěk (šifra B. V.), E. Vajtauer, F. Vavruška aj., dále Bezejmenný, Spectator; z cizích N. I. Bucharin, L. S. Friedland, A. Goldschmidt, Š. Đuriš, Ch. Y. Harrison, L. Sachs aj. Časopis přinášel též *kresby a reprodukce výtvarných děl*: F. Bidlo, F. Gellner, Z. Guth, A. Hoffmeister, E. Holárek, V. Košvanec, R. Kremlička, A. Macek (autoportrét), V. Mašek, J. Šíma; J. Anněnkov, H. Daumier, G. Grosz, H. Holbein, J. A. D. Ingres, B. Jefimov, K. Kollwitzová, É. Manet, F. Masereel, C. Monet, A. Rethel, H. Rousseau, T. A. Steinlen, H. Zille aj.

LITERATURA: F. (F. Feigel, tj. Gel): R..., LidN 15. 1. 1925 + Komunistický R., LidN 22. 1. 1925; an.: Jak byl přijat R., Večerník RP 3. 2. 1925; ● o odchodu S. K. Neumanna z redakce: an., NO 21. 10. 1926; an., Večerník PL 21. 10. 1926 ●; If. (I. J. Fischerová): Naše četba (ref. o R.), NO 24. 10. 1926; R. Ederová: Nad dopisem J. Fučíka V. Procházkovi (o Fučíkově kandidatuře na místo redaktora), sb. Práce z dějin ČSAV, série A, sv. 3 (1988); J. Janáčková: J. Seifert a R. (glosa k předešlé stati), ČLit 1992, s. 112.

zt

Max Regal

* 16. 2. 1874 *Domažlice*

† 15. 12. 1948 *Sušice*

Literární historik a editor, který se zabýval především K. Klostermannem, upravovatel próz pro mládež, prozaik.

Zpočátku podepisoval své práce též plným jménem Maximilián Regal. – Jeho otec byl nočním hlídačem. Základní školu a gymnázium (mat. 1892) vychodil R. v Domažlicích. Do 1896 studoval v Praze na filoz. fakultě moderní filologii a pak učil češtinu a němčinu na středních školách v Lounech, Rakovníku a od 1903 na reálce v Plzni. Zde se spřátelil s K. Klostermannem a později se stal vykonavatelem jeho literární závěti. 1933 odešel na vlastní žádost do důchodu a od 1947 žil v Sušici.

Zatímco R. brožura *O básnickém díle Svatopluka Čecha*, napsaná u příležitosti básníkova úmrtí, je informativním průvodcem Čechovým dílem, monografie *Život a dílo Karla Klostermanna* usiluje postihnout především prozaickou osobnost. Utváření a rysy této osobnosti odhaluje podrobným sledováním umělcova života, zvláštní pozornost věnuje jeho lásce k obyvatelům a přírodě Šumavy a jeho vztahu k otázce česko-německé. V souladu s touto koncepcí klade větší důraz na okolnosti vzniku Klostermannova díla než na problematiku estetickou – po této stránce nechává promlouvat spíš dobové kritiky a obsáhle přitom cituje i záporné posudky. Po Klostermannově smrti vydal R. v několika knižních souborech jeho časopisecky uveřejněné povídky, převážně německé, které sám přeložil, a složil celek z dochovaných náběhů k románu Dalčické panstvo. – V krajských časopisech R. nejprve publikoval pod pseudonymem několik drobných črt a později články o historii Plzeňska; v třicátých letech zpracoval (většinou pro mládež) cizí a folklorní předlohy.

PSEUDONYM: Poutník. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Čech; Čes. deník; Čes. západ (Plzeň); Hlídka; Osvěta (1920); Plzeňský kraj (Plzeň); Věstník nižší reálné školy (Louny 1898 a 1899, studie K. A. Vinařický, i sep.). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: O básnickém díle Svatopluka Čecha (b. d., 1908); Život a dílo Karla Klostermanna (1926). – *Překlady a adaptace*: Robinson (b. d., 1932, podle D. Defoa); Poslední dnové Pompejí (1933, podle E. G. Bulwera); Krakonoš (Rýbrcoul) (b. d., 1933); Báje a pohádky klasického starověku (b. d., 1934); Ch. Kingsley: Tomáško-vo dobrodružství (b. d., 1934); viz též násl. rubriku. ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: K. Klostermann: Šumavské povídky (1925) + Na horké půdě (1926, i přel.) + Prázdniny na Šumavě a jiné kresby (1926, i přel.) + Červánky mého mládí (1926) + Dalčické panstvo (Ztracený román) (1928) + Z mého revíru (1928, i přel.) + Ze Šumavy a Pošumaví (1936, i přel.). ■

LITERATURA: ● ref. Život a dílo Karla Klostermanna: B. Jedlička, *Nové Čechy* 10, 1926/27, s. 316; V. F. Suk, *Střední škola* 8, 1927/28, s. 60; -och- (F. Procházka), *Zvon* 27, 1926/27, s. 659; A. N. (Novák), *LidN* 3. 4. 1927 ●.

pb

Josef Reiner

viz in Jarmila Haasová-Nečasová

Stanislav Reiniš

* 22. 4. 1879 *Nový Knín* u Dobříše

† 2. 2. 1955 *Jíloviště* u Prahy

Autor románů a povídek pro dospělé i mládež o přírodě a lesních zvířatech.

Otec, původně mlynář, se 1881 přestěhoval na Smíchov (Praha-S.), kde se stal železničářem. R. zde získal základní vzdělání a 1898 absolvoval učitelský ústav. Poté učil v okolí Prahy, nejprve v Holubicích, pak v Tursku, 1900–01 v Lipanech, rok ve Slivenci, 1902–08 v Řevnicích, nakonec až do 1934 v Praze. Na penzi žil v Jílovišti. Spolupracoval s Českosl. rozhlasem.

Ve všech svých prózách se R. zabýval zvířaty a přírodou vůbec, většinou z oblasti brdských lesů. První dvě jeho knihy předkládají beletrizované kapitoly z přírodopisu a informativní pasáže se objevují i v R. prózách plně už založených na příběhu. Vedlejší linií jeho tvorby tvoří veselé historky, které v řadě případů využívají myslivecké latiny (*Zelený prach*); také soubory situačních obrázků pro mládež mají veselý či poučný ráz. Povídky *Poslední výstřely* o medvědu, vlku a rysu, posledních třech velkých šelmách zastřelených v Čechách, jsou předzvěstí pozdějších R. „monografických“ románů věnovaných postupně životním příběhům jednotlivých zvířat, např. jelena, jezevčice, divokého kance, kuny, srnce; největšího čtenářského úspěchu z nich dosáhla *Vydra z Černé tůně*, líčící chytré kousky ohočené vydry. R. je přesvědčen, že zvířata se řídí nejen instinktem, ale také inteligencí, a soustřeďuje se proto na psychický život svých hrdinů, odvozený z jejich detailně popozorovaného chování. Dějo-

vé poutavosti dosahuje autor tím, že nechává zvířata vstoupit do vztahu s osobními příběhy hajných, pytláků a dalších postav; na okraji života v přírodě se tak odehrávají i lidské osudy.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Šíp, Trn; St. R. (Sloven. pohledy 1924–25). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. myslivost; sb. *Důvěrné chvíle* (1928); *Kulturní hlídka*; *Malý čtenář* (1931–32); *Nár. politika*; *Od stříbrných hor* (1951); *Rozpravy*; *Slovenské pohledy* (Turč. Sv. Martin 1924–25); *Smichovský obzor*; *Širým světem*; *Venkov* (1932–33); *Zvon* (1930–40); *Ženský obzor* (1929). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Z čarovné přírody (PP b. d., 1924); *Kouzlo jara* (PP 1925); *Lovcův svět* (PP 1925); *Z lovů na Slovensku* (PP 1926); *Listy z niv a hájů* (PP 1927); *Zlatá rybka a jiné příběhy* (1927); *U táborového ohně* (P pro ml., b. d., 1928); *Odvážný stopař Rigo a různé příběhy* (PP pro ml., 1928); *Příhody fořta Sukovce* (PP 1929); *Z tajů brdských chlumů* (PP 1929); *Poslední výstřely* (PP 1929); *Román bludné divočiny* (1931); *Bělohav, král Šumavy* (R 1932); *Raf a Dingo a jiné příběhy* (PP 1933); *Alík hrdina* (P pro ml., 1934); *Poustevnice z Humenské* (R 1935); *Na lov!* (PP b. d., 1936); *Zelený prach* (PP 1936); *Ze světa divočiny* (PP pro ml., b. d., 1937); *Černý běs* (R 1938); *Vydra z Černé tůně* (R b. d., 1939); *Neprítel* (R 1941); *Zbujník* (R 1946). – *Učebnice* (pro měšťan. školy): *Listy z přírody 1–4* (1934–37, s F. Holíkem, A. Sturmem). ■

LITERATURA: drb. (J. Borecký): ref. *Kouzlo jara*, *Zvon* 25, 1924/25, s. 463 + ref. *Z lovů na Slovensku*, *Zvon* 27, 1926/27, s. 154 + ref. *Zlatá rybka a jiné příběhy*, tamtéž, s. 265; V. Brtník: ref. *Zlatá rybka a jiné příběhy*, *Venkov* 21. 1. 1927 + ref. *Listy z niv a hájů*, *Venkov* 24. 11. 1927; drb. (J. Borecký): ref. *Příhody fořta Sukovce*, *Zvon* 29, 1928/29, s. 377; V. Brtník: ref. *Z tajů brdských chlumů*, *Venkov* 14. 11. 1929; K. Sezima: ref. *Poslední výstřely*, *Lumír* 56, 1929/30, s. 471; ● ref. *Román bludné divočiny*: K., *Čin* 3, 1931/32, s. 547; I. Liškutín, *LidN* 4. 6. 1932 ●; drb. (J. Borecký): ref. *Bělohav, král Šumavy*, *Raf a Dingo a jiné příběhy*, *Zvon* 33, 1932/33, s. 166; K. P. (Polák): ref. *Poustevnice z Humenské*, *PL* 6. 7. 1935; Akz. (J. Kostohryz): ref. *Zelený prach*, *Rozhledy* 1936, s. 116; ● ref. *Černý běs*: jpb. (J. Pober), *LitN* 1939, s. 128; kp. (K. Polák), *Nár. práce* 29. 5. 1939 ●; ● ref. *Vydra z Černé tůně*: adv. (Ad. Veselý), *Zvon* 40, 1939/40, s. 445; V. T. (Tichý), *Nár. práce* 20. 4. 1940 ●; H. R.: ref. *Zbujník*, *Práce* 20. 8. 1946; S. Bartůšková in Jaromír Tomeček (1981, s. 18) + K problematice historičnosti a historismu v přírodní próze, sb. *Česká historická próza* (1945–1985) (Opava 1990).

pb

Jaroslava **Reitmannová**

* 7. 8. 1908 *Praha*

† 9. 1. 1995 *Praha*

Prozaička, zejména autorka poutavě fabulovaných výchovných próz pro děti a mládež, publicistka, překladatelka z angličtiny a francouzštiny.

Roz. Cibulková, provd. Reitmannová, podruhé provd. Scheinpflugová. – Otec byl úředníkem nemocenské pojišťovny v Čáslavi, kde ve 20. letech zároveň vedl nár. socialistický týdeník Havlíčkovy hlasy a byl starostou. V Čáslavi vychodila R. obecnou školu, od 1920 studovala na gymnáziu a od 1925 na učitelském ústavu (mat. 1928); již v této době přispívala drobnou publicistikou do časopisu řízeného otcem (jako středoškolačka musela zůstat v anonymitě). 1928–30 byla učitelkou českosl. náboženství na obecné škole v Praze-Karlíně. 1930 se v Čáslavi provdala za advokáta a příležitostně se věnovala literární a publicistické práci; koncem 30. let byl manžel pro svůj židovský původ pronásledován a zbaven licence (později byl transportován do koncentračního tábora Osvětim, kde zahynul). R. si pak našla v Praze zaměstnání soukromé učitelky češtiny a vychovatelky, které vykonávala do konce války. Od podzimu 1945 byla reportérkou a redaktorkou časopisu Kulturní politika, po jeho zániku v září 1949 pracovala literárně a občas přispívala do časopisů. 1952–58 byla redaktorkou Státního nakl. dětské knihy, po výpovědi z kádrových důvodů se soustředila na vlastní literární práci. V meziválečné a poválečné době vykonala cesty do Německa, Rakouska, Francie, Jugoslávie, Itálie, Bulharska, na Krym, do Leningradu, pobaltských republik, Švédska a Finska. Jejími blízkými přáteli byli redakční kolegové S. a H. Budínovi. – Druhým manželem R., za něhož se provdala 1948, byl právník K. Scheinpflug (1899–1987), syn novináře a spisovatele K. Scheinpfluga, bratr herečky a spisovatelky O. Scheinpflugové, literární agent a později švagr K. Čapka (vedle spravování autorských práv spravoval též po smrti O. Scheinpflugové 1968 literární pozůstalost K. Čapka a staral se s pomocí své ženy o údržbu jeho vinohradské vily); jako znalec autorského práva, právní zástupce a koncem 40. let též ředitel Syndikátu čes. spisovatelů, pak podnikový právník nakl. Českosl. spisovatel (z místa musel 1959 při kádrových reorganizacích ode-

jit) se K. S. věnoval teoretické problematice tohoto oboru (Problémy kinematografie v autor-ském právu, 1945), mimoto spolupracoval s R. na překladech a uplatnil se i literárně v knize vzpomínek Můj švagr Karel Čapek (posmrtně 1991, ed. J. Opelík).

Po časopiseckém zveřejnění několika povídek a básní vydala R. na sklonku války knižní prvotinu, román *Ponorná řeka*. Sloučila v něm sociálněkritickou, místy až karikaturní drobnokresbu maloměsta, symbolicky pojmenovaného Betlém, s lyrickým reflektováním lícených událostí a s introspektivním ponorem do nitra hrdinů, odhalujíc tak skryté motivace a nejednoznačnost lidských skutků a záměrů; užití biblické symboliky v rámcovém příběhu o narození dítěte, k němuž v závěru putují všichni Betlémští, podpořilo mravní ideu vyprávění, jehož finále navozuje idylický obraz lidské soudržnosti, soucitu i lásky. Následující trvalý obrat R. k tvorbě pro děti měl silný impuls v její poválečné publicistice (rozsáhlý cyklus fejetonů a reportáží *Děti republiky*). Stejně jako románový debut i knížky pro děti charakterizuje etický optimismus, modifikovaný však shodně s novou tematikou a žánrem v optimismus pedagogický, v projev nezvratné důvěry ve vychovatelnost a dobré jádro každého člověka. Proto v prózách R. vedle živě a diferencovaně vykreslených dětských hrdinů zaujímají tak významné místo dospělí v opakujících se ideálních typech vychovatelů a přátel dětí: vzorný učitel, který promění zanedbanou jednotřídku v místo radosti a spontánní činnosti (*Na shledanou, Sojčata!*), příkladná rodičovská a manželská dvojice (povídka pro nejmladší čtenáře *Filipka*), učitelka s citlivým vztahem k dospívajícímu mládí a také moudrý dědeček, postavy tvořené kontrastně k odcizujícím se rodičům (dívčí román *Velká voda*). Jistá konstruovanost a schematičnost postav-nositelů výchovné tendence byla však vyvažována komponentami, které činí z knížek R. poutavou četbu, jednak vzrušujícím dějem a jeho zajímavým umístěním, jednak i evokací dětského vidění a fantazie (např. antropomorfizace světa věcí ve vyprávění o Filipce). Jediná knížka pohádek *Šibal Krakonoš* vznikla literárním přetvořením lidové tradice, se záměrem přiblížit vševládného pána hor pohádkovou humoreskou. Mezi instruktivním textem a fabulovanou prózou se pak pohybují doprovody k souborům fotografií, z nichž první zachytil prázdninový chlapecký tábor (*Plátěná osada*), druhý praž-

skou zoologickou zahradu (*Katala v zoo*). – Překladatelský zájem orientoval R. na literaturu faktu a na biografie umělců. Byla také autorkou rozhlasových her (např. *Nehodná žena*).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Anka Vichrová; jr, R, Rei, rei, rj. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Dětská kniha; Eva (1934); Havlíčkovy hlasy (Čáslav); Host do domu (1955); Kulturní politika (1945–49; mj. 1946–47 cyklus FF a reportáží Děti republiky); Květy; Lid. demokracie; Lid. noviny (1936–41, 1949–51); Lit. noviny (1950); Lit. noviny (od 1953); Mateřídouška; Naše zprávy (1940); Ohníček; Práce; Ranní noviny (1936); Tvorba; Vlasta; Zeměd. noviny. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ponorná řeka (R 1944); (všechny následující tituly pro ml.) Na shledanou, Sojčata! (P 1955); Plátěná osada (text k snímku F. Bučiny, 1956); Filipka (P 1956); Šibal Krakonoš (pohádky, 1962); Velká voda (R 1964); *Katala v zoo* (text k snímku J. Segeta, 1967). – *Překlady*: E. Snow: Američan se dívá na Sovětský svaz (1947); G. Schmitt: Rembrandt (1969, s K. Scheinpflugem); M. R. Hofmann: Život Musorgského (1971, s K. Scheinpflugem). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: E. Weissenborn: Linna Nordmannová (1943). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: E. Bass: Na lodi za pohádkou (výbor, 1957). ■

LITERATURA: J. K. (Kopecký): ref. insc. překl. E. Weissenborn, LidN 27. 5. 1943; ● ref. Ponorná řeka: J. Machoň, LidN 24. 4. 1944; K. P. (Polák), Nár. práce 1. 6. 1944; J. Daňhelka, NŘ 1944, s. 184 a 209 ●; ● ref. Na shledanou, Sojčata!: Kž, FH. (F. V. Kříž, F. Holešovský), Komenský 1955, s. 597; M. Petříček, NŽ 1955, s. 990; Z. Vavřík, LitN 1955, č. 44 ●; ● ref. Plátěná osada: Ca, LD 22. 3. 1956; L. P., Komenský 1956, s. 477; F. Továrek, ZM 1, 1956/57, s. 123 ●; ● ref. Filipka: V. Dostálová, ZM 1, 1956/57, s. 221; R. L. (Lukášová), Předškolní výchova 1957, s. 85 ●; ● ref. Šibal Krakonoš: Z. Vavřík, LitN 1962, č. 18; J. Červenka, ZM 1963, s. 280 ●; ● ref. Velká voda: J. Červenka, LitN 1965, č. 17; Z. K. Slabý, Kulturní tvorba 1965, č. 20; (2. vyd.) V. Vařejková, Komenský 119, 1994/95, s. 128 ●.

et

Josef Rejlek

* 28. 6. 1888 *Čekanice* u Tábora

† 28. 1. 1958 *Beroun*

Překladatel francouzské literatury, člen skupiny romanistů, tzv. Jihočeské Thelémy, která se soustředila na překlad díla F. Rabelaise.

Syn rolníka. Studoval na gymnáziu v Táboře a po maturitě 1906 francouzštinu a němčinu na filoz. fakultě v Praze, v zimním semestru 1907/08 byl na studiích ve Francii. 1909 se stal

členem kroužku posluchačů romanistiky, který z podnětu a pod vedením docenta P. M. Haškovec zahájil překlad románu F. Rabelaise *Gargantua a Pantagruel* a inspirován tlumočnickým dílem přijal název Česká Theléma, později Jihočeská Theléma (vedle R. zakládající členové J. Čart, F. Kamarýt, S. Malec, K. Šafář); v pozměněné sestavě pracovala skupina i po absoltoriu (první kniha vydána 1912). R. ukončil studia 1910 a od 1912 učil na reálném gymnáziu v Berouně. Za 1. světové války byl odveden na frontu, odkud se vrátil zpět na berounské gymnázium. V místě svého působitě vedl odbočku společnosti *Alliance française*. Od 1924 trpěl zdravotními potížemi, které mu znesnadňovaly práci, přesto se svými spolupracovníky (K. Šafář, u páté knihy A. Krajíc, M. Haller) pokračoval na překladu *Rabelaisova díla* a významně se podílel na jeho dokončení a vydání. S tímto pracovním zaměřením souvisela cesta, kterou 1923 podnikl do Francie, do kraje Touraine.

V R. překladatelské činnosti po desetiletí dominoval *Rabelaisův román Gargantua a Pantagruel*; na tomto překladu, jímž se do české kultury včlenilo jedno z předních světových děl a jenž byl výsledkem mnohaleté práce filologicky erudovaného kolektivu usilujícího o co nejvýstižnější prostředkování jazykové a věcně náročného originálu, participoval R. od počátku autorsky a redakčně (závěrečné redigování první ukončené knihy, pak celého díla i podíl na revizi jeho reedice) i jako spolu tvůrce neobyčejně důkladných komentářů (*Poznámky a vysvětlivky k Rabelaisově knize Život Gargantuův a Pantagruelův*). Souběžně s tímto stěžejním úkolem realizoval překlady groteskních próz spisovatele novoromantického proudu, předchůdce symbolistů A. Villiers de l'Isle-Adam a prózy tehdy populárního autora milostných historií M. Prévosta.

PSEUDONYM: Jihočeská Theléma (kolektivní pseud. překladatelů *Rabelaisova románu Gargantua a Pantagruel*). ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis pro moderní filologii (1911–14); *Panoráma* (1930–31, Jak jsme překládali Rabelaise); *Přehled* (1931). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: *Poznámky a vysvětlivky k Rabelaisově knize Život Gargantuův a Pantagruelův* (1931, s K. Šafářem). – *Překlady*: A. Villiers de l'Isle-Adam: *Tribulat Bonhomet* (1912) + *Patero povídek* (b. d., 1919, s P. M. Haškovec); F. Rabelais: *Hrůzyplný život velikého Gargantu, otce Pantagruelova*, složený kdysi panem Alcofribasem, filozofem kvintesence (1912, s jinými) + *Několik kapitol*

Rejsa z Kolkovic

ze života Gargantuoya a Pantagruelova (1931, s jinými, t. r. i vyd. s tit. Život Gargantuův a Pantagruelův, 1953 vyd. s tit. Gargantua a Pantagruel, zveid. s K. Šafářem, J. Kopalem); M. Prévost: Zpověď milence (b. d., 1923). ■

LITERATURA: ● ref. překl. F. Rabelais: Hrůzoplýný život...: A. M. (Macek), Akademie 16, 1911/12, s. 311; an. (F. X. Šalda), Novina 5, 1911/12, s. 414 → KP 9 (1954); Plan., Studentská revue 5, 1911/12, s. 244; Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 509 ●; ● ref. překl. A. Villiers de l'Isle-Adam: Patero povídek: J. F. (Folprecht), Zvon 19, 1918/19, s. 210; -i-, Osvěta 1919, s. 124 ●; x.: ref. překl. M. Prévost, Zvon 24, 1923/24, s. 98; ● ref. překl. F. Rabelais: Několik kapitol...: P. M. Haškovec, Panoráma 8, 1930/31, s. 145; V. Vančura, Panoráma 9, 1931/32, s. 50 → Řád nové tvorby (1972); F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 49 → Z období Zápisníku 1 (1987); V. Stupka, LidN 5. 1. 1932 ●; B. V. (Václavěk): ref. Poznámky a vysvětlivky k Rabelaisově knize..., Index 1931, s. 109; ● ref. překl. A. Villiers de l'Isle-Adam: Tribulat Bonhomet (vyd. 1930): J. B. Č. (Čapek), Čin 2, 1930/31, s. 810; O. Šimek, LidN 27. 3. 1931; J. Staněk, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 165 ●; J. Kopal in F. Rabelais: Gargantua a Pantagruel (1962); D. Blümlová: Ze záklisí překlada Rabelaisova románu..., Jihočeský sb. historický 1993, sv. 62, s. 177.

et

Rudolf Rejman viz in Komunistické nakladatelství a knihkupectví

Jan Rejsa z Kolkovic

* 16. 9. 1886 Praha

† 9. 11. 1971 Praha

Básník, prozaik a esejista; autor rétorické lyriky a romaneskních novel.

Podepisoval se též Jan R. z Kolkovic, Jan z Kolkovic, Rejsa, Jan Rejsa Kolkovský, Jan Rejsa Kolkovský z Kolkovic. – Pocházel ze starého lužického šlechtického rodu. Otec byl policejním radou v. v. R. absolvoval Akademické gymnázium v Praze (mat. 1906, profesor dějepisu Z. Winter), poté pracoval jako úředník Městské spořitelny pražské. 1916–22 s přestávkou studoval na filoz. fakultě české dějiny, dějiny umění, literaturu, klasickou archeologii a kulturu staré Francie. Navštěvoval také privátně na Uměleckoprůmyslové škole večerní

figurální školu u F. Engelmüllera a L. Vacátka. Studium ukončil 1922 rigorózem *Motivy maleb v katakombách římských jako antický výraz umění starokřesťanského*. Uskutečnil studijní cesty po Německu, Rakousku a Itálii. Byl členem Družiny literární a umělecké v Olomouci. Věnoval se heraldice, genealogii a historii šlechty.

První R. básnické sbírky, vycházející z antické a renesanční inspirace, pateticky opěvují vznešenost doby a titánských osobností v duchu hymnicky akademického a eklektického formalismu a pomocí odkazů, symbolů a alegorií se snaží uchopit a zprostředkovat styl a kvintesenci dané kulturní epochy (*Na březích Ilissu*). Později nastal v jeho lyrice tematický posun k neoromantickému zaujetí gotikou, sakrální mytologií, esoteričností; obdiv k tvůrčímu činu a heroické identifikace s neúprosnou zakotveností v osudu se prolínají s pocity marnosti, vyprázdněnosti, oklamání a přeludnosti, přecházejícími v mystické vytržení, opojení vizemi a iluzemi, v adoraci subjektivity a ústíci v konfrontaci i syntézu hédonismu a dekadence (*Hudba země, Duše v plamelech*). Sbírkou *Hvězda na východě* je vyznáním jedinečné krásy města Litomyšle. R. romaneta převážně z mnišského prostředí popisují extatické uhranutí zjevením chimérického a čistého ideálu krásy stojícího mimo pozemský svět, silnějšího než realita a přivádějícího hrdinu k šílenství nebo smrti (*Obraz sv. Dorothey, Efeméry, Neznámý elixír*). – R. psal též esejistické studie o umělecké intuici a antickém výtvarném umění.

ŠIFRY: J. R., R., Rs, Rsa. ■ PŘÍSPĚVKY in: Apollon (1924); Archa (Olomouc 1923–40); Cíl života (1924–26); Čes. slovo; Dílo (1927–30); Jas; Lid. listy (1922); Lit. kruh (1935–37); Nár. listy; Nár. politika; Pestrý týden; sb. Poselství (Olomouc 1938); Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů pokutníků a přátel rodopisů v Praze (od 1931); Světozor; Topičův sborník (1919–24); sb. Týn (1917–21); Venkov; Zahradní květy; Zvon (1939). ■ KNIŽNĚ. *Beltrie*: Čtyři renesanční sonety (BB 1927, pak in Na březích Ilissu); Na březích Ilissu (BB 1928); Oáza Isidina (B 1929); *Obraz sv. Dorothey* (P 1930, pak in Efeméry); *Hudba země* (BB 1933); *Duše v plamelech* (BB 1935); *Efeméry* (PP 1937); *Neznámý elixír* (P 1940); *Hvězda na východě* (BB 1940); *Most vidin* (BB 1944). – *Překlady*: P. Gauquin: Noa noa (1917). ■ REDIGOVAL *sborník*: Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů pokutníků a přátel rodopisů v Praze (1931–38). ■

LITERATURA: ● ref. Hudba země: P. G. Hlbina, Elán 4, 1933/34, s. 7; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 349 ●; -pa- (F. S. Procházka): ref. Duše v plamenech, Zvon 36, 1935/36, s. 98; B. Slavík in J. R. z K.: Efeméry (1937); drb. (J. Borecký): ref. Efeméry, Zvon 37, 1936/37, s. 721; an. in alm. Poselství (1938, medailon).

jz

Klementina Rektorisová

* 12. 1. 1906 Praha

† 21. 11. 1973 Praha

Literární historička a lingvistka věnující se Bezručovu dílu a otázkám jevištní řeči, jazyková upravovatelka divadelních her, příležitostná překladatelka ze slovanských jazyků.

Narodila se v rodině úředníka (pův. krejčí), matka byla švadlenou. Obecnou dívčí školu navštěvovala R. 1911–17 v Praze-Vršovicích, dívčí reálné gymnázium E. Krásnohorské 1917–19 na Novém Městě a tamtéž od 1919 dívčí reálné gymnázium v Soukenické ul. Po maturitě 1925 studovala na pražské filoz. fakultě filologii, všeobecné dějiny, zeměpis a dějiny umění. Doktorát získala 1933 u M. Weingarta a E. Smetánky (disertace *Rozbor básnické řeči Bezručovy*), státní zkoušky složila 1936. Nejprve 1935–36 pracovala jako výpomocná učitelka na anglickém gymnáziu v Praze, 1936–41 učila na reálném gymnáziu v Kralupech n. Vltavou, 1941–51 na reálném gymnáziu v Praze v Křemencově ul., 1949–50 též v Truhlářské ul. 1940–44 působila externě na Státní konzervatoři v Praze, kde na základě placené dovolené z výuky na střední škole dostala plný úvazek. Za války 1943–44 spoluzaložila divadelní oddělení na hudební škole v Ml. Boleslavi, 1945 učila na večerní škole pro vojáky ze zahraničních armád češtinu, dějepis a filozofii. Od 1947 přednášela o jevištní mluvě na dramatickém odboru AMU a společenskou nauku, filozofii a dějiny na hudebním a tanečním oddělení AMU (1948/49 děkanka, 1961/62 proděkanka); 1951 se habilitovala pro obor český jazyk a literatura, zároveň působila v Divadelním studiu při Svazu vysokoškolských studentů a od 1948 přednášela novinářskou češtinu na žurnalistické fakultě Vysoké školy politické a sociální.

Vedle pedagogické práce se věnovala i činnosti společenské: byla členkou Nár. výboru v Praze-Vinohradech, konala četné, zejména popularizační přednášky. Působila jako externí lektorka Nár. divadla pro slovanskou dramaturgii, úzce spolupracovala s rozhlasem i filmem (tu jako literární, jazykový i historický poradce), podílela se jazykovou úpravou na edicích hlavně dramatických děl domácích i přeložených z hlediska jevištní řeči zejména pro odborářské kluby, k dalším psala literárněhistorické komentáře. Navštívila 1936 Vídeň, 1937 světovou výstavu v Paříži, 1942 absolvovala školení středoškolských profesorů v Rankenheimu u Berlína, po válce pobyla mj. 1947 v Polsku.

Do vědeckého života vstoupila R. jako žačka M. Weingarta dvěma studii o P. Bezručovi: *Bezručův verš a Bezručova básnická řeč*. První studie představovala pod vlivem J. Mukařovského pokus o strukturální analýzu básnickových veršů z hlediska jejich rytmických, zvukových, metrických i stylistických (opakování, paralelismus) kvalit. Zvláštní pozornost přitom věnovala rýmu a nově zdůraznila proměny přízvuku pod vlivem slezského nářečí a polštiny. Předmětem zkoumání ve druhé studii se stala sémantika syntaxe a lexika Bezručova díla. Sledovala přitom mj. vliv slezského nářečí a lidové mluvy na básníkův výraz včetně hláskoslovných i tvaroslovných odchylek od spisovné normy, posunů v kvantitě i funkci cizích slov a dialektismů, zabývala se též charakteristickými rysy Bezručovy věty z hlediska její sémantiky. Na obě studie pak navázala popularizující knížkou *Národní umělec Petr Bezruč*. Od 40. let se R. takřka výhradně soustředila na divadelní mluvu, a to jednak prakticky, jazykovými úpravami divadelních her zvláště z hlediska výslovnosti, jednak teoreticky. V návodné příručce *Česká divadelní mluvnice* navázala na svůj příspěvek ve sborníku *České divadlo*. Zatímco tam se však zabývala jen ortoepií pro herce, zde rozšířila svůj zřetel i na dramatiky, překladatele a dramaturgy, přičemž striktně podřídila výslovnost pravopisným pravidlům a stanovila tak jednotnou normu v duchu tradičních brusů českého jazyka. V poválečné studii *Řeč na jevišti*, vycházející hlavně z teorií K. S. Stanislavského, dotvrdila své dosavadní stanovisko požadující totožnost jevištní řeči s normou spisovného jazyka.

Rektorisová

PŘÍSPĚVKY *in*: Amatérský film (1970); Časopis pro moderní filologii (1940); sb. České divadlo (1940, Česká mluvnice pro herce, i sep.); sb. Hry lidového jeviště (1954); sb. Jubilejní 30. Jiráskův Hronov (1960); Klub (1952–56); Kultura doby (1937–38); Kulturněhistorický sborník Univerzity 17. listopadu (1974); sb. Kurs pro divadelní ochotníky (1942); Lid. tvořivost (1954); Naše řeč; sb. Nový realismus (1940, O realistické výslovnosti a eufonii); sb. O dramaturgii divadelních souborů lidové tvořivosti (1951); sb. Ohlas článků J. V. Stalina O marxismu v jazykovědě na našich vysokých školách (1951); Ochotnické divadlo (1955–59); Sborník Janáčkovy akademie múzických umění (1959); Studentský časopis (1926); sb. Svatopluku Čechovi (1946, Slohová grácie Čechova verše v cyklu Ve stínu lípy, i sep.); Svob. slovo (1954); sb. Vzpomínky na Petra Bezruče (Brno 1947); sb. Zdeněk Nejedlý a naše lidová umělecká tvořivost (1954); sb. Zdeňku Nejedlému k 75. narozeninám (1953). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a divadle*: Bezručův verš (1935); Bezručova básnická řeč (1937); Česká divadelní mluvnice (1942, přeprac. vyd. 1944); Národní umělec Petr Bezruč (1947); Řeč na jevišti (1955); Etika socialistického herce (přednáška, 1955, rozmnož.); O stylistice jevištního verše (skripta, 1959, rozmnož.); O jevištní řeči (skripta, 1962, rozmnož.); K pravidlům výslovnosti spisovné češtiny pro herce a loutkoherce (skripta, 1971, rozmnož.). – *Překlady*: A. Girginov: Děda Matej (1950, s V. Dinovou, rozmnož.); W. Perzyński: Fraňo má štěstí (1960, rozmnož.). – *Jazyková spolupráce a úprava prací českých*: Sborník 15. Jiráskova Hronova 1945 (1945); J. Čáp a další: Nové diktáty pro těsnopis a pro psaní strojem (1947); H. Gregorová: Čas nezastaví 1, 2 (1947); O. E. Lesk: Peldramové (1947); F. Síla: Bariády (1947); J. Suchý: Blážen a princezna (1947); M. Šrámek: Jan Kroha (1947); J. Štolba: Na letním bytě (1947); J. Říha: Polibek královský (1948); J. Bílý: Hlavní zkouška (1948); V. Štech: Třetí zvonění (1948); F. Špidlík, K. Novák: Za pět minut dvanáct (1949); F. Spitzer: Broskvový květ, Tlustý anděl z Rouenu (1949) + Tovaryš Martin (1949). – *Úprava překladů*: A. P. Čechov: Pět jevištních žertů (1949); A. N. Arbuzov: Šest zamilovaných (1950, rozmnož.); G. J. Gradov: Sovětský večer (1950). ■ REDIGOVANÁ sborník: 19. Jiráskův Hronov 1949 (1950, s red. kruhem). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: L. Stroupežnický: Dramatická díla 1, 2 (1. Naši furiantí, 1945; 2. Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová, 1946). ■

LITERATURA: M. Weingart in K. R.: Bezručův verš (1935); ● ref. Bezručův verš: J. V. S. (Sedlák), Venkov 19. 12. 1935; V. Tichý, Čin 1936, s. 21; K. Erban, NŘ 1936, s. 111; J. Mukařovský, SaS 1935, s. 234 → Studie z poetiky (1982) ●; ● ref. přednáška O jevištní řeči: If. (I. J. Fischerová), NO 9. 4. 1937; prof. K. (F. Kocourek), Groš 1937, č. 15 ●; M. Weingart in K. R.: Bezručova básnická řeč (1937); ● ref. Bezručova básnická řeč: F. Trávníček, LidN 26. 9. 1937; EL

(J. Strnadel), Čin 1938, s. 8 ●; V. Tichý: ref. Bezručův verš, Bezručova básnická řeč, ČMF 24, 1937/38, s. 59; ● ref. studie Česká mluvnice pro herce: A. M. Brousil, Venkov 12. 3. 1941; drb. (J. Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 476 ●; ● ref. Česká divadelní mluvnice: kp. (K. Polák), Nár. práce 10. 5. 1942; J. Kopecký, LidN 14. 6. 1942; A. Frinta, SaS 1943, s. 40 ●; ● ref. Národní umělec Petr Bezruč: J. Brambora, Práce 14. 9. 1947; drjd. (J. Doležal), Svob. slovo 14. 9. 1947; K. Bradáč, RP 21. 9. 1947; A. Závodský, SISb 1947, s. 194; F. Benhart, Lid. kultura 1947, č. 36 ●; ● ref. Řeč na jevišti: M. Obst, Divadlo 1955, s. 1041; P. Sgall, L. Švestková, SaS 1956, s. 120 ●; ● nekrology (an.): LD 23. 11. 1973; Zeměd. noviny 23. 11. 1973 ●.

bs

Václav Renč

* 28. 11. 1911 *Vodochody* u Roudnice nad Labem

† 30. 4. 1973 *Brno*

Autor katolicky orientované reflexivní lyriky, dramatik tíhnoucí k nadčasově platným moralitám; překladatel z němčiny, angličtiny, francouzštiny, řečtiny, italštiny a polštiny; autor knih pro děti; literární a divadelní kritik; autor rozhlasových her a scenárista.

Podle slovníku Z. Rotreklá Skrytá tvář české literatury se R. ve skutečnosti narodil 18. 11., rodina se však smířila s mylným datem v křestním listu. – Narodil se v rodině zedníka. Po studiích na reálce a klasickém gymnáziu v Praze (mat. 1930) absolvoval Filoz. fakultu UK (doktorát 1936 prací *Bergsonovo pojetí intelektu a životního vývoje*). V Praze byl 1933–36 propagačním redaktorem Svazu knihkupců a nakladatelů ČSR a redakčním tajemníkem časopisu *Rozhledy po literatuře a umění*, 1937–42 redaktorem nakl. Novina, 1942–45 spisovatelem z povolání. Oženil se 1936, 1943–45 bydlela rodina ve Fryštáku u Zlína. V sezoně 1945–46 působil jako dramaturg olomouckého divadla, 1946–48 jako lektor a režisér Nár. divadla v Brně. Od 1949 se živil příležitostnými pracemi, v květnu 1951 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu v dubnu 1952 odsouzen na 25 let těžkého žaláře. Po propuštění v květnu 1962 (v plném rozsahu rehabilitován až 1990) se stal dramaturgem operety Divadla Oldřicha Stibora v Olomouci. 1967 se přestěhoval natrvalo do Brna a věnoval se literatuře. Pohřben byl v Brně-Řečkovících. – Jeho dcerou je spisovatelka Zuzana R., provdaná

Nováková (* 1943); synem režisér animovaných filmů Ivan R. (* 1937); vnukem Filip R. (* 1965), filmový režisér.

R. literární dílo je od počátku ovládáno silnou spiritualitou, vyvěrající z básnickova katolictví. Jeho básnická tvorba z 30. let (*Studánky*, *Sedmíhradská zem*, *Vinný lis*) má metafyzicko-náboženský ráz; v podstatě vše se v ní převádí na protiklad ducha a hmoty, světla a tmy a těmito základními konstantami je vymezován duchovní prostor autorova básnického světa. Smyslovost je v R. poezii nahrazována slastí z tvorby, do níž se sublimuje básníkův náboženský prožitek; dokonalost vytvořeného díla, absolutno jeho tvaru má manifestovat absolutno Božího jsoucná. Takové pojetí básnické tvorby, chtějící řešit protikladnost ducha a hmoty tím, že vše transponuje v umělecký tvar, je blízké pojetí R. M. Rilka, jehož básnické dílo bylo silně aktualizováno právě českou poezií 30. let. Také většina R. divadelních her (*Marnotratný syn*, *Císařův mim*, *Barbora Celská*) má podobu metafyzicko-náboženských podobností, odhalujících klamnost smyslového světa, který zakrývá pravou podstatu bytí. Smyslem R. her není dramatický vývoj postav a psychologické konflikty, ale střetnutí velkých nadosobních idejí, v nichž se ukrývá skutečnost Božích záměrů. Tragické přetření R. tvůrčího vývoje, způsobené básníkovým dlouholetým uvězněním, však neporušilo vnitřní kontinuitu jeho díla. I v tvorbě z 50. a 60. let (*Setkání s Minotaurem*, *Popelka nazaretská*, *Skřivaní věž*) zůstal R. básníkem hluboké křesťanské víry; jeho poezie však už nebyla ohrožována rilkeovským estetismem, nýbrž tvarově i myšlenkově zrealněla, protože zůstávala pevně svázána se skutečnými, drastickými prožitky z doby jeho věznění. – Dětem věnoval veršovanou pohádku (*Perníková chaloupka*), loutkové hry a jevištní i rozhlasové dramatizace pohádkových i jiných děl (Mark Twain, K. Čapek). – Zcela svébytnou součástí R. díla tvoří četné překlady z němčiny (R. M. Rilke, J. W. Goethe, R. Schickele), francouzštiny (G. Duhamel, J. Green, M. Maeterlinck, J. Maritain), angličtiny (S. T. Coleridge, O. Wilde), italštiny (F. Petrarca, S. Benelli) a polštiny (A. Mickiewicz, C. Norwid), v nichž osvědčil smysl pro formální kvality překládaných děl. Své kvality dramatika uplatnil i při moderních aktualizáčních úpravách a překladech mnoha dramat antických (Aristofanes, Euripides, Sofokles), ně-

meckých (J. W. Goethe, G. Hauptmann, F. Schiller) a anglických (W. Shakespeare). Příležitostně psal R. i eseje (např. o J. Zeyerovi), úvahy a literárněkritické stati. Na sklonku života se podílel na textové aktualizaci katolických mešních písní (Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí, 1973).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Elogius (epigramy v Lumíru), Jarka Štít (Studentský čas.), Jiří Cekan, Pavel Nešpor (zejm. Rozhledy), Václav Morávek; m., Rč., rč., Rn., -ver. ■ PRÍSPĚVKY in: Akord (1930–48); sb. Básníkův rok (1936); Brázda (1937–38); Časopis agrárního studentstva (1927–28); Čtème; Host (1927–28); Host do domu (1968); Jitro; Katol. noviny; Kolo (Brno); Kulturní zpravodaj, pokr. Panoráma (1926–28); Kvart (1930–37); Lid. demokracie; Lid. noviny (1935); Listy pro umění a kritiku (1933–36); Lumír (1932–39); sb. Moravské pohádky (1967); Obnova, pokr. Nár. obnova (1937–38); Obroda (1968–69); Plamen (1967); Poezie (1932–33); Ranní noviny (1935–36); Rozhledy (1932–37); Řád (1933–44); Signál (1928–29); Studentský časopis (1927–29, 1936; debut); Tak (1937–38); Tvar (1931); Venkov (1938–42); sb. Verše na zeď (b. d., 1937); Vyšehrad (1945–48); Žijeme 1932; – posmrtně: Lit. noviny (1993, BB z pozůstatosti). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Jitření (BB 1933); Variace na motiv Narození Páně (BB 1933); Studánky (BB 1935); Sedmíhradská zem (BB 1937); Vinný lis (BB 1938); Trojzpěvy (BB 1940, přeprac. vyd. 1948); Černé umění (BB 1940); Julius Zeyer (E 1941); Marnotratný syn (D b. d., 1942, prem. 1941; přeprac. jako libreto opery M. Sokola, prem. 1963); Císařův mim (D 1944, i prem., na téma z Lope de Vegy); Komédie z kornoutu (D 1944, i prem., volně podle J. N. Nestroje); Barbora Celská (D 1944, i prem.; 1947 přeprac. s tit. Černý milenec, prem. 1948); Perníková chaloupka (B pro ml., 1944); Zahrajem si na chvílenku (B pro ml., 1947); Medvěď Fuňa (D pro ml., 1963, prem. pův. verze 1949); Tom Sawyer od řeky Mississippi (D pro ml. na motivy z Marka Twaina, 1964, i prem.); Sedmíhlávek aneb Malá dračí pohádka (D pro ml. na motivy z Devatera pohádek K. Čapka, 1965, i prem.); Královské vraždění (D 1966, i prem., divad. úprava dotvořeného náčrtu rozhl. hry Urhamlet M. Rejnuše, přeprac. 1967, hráno též s tit. Jed z Elsinoru; též upr. jako libreto opery K. Horkého Jed z Elsinoru, prem. 1969); Ostrov strýce Artura (D pro ml., 1967, i prem.); Příběhy z hračkového lesa (D pro ml., 1967, i prem.); Setkání s Minotaurem (BB 1969); Popelka nazaretská (B 1969); Hoře z návratu (D 1969, i prem.); Skřivaní věž (BB 1970, autor. výběr z poezie 1941–62); Krysařova píšťala (D pro ml., 1970, i prem.); Labutí princ (D pro ml. na motivy B. Němcové, 1970, i prem.); – posmrtně: Pražská legenda (B, Řím 1974); Sluncem oděná (B, Řím 1979, 1992 revid. text z 1970 s tit. Loretánské světlo); České žalmy (BB,

- Řím 1989, dopsáno 1950); Kůzlátka a hloupý vlk (pohádka, 1990, s texty F. Hrubína a Z. Novákové); Májové úvahy. Mariánské meditace (Řím 1996, psáno asi 1973). – *Překlady*: E. Glaeser: Mír (1931); J. Green: Vzpoua Adrieny Mesuratové (1932); P. Mattheus: Čtyři kluci něco svedou (1932); J. Maritain: Umění a scholastika (1933); G. Robakidze: Megi, gruzínské děvče (1934); J. Schlumberger: Svatý Saturnin (1935); F. Bérence: Rafael neboli Moc ducha (1936) + Lucrécia Borgia (1938); R. M. Rilke: Sonety Orfeovi (1937, přeprac. 1944); M. Maeterlinck: Přesýpací hodiny (1937); J. Secundus Everardus: Polibky (1937); G. Duhamel: Sága o Salavinovi 3. Salavinův deník (1938); R. Schickele: Vdova ukrutnice (1938); D. Wieser: Zpěvák (1938, s J. Franzem); G. Walschap: Dítě (1941); L. A. Winterswyl: Vzkříšení (1942); H. Hermann: Život Panny Marie (1942); R. Schneider: Jinoch (1942); H. Luetzel: Dítě (1942) + Dívky (1942); F. Hebbel: Gygův prsten (1942) + Dcera lazebníková (1943); E. Hardt: Blážen Tantris (1944); F. Schiller: Marie Stuartovna (1944, zkrác.) + Valdštýn (1944, i upr.); M. Gevers: Paní Orfa (1946); A. Mickiewicz: Básně z Východu (1947); W. Shakespeare: Jak se vám líbí (1963) + Makbeth (1963) + Troilus a Kressida (1964) + Půjčka za oplátku (1965, rozmnož.) + Dva veronští šlechtici (1966) + Richard II. (1967) + Bouře (1968) + Sen svatojánské noci (1969); P. Marivaux: Proradné lásky (1964, též upr.); Euripides: Medea (1965); Sofokles: Oidipus na Kolónu (1965) + Antigona (1965); S. T. Coleridge: Dračí křídlo stesku (1965); F. Petrarca: Sto sonetů Lauře (1965) + Kancony pro Lauru (1969); C. Norwid: Mramory a blesky (1968); Aristofanes: Jezdci (1968) + Ženský sněm (1968) + Ptáci (1970); Aischylos: Oresteia (1969); A. S. Puškin: Boris Godunov (1969); A. S. Gribojedov: Hoře z rozumu (1970); J. W. Goethe: Život slávim (1972, též ed.). – *Výbory*: Via dolorosa (Toronto 1977, Brno 1990, ed. A. Kratochvil, též BB J. Palivce a Z. Rotrekla); Podoben větru (z poezie, 1994, ed. K. Neradová). ■ SCÉNICKY. *Libreto*: Antigona (1964, k opeře I. Krejčího). – *Překlady*: J. W. Goethe: Clavigo (1942); G. Hauptmann: Panny z Biskupské hory (1942); Molière: Sganarelle (1943) + Jiří Dandin (1944); F. Schiller: Don Carlos (1969); C. Goldoni: Mirandolina (1947); Euripides: Kyklop (1965); Seneca: Agamemnon (1965); W. Shakespeare: Král Jan (1965) + Antonius a Kleopatra (1966) + Hamlet (1966) + Večer tříkrálový (1967); H. Ibsen: Opory společnosti (1966); O. Wilde: Ideální manžel (1966); F. Dürrenmatt: Král Jan (1969). ■ KORESPONDENCE: M. Trávníček: Adresát: Bohumír Brauner (z 1944–69), Proglas 1992, č. 5–6. ■ REDIGOVAL *časopis*: Cesta za knihou (1938–41, odp. red.), Řád (1940–44, odp. red.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: A. Novák: Dílo (Novina, 1940, 2 sv.). ■ LITERATURA: sb. Chtěl jsem ti vyprávět růži (Zlín, Fryšták 1995). ■ ● ref. Jitření: F. X. Šalda, SZáp 5, 1932/33, č. 8 → Z období Zápisníku 2 (1987, s. 452); V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 59, 1932/33, s. 334; P. F. (Fraenkl), Naše doba 40, 1932/33, s. 501 A. M. Píša, PL 15. 7. 1933; A. N. (Novák), LidN 1. 4. 1934 ●; ● ref. Studánky: J. Janů, Rozhledy 1935, s. 229; B. Václavek, Index 1935, s. 112; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 343; F. X. Šalda, SZáp 8, 1935/36, s. 27; T. Vodička, Řád 1936, s. 259 ●; ● ref. Sedmihradská zem: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 321; V. Černý, LidN 12. 4. 1937; G. (F. Götz), NO 20. 5. 1937; J. Janů, Rozhledy 1937, s. 228 ●; J. Janů: ref. překl. R. M. Rilke, LUK 1937, s. 482; ● ref. Vinný lis: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 65, 1938/39, s. 150; A. N. (Novák), LidN 1. 1. 1939; B. Polan, KM 1939, s. 124; O. K. (Králík), Výhledy 1939, s. 118; M. Dvořák, Akord 17, 1939/40, s. 69 ●; O. Králík: Poučení z překladů (o překl. Rilka), Akord 7, 1939/40, s. 109; ● ref. Trojzpěvy: AMP (A. M. Píša), Nár. práce 4. 8. 1940; M. Dvořák, Akord 8, 1940/41, s. 33; J. Janů, KM 1941, s. 33 ●; ● ref. Julius Zeyer: jšk (J. Š. Kvapil), LidN 6. 5. 1940; F. Křelina, Venkov 10. 5. 1940 ●; ● ref. Marnotratný syn: F. Křelina, Řád 1941, s. 436; K. Koval, Venkov 19. 8. 1941 ●; J. Hájek: ref. Barbora Celská, LidN 10. 1. 1944; ● ref. Císařův mim: J. K. (Kopecký), LidN 16. 2. 1944; J. Hájek, LidN 24. 7. 1944; J. Zach, Řád 1944, s. 233 ●; V. Běhounek: Co hledají v české kultuře?, Kulturní politika 1, 1945/46, č. 8; ● ref. Černý milenc: K. Bundálek, List Sdružení mor. spisovatelů 2, 1947/48, s. 143; I. Kříž, Rovnost 14. 2. 1948; B. Macák, Svob. noviny 20. 2. 1948 ●; O. Roubínek: Drama jednoho dramatu (Královské vraždění), Divadelní noviny 10, 1966/67, č. 6; ● ref. Hoře z návratu (insc.): A. Závodský, Rovnost 24. 10. 1969; M. Plešák, Divadlo 1969, prosinec; J. Černý, Divadelní noviny 13, 1969/70, č. 5 ●; K. Hornák: ref. Setkání s Minotaurem, HD 1969, č. 19; L. Štěpán: S V. R. o umění, ale hlavně o životě (interview), Mladá fronta 30. 3. 1969; J. Suchánek (k šedesátinám), Katol. noviny 28. 11. 1971; ● nekrology: A. Kratochvil, Čes. slovo (Mnichov) 1973, č. 6; pt., Svědectví 12, 1973/74, č. 46, s. 334 ●; in sb. Žalují 2 (Haarlem 1975, ed. A. Kratochvil, Praha 1990); A. Kratochvil in ant. Via dolorosa (Toronto 1977, Brno 1990); F. Pinďák: Křesťan a básník V. R., Studie (Řím) 1978, s. 350; K. Vrána in V. R.: Sluncem oděná (Řím 1979); A. Kratochvil: ref. Sluncem oděná, Čes. slovo (Mnichov) 1980, č. 6; Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury nejen krásné (Toronto 1987, Brno 1991); M. Anděl in V. R.: České žalmy (Řím 1989); J. Med: V. R., List pro literaturu 1990, č. 8 → Spisovatelé ve stínu (1995) + in V. R.: Popelka nazaretská (1991); P. Rut: ref. Popelka nazaretská (další vyd.), LitN 1991, č. 46; J. Vojvodík: Lyrika V. R., Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 1 (1993); ● ref. Loretánské světlo: J. Brabec, Nové knihy 1993, č. 3; J. Med, LitN 1993, č. 25; M. Kovářik, Tvar 1993, č. 14 ●; F. Neuzzi: O V. R. poněkud jinak, LD 28. 4. 1993 (s úryvky z dopisů z 1941, 1944); J. Hošek, K. Neradová in V. R.: Podoben větru (1994); ● ref. Podoben větru: R. Matys, Nové knihy 1995, č. 8; I. Harák, Obratník 1995, č. 11 ●.

Josef Renner

* 12. 3. 1844 *Vodňany*† 24. 4. 1892 *Podolí* u Písku

Dramatik a prozaik obracející se převážně k mládeži, autor moralistických her, výchovně pojatých povídek s historickými a současnými náměty, humoresek a fejetonů.

Psal se i Josef Jan R. (často ve spojení s pseud. Podolský). – Byl synem hrnčíře. Po studiích na nižší reálné škole v rodišti a na učitelském ústavu v Čes. Budějovicích (1860–62) se stal výpomocným učitelem ve Lhencích u Netolic, 1864 podučitelem v Kolínci u Sušice a 1865 ve Strakoncích; 1865 získal aprobaci pro hlavní školy a od 1866 působil jako podučitel a od 1871 jako učitel ve Vodňanech, od 1873 v Mirovicích a pak od 1878 až do smrti jako řídící učitel v Podolí. Zde pořádal přednášky, divadelní představení, založil též odbočku Nár. jednoty pošumavské (1885). Byl pohřben ve Vodňanech.

V souvislosti se svým učitelským působením začínal R. sérií dětských her (*Kocour v pytli*, *Pomněnky*, *Ptáčkové v kleci* aj.), jejichž stereotypní „dramatické“ akce, spočívající v prohrěšcích a potrestání malých nezbedů, sloužily k ilustraci školských výchovných zásad. Výchovná intence často určovala i podobu povídek, v nichž R. uplatňoval i svoje dějepisné zájmy, a to jak volbou námětů, tak obsáhlými historizujícími partiemi, které se stávaly autentickým rámcem fiktivních a mnohdy značně romaneskních příběhů. Za základ si bral historické děje nebo pověsti, které se převážně vztahovaly k lokalitám jihozápadních Čech (*Křížáci u Domažlic*, *Jan Sladký z Chodova*, povídka o bojích knížete Břetislava ve spojení s pověstí o kostele sv. Václava poblíž Kdyně *Ve službách vlasti*, vyprávění z tereziánské doby odkazující na tradice poutních míst na Tábořsku *Matčin odkaz* aj.). Vyprávění, hromadící překvapivé dějové zvraty, tajemství, milostná dramata atd., obvykle směřovalo k manifestaci vítězství dobra nad zlem, jehož vykonavatelé byli hrdinové s vlastnostmi pravých křesťanů a vlastenců. Rostoucí zájem o současné dění postupně měnil tematiku R. próz a rozhojňoval je žánrem „obrázků ze skutečného života“ (*Na horách*, *Slepcův vychovanec*, *Světáková dcera*, *Trhan* aj.), které sice konkrétním situováním příběhů přibližovaly čtenáři sociální

realitu venkova nebo i útrapy lidu za prusko-rakouské války, zůstávaly však u navykých dějových konstrukcí a černobílé klasifikace postav. R. prozaické produkce, zveřejňovaná z velké části v regionálních časopisech, zahrnovala i humoresky s obligátními náměty ze života maloměstské honorace (*Dostal kvinde*, *Osudný frak*, *Tajní jednatele* aj.), fejetony a také příležitostné spisky oslavující členy císařské rodiny. Výsledkem jeho pilného studia historie a geografie rodného kraje byly četné místopisné práce, jejichž zárodečnou podobu představovaly časopisecké črty a pojednání (např. cyklus pro mládež *Cesty po Šumavě*) a jejichž shrnutí do knižní podoby poskytovalo ucelené zevrubné vlastivědné informace. – Výtisky her Černý Petr, Mlsná Eva, Rybrcoul, Rytíř Puncůcha, Sirotci zůstaly nezjištěny.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. J. Podolský, J. R. Podolský (sb. Album. Povídky všech národů); Jos. R-r. (Horymír), J. R. (Horymír, Posel od Čerchova), R. (Horymír, dub.). ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Album. Povídky všech národů (knižnice Čes. jihu, Tábor 1884–94; 1888 PP Muž bez spaní, Na horách, Světáková dcera, U Lipan, 1890/91 PP Křížáci u Domažlic, Trhan, 1893/94 P Tajní jednatele); Budivoj (Čes. Budějovice 1890–91); Čes. koruna (Strakonice 1890–91); Čes. lev (Strakonice 1890–91); Hlas (Saint Louis); Hlasy ze Šumavy (Strakonice 1886, 1889); Horymír (Příbram 1872–77; 1873 PP Dostal kvinde, Osudné dostaveníčko, 1873–74 fejetony, 1877 P Néma Háta); Nár. škola; Naši mládeži (1873–82; 1874–75 Cesty po Šumavě, 1881–82 V stínu Potštýna); Otavan (Písek 1889); Písecké listy (1889); Písek (1868, Alfred a Marcela); Posel od Čerchova (Domažlice 1875–87; 1875 PP Marinka, Milada, 1876 PP Jan Sladký z Chodova, Volba v Jeptišákové, Láska diurnistova, 1877 PP Křížáci u Domažlic, Osudný frak, 1878 P Achmet, 1879 PP Katova dcera, Před sto lety, Nalezenec, 1880 PP Výprava proti židům, Hry osudu, 1887 P Rukavičky); Poutník od Otavy (Písek 1889); Přítel dítek; Stráž na Šumavě (Strakonice 1889); Zlaté lístky (Písek 1886, D Svatováclavský dar); Zpravodaj hospodářského spolku pro politický okres Milevsko (Milevsko). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vše pro ml.): Dětský výlet, Kocour v pytli (DD 1872); Na Dušičky (D 1872); Pomněnky (D 1872); Ptáčkové v kleci (D 1872); Černá pečeť (D 1873, podle Št.); Lesní panna (D 1874); Slepcův vychovanec (P 1888, obs. též B a P k jubileu panování Františka Josefa I.); Ve službách vlasti (P 1890); – posmrtně: Matčin odkaz (P 1892). – *Ostatní práce*: Korunní princ Rudolf a princezna Stefanie (1881); Hrad a panství Zvíkov (1886); Císař František Josef I. (1888); Písek (1889); Popis okresního hejtmánství píseckého (1889, s O. G. Paroubkem a J. E. Wagne-

Republika

rem); Písecko s okresem mirovickým a popisem hradu Orlika a Zvíkova (1893); Strakonicko s okresem vodňanským a horažďovickým (1893). ■

LITERATURA: H.: ref. Ptáčkové v kleci, Beseda učitelská 1872, s. 46 (polemika: A. K. Viták, tamtéž, s. 71); ● ref. Slepčův vychovanec: an. (redakce), Časopis katol. duchovenstva 1889, s. 62; J. Novodvorský, Hlídka lit. 1889, s. 159 ●; ● ref. Ve službách vlasti: an. (redakce), Časopis katol. duchovenstva 1891, s. 61; J. Novodvorský, Hlídka lit. 1892, s. 118 ●; ● nekrology: an., Lit. listy 13, 1891/92, s. 311; F. Hrnčář, Komenský 1892, s. 478 ●; ● ref. Matčín odkaz: an. (redakce), Časopis katol. duchovenstva 1892, s. 615; T. Škrdle, Vlast 9, 1892/93, s. 321 ●; an.: ref. Písecko..., Vlast 9, 1892/93, s. 957; F. Wildmann: J. R., Vlast 13, 1896/97, s. 30; J. Pazdera: 140 let od narození J. R. P., Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1984, s. 319.

et

Republika

1919

Kulturněpolitický časopis nejmladší generace, který se postupně soustředil k publikování poezie, prózy, divadelních, literárních a výtvarných referátů a glos.

Podtitul: Nezávislý týdeník, od 8. čísla Umělecký čtrnáctideník mladých. – *Vydavatel a odpovědný redaktor:* M. Novotný; řídil red. kruh (jména neuvedena); Praha. – *Periodicita:* týdeník; od 8. čísla čtrnáctideník (vyšlo celkem 10 čísel od 5. 2. do 21. 5. 1919).

R. představovala jeden z prvních pokusů o vlastní časopis nejmladší generace, která v té době publikovala zejména v časopisech Cesta a Červen a vlastní publikační základnu si vytvořila teprve později v časopise Host ad. Zakladatelé zdůrazňovali jako kritérium poctivost a opravdovost (bez ohledu na ideové zaměření), nadstranickost a kritičnost k nezdravým jevům ve společnosti. V úvodním slově v 1. čísle se uvádí: „Jsme mladí a chceme seskupit kolem sebe mladé, v tom je celý náš program.“ Podepsáni jsou: V. Gutwirth, A. Haussmann, B. Jedlička, J. Jíra, J. Kordle, J. A. Moravec, M. Novotný, L. Vaněk.

I když mezi zakladateli nenacházíme kromě J. Haussmanna přední generační představitele, objevují se postupně jména některých z nich – vedle kmenových autorů M. Novotného a bratří K. a L. Vaňků – v neširokém okruhu přispěvatelů *poezie a prózy* (K. Teige, J. Frič, J. Sei-

fert, L. Blatný, J. Hora, V. Mixa, V. Vančura aj.). Z mimogeneračních básníků zde publikoval K. Toman, z prozaiků K. Čapek (próza Na zámku); výjimkou byly *překlady poezie* (G. Duhamela od S. Hanuše) i prózy (A. Mercereau od L. Vaňka). Pravidelně byly tištěny *kritické referáty literární* (M. Novotný, L. Süß), *divadelní* (M. Novotný, A. Chaloupka, A. Holub), ale i *výtvarné* (V. Rada). *Poezii* též publikovali: M. Jirda, L. Rovenská, F. Roubík, O. Hlaváč, L. Vladyka, B. J. Suk, O. Vojen; *prózu* též M. Novotný (pseud. K. Jesenský). Součástí všech čísel byly *ilustrace a reprodukce* soudobé české grafiky (J. Čapek, J. Hlaváček, P. Kotík, A. Moravec, V. Rada, J. Rambousek, V. Sedláček, K. Teige, J. Trampota, K. Troníček, K. Vaněk, A. Wachsmann). Časopis se proti původním kulturněpolitickým aspiracím (reprezentovaným neobsáhlými úvahami a komentáři) postupně zaměřil na oblast uměleckou. Avizovaná změna, která měla souviset s údajnými (neuvedenými) změnami ve složeném redakce, se projevila (kromě nového podtitulu časopisu od 8. čísla) především v uvádění prací známějších autorů jako bratří Čapků, K. Tomana, J. Hory; brzy poté časopis zanikl, patrně pro finanční potíže.

es

Kamill Resler

* 23. 12. 1893 *Pardubice*

† 11. 7. 1961 *Praha*

Právník, bibliofil a sběratel; autor literárněhistorických příspěvků věnovaných zejména autorům a dílům z přelomu 19. a 20. století.

Syn vyššího berního úředníka. Od 1904 studoval na gymnáziu v Londýnské ul. v Praze (mat. 1912); další maturitu složil 1913 na obchodní akademii v Čáslavi, pak začal studovat práva. 1914–18 sloužil v rakouské armádě (Lublaň, Gorica, Štýrský Hradec, Vídeň, ruská část Polska, Albánie, Vídeňské Nové Město). Po vzniku ČSR vstoupil do dobrovolnického pluku a 1919 byl těžce raněn v boji s maďarskými vojáky u Komárna. 1917 během vojenské služby obnovil právnická studia v Praze, která dokončil 1920 doktorátem. Od t. r. vykonával advokátní praxi zprvu jako koncipient, od 1924 jako samostatný advokát. Od mládí měl R. literární

a zejména knihomilské záliby, které realizoval i prací v bibliofilských spolcích a účastí ve vydavatelských aktivitách; vlastním nákladem vydal řadu tematicky různorodých bibliofilských tisků (mezi nimi např. K. Biebl: *Modré stíny*, 1926; soubor kreseb V. H. Brunner: *Dobrodružství na Sahaře*, 1928; J. Hora: *Máchovské variace*, 1937) v grafické úpravě a s ilustracemi F. Bidla, J. Konůpka, V. Maška, K. Votlučky aj. Jako advokát byl vynikajícím znalcem autorského práva; do jeho klientely patřilo mnoho nakladatelů, spisovatelů i umělců (mj. A. Dvořák, J. Havlíček, J. Klepetář, M. Mareš, S. K. Neumann, K. Neumannová, V. Petr, R. Škeřík), s nimiž se přátelsky stýkal a jež hájil v nejrůznějších autorských i osobních sporech. Často vedl též pozůstalostní řízení (K. Holan, J. Hořejší, J. Štyrský aj.) včetně složitých dědických pří o autorská práva (F. Kafka, J. Vrchlický). 1946 byl Advokátní komorou v Praze ustanoven obhájcem ex officio v procesech s K. H. Frankem a s R. Bienertem (dále obhajoval mj. J. Kaprase, H. Sonnenscheina a J. Stříbrného). Advokátní praxi ukončil k 31. 12. 1948 a nadále se věnoval literárním, sběratelským a bibliofilským zájmům, do nichž po léta investoval značnou část svých výdělků (shromáždil zejména unikátní sbírky anarchistic- kých časopisů a publikací a knih černé magie). V posledním roce života pracoval (z pověření PNP) na katalogizaci zámeckých knihoven v Hořovicích a na Křivoklátě.

Vedle studií motivovaných bibliofilskými zájmy a věnovaných zejména postavám zasloužilým o českou krásnou knihu (M. Kácha, K. Janský, K. Dyrnk) se R. zabýval i literární historií. V centru jeho pozornosti byla česká literatura z přelomu 19. a 20. století spjatá s pokrokovým a hlavně anarchistickým hnutím (osobní motivaci tohoto zaměření napovídá účast mladistvého R. v anarchismu blízkém časopise *Mladý průkopník*). V řadě (převážně neuveřejněných) prací podložených bohatým materiálem (většinou z vlastních sbírek) věnoval pozornost pokrokovému hnutí 90. let, spolku mladých literátů *Syrinx*, ilegálnímu socialistickému tisku, básníku L. Freimuthovi ad. Pod titulem „*Buřiči*“ a „*Stříbrný vítr*“. *Křížovatky díla Fráni Šrámka* vydal dílčí studie sjednocené v celek pozorností k těm částem raného díla, které Šrámek později přetvářel nebo vypouštěl, jako k materiálu svědčícímu o jeho tvůrčím zrání a uměleckém růstu. Soustředil se

k srovnávání prvních časopiseckých náčrtků *Stříbrného větru* a variant prvního a druhého knižního vydání, ke zlomku románu *Buřiči* a jeho vztahu k textu *Stříbrného větru* i k pozdějším povídkám, ke krystalizaci postavy Jana Ratkina a k poměru mezi romány *Křížovatky* a *Buřiči*. V rozsáhlejší studii o P. Bezručovi a E. A. Poeovi se polemicky vyslovil proti přeceňování vlivu Havrana na Slezské písně. K Poeovi, který patřil k jeho obdivovaným básníkům, se R. vracel ve studiích (např. v rukopisných pojednáních o ohlasech Havrana v české literatuře a výtvarném umění) i vlastním překladem Havrana; další překladatelské pokusy zaměřoval hlavně k R. M. Rilkeovi a H. Heinovi. – R. pracoval i na tematických bibliografických souborech (např. vydání *Erbenovy Kytice*, českých překladů z R. M. Rilka a E. A. Poea); časopisecky publikoval odborné právnické stati a úvahy.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Branald (Mladý průkopník), Jordán, JUDr. Karel Rojar, Karel Rojar, K. Donát; K. R., K. R-r, K. V. R. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** *Bibliofil* (1940, studie *Grafik Rajon*, i sep.); *Čes. advokacie*; *Čes. literatura* (1954); *Čes. bibliofil* (1929); sb. *Český národ soudí K. H. Franka* (1947); *Dikobraz*; *Dnešek*; *Erotická revue*; sb. *Kavárna Union* (1958); *Knižní značka*; *Kritický měsíčník* (1940); *Lit. noviny* (1953); *Marginálie* (od 1944); *Mezinárodní zpěvník revolucionářů* (1950); *Mladý průkopník* (Louny 1910, polit. články); *Nejmenší revue*; *Nový život*; *Okénko do dílny umělcovy* (od 1941); sb. *Padesát let Karla Janského* (1941); *Právní praxe* (1942, studie *Původská práva po Jaroslavu Vrchlickém 1912–1942*, i sep.); *Rakovnické listy*; *Ročenka českých knihtiskařů 24* (1941, studie *Michael Kácha, průkopník krásné české knihy*, i sep.); *Rád* (1940–44, vzpomínky na J. Floriana); *Sborník na památku Karla Dyrnka...* (1951); *Slezský sborník* (1953, studie *Petr Bezruč a E. A. Poe. O dozpěv v básnickém díle P. B.*); *Svob. noviny*; *Typografie*; *Vitrinka*; *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* (od 1953); *Zprávy Spolku sběratelů exlibris* (1953). ■ **KNIZNĚ. Práce o literatuře a grafice:** Jan Konůpek – grafika pro Jana Žižku (1947); „*Buřiči*“ a „*Stříbrný vítr*“. *Křížovatky díla Fráni Šrámka* (1952). – *Překlady:* E. A. Poe: *Havran* (1948, nové vyd. 1985 in E. A. P.: *Havran. Šestnáct českých překladů*); J. Barbey d'Aurevilly: *Stránka dějin* (1952). ■ **REDIGOVANÉ časopisy:** *Český bibliofil* (1929), *Okénko do dílny umělcovy* (1940–46, s jinými); *sborníky:* *Padesát let Karla Janského. Příspěvek k dějinám krásné české knihy* (1941), *Český národ soudí K. H. Franka* (1947, s jinými), *Sborník na památku Karla Dyrnka, knihtiskaře, tvůrce písmen, knihomila a člověka* (1951). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Hlas z hluku zalehlý. 1936–1938* (výbor poezie, 1938); *K poctě*

Rettig

zbraň praporu! (výbor poezie z 1938; 1945); S. K. Neumann: Výkřiky, časopis na pohlednicích (1951); F. Šrámek: „V boj!“ (výbor z anarchistické a protiválečné poezie, 1953, s L. Kněžkem); J. Červenka: Stará zvonice (1958). ■

LITERATURA: Lub. Vaculík: K. R. Literární pozůstalost (LA PNP 1974). ■ n (B. Novák): ref. studie Michael Kácha..., LidN 8. 6. 1941; kp. (K. Polák): ref. sb. Padesát let K. Janského, Nár. práce 4. 10. 1941; Č.: Šedesátiny Dr. K. R., LitN 1953, č. 51; A. Grimm, I. Berka: nekrolog, Zprávy Spolku sběratelů a přátel exlibris 1961, č. 41; Lub. Vaculík: Paradoxní epizody Jaroslava Havlíčka (korespondence s K. R. z 1941–43), sb. Literární archiv 7, 1972; A. Bejblík in E. A. Poe: Havran (1985); T. Pasák: Bouřlivák K. R., LidN 30. 4. 1994.

Tomáš Rešel

* kolem 1520 *Jindřichův Hradec*
† před 1. 5. 1562

Překladatel a slovníkář.

Psán i Rešelius, T. R. Hradecký. – Pocházel z rodiny snad původně německé, avšak šzil se s českým prostředím rodného kraje. Byl katolickým farářem 1551 v Dubném, 1554 v Blanském, asi od 1558 v Jarošově u Jindř. Hradce. Měl úzký přátelský vztah s počáteckým měšťanem a literátem J. Straněnským, který pečoval o vydávání jeho prací.

R. překládal – často na podnět katolických šlechtických příznivců – z němčiny a z latiny dobově oblíbená nábožensky naučná a mravně nabádavá díla. Největšího úspěchu dosáhl jeho české zpracování německých komentářových výkladů K. Huberina k biblické knize Ecclesiasticus (Kniha Jesusa Siracha): R. volný překlad obsahuje množství českých přísloví a úsloví v kritických glosách k životu soudobé české společnosti. Vyšel do konce 16. století osmkrát a náleží k jazykově nejzajímavějším památkám své doby. Pedagogický zájem osvědčil R. českým zpracováním oblíbeného latinsko-německého a německo-latinského slovníku štrasburského humanisty a pedagoga P. Dasypodia; latinsko-česká část svou hodnotou značně převyšuje nedotvořenou část česko-latinskou.

KNIŽNĚ: Dictionarium Latinobohemicum in usum et gratiam studiosae iuventutis Bohemicae (Olomouc 1560); Dictionarium Bohemicolatinum in

usum et gratiam Bohemicae pubis (Olomouc 1562). – *Překlady*: Kniha Jesusa Siracha... (1557); F. Nausea: Kázání křesťanská s krátkými výklady na evangelia... (asi 1561); Katechismus. Víra, učení a vyznání svatých starých učiteluov a mučedlníkuov)... (Olomouc 1562); A. Musculus: O nekřesťanském a hrozném lání, rouhání, Bohem zlořečení, hromování a klnutí... (1562). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Č. Zibrť in T. R. Hradecký, Sborník historický 4, 1886, s. 234, 342; Knihopis č. 1812–13, 2189–95, 2197, 2199–2207, 3824, 5978, 6092–94, srov. i 6057. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Č. Zibrť: T. R. Hradecký, Sborník historický 4, 1886, s. 234, 293, 337; T. Hrubý in České postily (1901); J. Zákravec: Příslavní, pořekadlový a podobný materiál z Rešeliova Jesusa Siracha, Program české reálky v Plzni 1903/04, 1904/05; H. Brauner in Die tschechische Lexikographie des 16. Jahrhunderts (Breslau 1939); V. Petráčková: Pojetí a význam Rosova slovníku, Práce z dějin slavistiky 10, 1985, s. 155; L. Kroupová, V. Mejstřík, V. Petráčková: Česko-slovenské slovníkářské paralely, sb. Období 7 (Lublaň 1986, s. 585) + K vývoji popisu ustálených spojení frazeologické povahy v některých českých výkladových slovnících, sb. Z problemův frazeologie polské i slowiańskiej 4 (Varšava 1988, s. 193); K. Pletzer: Předbělohorský slovníkář a překladatel T. R. Hradecký, Jihočeský sb. historický 1988, s. 1.

jk

Jan Alois Sudiprav Rettig

* 21. 7. 1774 *Kvasiny* u Solnice
† 26. 7. 1844 *Litomyšl*

Autor her z maloměstského prostředí a časopisecky publikovaných básní a próz.

Většinu literárních prací podepisoval Jan S. Retik. – Otec byl Němec, povoláním justiciář, matka Češka. Do české školy začal R. chodit 1780 ve Vejvanovicích na Chrudimsku, kde byl otec tehdy správcem statku; asi od 1783 pokračoval v Solnici, 1785 přesídlil s rodiči do Pardubic a tam navštěvoval německou hlavní školu. Od 1788 studoval na gymnáziu v Hradci Král. (po všechna léta premiant), od 1794 v Praze tzv. filozofii a práva (dokončil 1801). Byl pak zaměstnán v různých advokátních kancelářích v Praze; přestál těžkou chorobu, při níž mu hrozilo oslepnutí. 1807 se oženil s Magdalénou Artmannovou, pozdější spisovatelkou M. D. Rettigovou. Po složení apelačních zkoušek působil od 1809 na magistrátu

v Táboře jako sekretář, radní protokolista a aktuár při hrdebním právu; přitom vykonával funkci justiciára na panství v Chotovicích. Od 1812 byl zkušeným radním v různých městech, nejprve v Přelouči, od 1818 v Ústí n. Orlicí (tam přitom vykonával funkci justiciára na panství v Žampachu a Kyšperku), od 1824 v Rychnově n. Kněžnou (přitom justiciár v Žampachu, Kyšperku a Solnici), od 1834 do konce života v Litomyšli, kde byl i pohřben. R. zálibou bylo malování, nakreslil též předlohy pro několik frontispisů v knihách své manželky. – Syn manželů R., kněz piarista Ondřej Josef Liboslav R. (* 8. 3. 1821 Ústí n. Orlicí, † 1. 7. 1871 Nepomuk), přírodovědec, pedagogicky působil na hlavních školách, gymnáziích a reálkách (nejdéle v Kroměříži 1849–67, nakonec v Nepomuku). Sbíral lidové písně, v mládí zřejmě také psal básně (nedochováno). Knižně vyšla 1841 jeho tříaktová veselohra *Sňatek ze žertu*; protože je v jejím podtitulu uvedeno „s použitím povídky od Josefa Liboslava Rettiga“, bývá mnohdy považována za dílo otcovo, jenž dramaticky zpracoval synovu prozaickou předlohu.

V autobiografické relaci pro Michlův Ouplný literární létopis R. uvádí, že se českou literární tvorbou začal zabývat za studií (1806 a 1810 napsal první veselohry); po dočasném přerušení nastala reaktivace jeho literární činnosti za pobytu v Ústí n. Orlicí (také jeho manželka tehdy začala česky psát a publikovat). R. hry, které se na divadle neprosadily pro značné nedostatky v jevištní technice, jsou vesměs situovány do maloměstského prostředí. V *Kouzelné píšťale* (napsané 1810) a asi tehdy provozované v Praze) jsou fraškovitou manýrou karikování neschopní členové obecní samosprávy a hašteřivé, zahálčivé, pomlouvačné a záletné maloměstské paničky. Dvouaktovou činohru *Neškodí přátel zkoušeti* charakterizuje násilná výchovná tendence, další hra *Topič* v ouřadní autorizaci pro potíže s cenzurou nevyšla a nedochovala se. V časopisech zveřejnil R. humoristické travesťe a povídky, básnické povídky (*Čertův most*), lyriku oslavnou, příležitostnou, reflexivní, přírodní, popisnou, elegie, básnická psaní, básně v próze (např. s látkou z antické mytologie), sentimentální a ohlasové písně. Jeho báseň *Jablíčka*, která zhudebněna zlidověla a v literární historii bývá pokládána za nejzdařilejší ohlasovou báseň před Čelakovským, vyšla v Dobroslavu 1820 se jménem M. D. Rettigová; ačkoliv na omyl upozornila dopisem, Ziegler opravu

neuveřejnil. R. psal také naučné a úvahové statě, přeložil několik německých básní K. S. Šnajdra, překládal z antických autorů poezii, prózu i drama (Horatius, Seneca, Plautus, Terentius, nepublikováno). Ve zmíněné zprávě Michlovi R. uvádí další nepublikované práce, jmenovitě původní pojednání *Chvilky rozmaru* nebo *Životopis strakatého kanafasu*.

PSEUDONYMY: Sudiprav, Sudislav. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Almanach aneb Novoročenka (1824); Časopis pro katol. duchovenstvo (1835); Čechoslav (1821–24; 1823 B Čertův most); Dobroslav (1821); Jindy a nyní (1830); alm. Milina (1825); alm. Milozor (1824); Poutník slovanský (1826); Rozličnosti Pražských novin (1829); Večerní vyrazení (1832). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Kouzelná píšťala aneb Na odslouženou v Klevetníku (D 1821); Neškodí přátel zkoušeti (D 1822). ■ **KORESPONDENCE:** in J. Pospíšil: Z dob vlasteneckých (asi J. H. Pospíšilovi z 1836; 1885, ed. J. Pospíšil); V. J. Pokorný: K R. českému překladu ze Seneky (V. Schlossorovi z 1836), Archiv literární 1922, s. 292. ■

LITERATURA: J. Frýzek: Život a dílo manželů Rettigových (Rychnov n. Kn. 1992). ■ J. Jakubec: Obrození české poezie lidovou písní 1. První pokusy napodobení písní lidových, sb. Literatura česká 19. století 2 (1903, s. 658); M. Lisertová: Pověsti o hledači pokladů a o čertově mostě u Landšperka v básnickém rouše r. 1823, ČL 23, 1913/14, s. 463; V. J. Pokorný: K R. českému překladu ze Seneky, Archiv literární 1922, s. 291; Z. Nejedlý in Litomyšl (1934, nově 1954 → O literatuře, 1953); J. Svátek: Dvojí výročí prof. Ondřeje Liboslava R., Věstník Okresního muzea v Kroměříži 1971, s. 34 + Přírodovědec a pedagog prof. Ondřej Josef Liboslav R., Listy Orlického muzea 1971, s. 205. – Viz též **LITERATURA** v hesle Magdaléna Dobromila **Rettigová**.

m10

Ondřej Josef Liboslav **Rettig**
viz in Jan Alois Sudiprav **Rettig**

Magdaléna Dobromila **Rettigová**

* 31. 1. 1785 *Všeradice* u Hořovic
† 5. 8. 1845 *Litomyšl*

Prozaička zaslouživší se o pronikání sentimentalismu do české prózy 20. let, též autorka lyrické poezie, divadelních her a výchovné četby pro české dívky; v české beletrii první žena spisovatelka, trvalou proslulost však získala svými kuchařskými knihami.

Rettigová

Psala se i Léna (Lena) Dobromila (L. D.) Rettikova (-ová). Roz. Artmannová. – Otec, vrchnostenský hospodářský úředník, působil po Všeradicích krátce v Osově a jako správce šporkovského panství ve Staticích u Prahy († 1792). Matka pak žila s dcerou, která jediná jí zůstala z více dětí, v Praze i mimo Prahu z milosrdenství příbuzných a šlechtických podporovatelů. R. začala 1795 chodit do školy v Plzni, za následného pobytu v Praze onemocněla z pracovního přepětí (byla v nemocnici u alžbětinek, chtěla vstoupit do kláštera). Od mládí byla náruživou čtenářkou, ráda si též osvojovala ženské práce. 1807 se provdala za právníka J. A. S. Rettiga; žila s ním nejprve v Praze, od 1809 v Táboře, od 1812 v Přelouči, od 1818 v Ústí n. Orlicí, od 1824 v Rychnově n. Kn. a od podzimu 1834 v Litomyšli, kde zůstala i po manželově smrti 1844. 1826 pobývala na Moravě, v Brně se spřátelila s rodinou guberniálního rady P. Bajera (pro ni za jediný den napsala aktovku *Bílá růže*). 1830 byla těžce nemocná a dočasně ochrnula; léčila se v Hoříčkách u Jaroměře. Z jedenácti dětí R. dospěly tři: dcera Jindřiška (Henriette, 1813–1854) působila jako kolorатурní sopranistka 1834–39 ve Stavovském divadle, pak ve Štýrském Hradci a od 1841 v Mnichově, syn Ondřej Josef Liboslav R. byl pedagog a přírodovědec, syn Karel typograf. Pod dojmem četby se R. záhy pokoušela o německou literární tvorbu, která zůstala nepublikována (veselohra *Unschuld und Edelmüt*, povídka *Seraphine*, beletrizované deníkové záznamy z 1811 *Bagatellen*). Za pobytu v Ústí nad Orlicí, kdy se manželé přátelsky stýkali s národně uvědomělým lékárníkem F. Korábem a se spisovatelem M. J. Sychrou, se R. ztotožnila s českým národním hnutím, podílela se na místním kulturním životě (založení české knihovny) a od listopadu 1819 si zvykala česky psát (překládala své německé povídky do češtiny). Na rozvoj jejího spisovatelství měla značný vliv královéhradecká kulturní družina a přátelství s D. F. Kynským, jazykově a pravopisně korigovali její texty J. L. Ziegler, V. K. Klicpera, J. Chmela aj. Tiskem zveřejňovala R. své práce od 1820; většina její beletristické tvorby vznikla v době strávené v Ústí nad Orlicí a v Rychnově n. Kn. (od 1825 si zapisovala své básně, prózy, aforismy, dopisy, výpisky z četby do objemné knihy nadepsané *Sbírka rozličných myšlínek*). Již od pobytu v Táboře shromažďovala kolem

sebe měšťanské dívky, učila je domácím pracím a snažila se působit na jejich názorovou úroveň a životní rozhled, k čemuž později přistoupila i výchova národnostní (písemná provolání k ústeckým dívkám o jejich povinnostech k národu). V Litomyšli patřila k předním osobnostem české společnosti a místního kulturního dění; byla industriální učitelkou na dívčí škole a založila stipendium pro její žáčky. Koncem života, osamocená a ochrnutá na nohy, se vrátila k literární tvorbě (rukopisný soubor básní a próz s tit. *Všelicos*). Pohřbena byla v Litomyšli. – Osobnost R. za jejího litomyšlského působení zpodobil A. Jirásek ve veselohře M. D. Rettigová (1901).

V českém kulturním povědomí vystupuje R. téměř výlučně jako autorka kuchařských knih (*Domácí kuchařka...*, *Dobrá rada slovanským venkovankám...*), které vycházely po celé 19. století v nových vydáních, většinou s dodatky či v přepracováních dalších autorek. Oblibu si pravděpodobně získaly i způsobem podání, které není neosobně technologické, ale zasazuje práci hospodyně též do etických, estetických a výchovných relací. Kuchařské návody R. souvisí nejen s jejími dalšími praktickými pojednáními o vedení domácnosti nebo o chování ženy v manželství, v rodině i v širším společenství, ale i s většinou její prozaické beletrie. Také jejím adresátem byla dospívající mládež, hlavně ženská, a cílem výchova, v tomto případě morální, citová, volní a životně orientační. V některých sbírkách próz se prolíná beletrie s praktickými návody a se vzdělávacími články, jindy je výchovná či sentimentální povídka zároveň textem k jazykovému česko-německému procvičování (*Chudobičky... – Feldblümchen...*). Zvláště kratší prózy R. mají leckdy charakter exemplar a poučení, které ilustrují, bývá vyjádřeno závěrečným zhodnocením nebo titulem (např. ve sbírce *Věneček pro dcerky vlastenské*). Nositelem tendence v rozsáhlejších povídkách zpravidla nejsou vzorové postavy, nýbrž situace a výjevy a nejčastěji celkový smysl příběhu. Pro mnohé z nich (např. *Arnošt a Bělínka* z knížky *Mařenčin košíček*) je příznačné odpoutání od pouhé a v časovém postupu přímočaré příběhovitosti ve prospěch většího rozružení časových rovin, bohatě exponované cituplnosti a idyličnosti a uplatnění hudebních scén; obdobně působilo i včleňování přírody do děje jako paralely lidských osudů nebo jako jejich aktivního činitele. R. tak vnášela do české prózy jednotlivé prvky i celou at-

mosféru evropského preromantického sentimentalismu v jeho již konvencionalizované podobě; patřila tím ve své době k prvním usku- tečňovatelům obecnější vývojové tendence české literatury, která chtěla prezentovat po- vídku jako umělecký slovesný výtvar. Poezie R. jenom ojedinele (např. veršovanými průpo- vídkami) zapadá do převážujícího výchovného zaměření její tvorby. Pěstovala dobově fre- kventované lyrické žánry jako sentimentální, vlastenecké, humorné skladby, ohlasové písně (jí připisovaná populární píseň Jablčka je dí- lem jejího manžela). Nejcharakterističtější jsou pro ni básně příležitostné a pozdravné (i ve formě znělky), které jsou spolu s četnou korespondencí verbálním projevem její potře- by kulturně náročnějšího společenského vyží- vání. Dramatické práce R. mají podobu dialo- gizovaného anekdotického příběhu a jsou určeny literaturou zanebávaným divadelním aktivitám: aktovka Bílá růže domácímu, fraška Koš loutkovému divadlu. Veselohra Dřevěná tetička, v níž R. zdramatizovala svou povídku ze sbírky Narcisky, se nedochovala, stejně jako hry Vdovec a vdova a Hyges a Lindor neb Lás- ka a ctnost vždy zvítězí.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Dobromila; -la, Magd, Do- br. Rett^{xx}, M. Dobr. R^{xa}. ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1828–29; 1828 Okus ve znělkách); Českoslav (1822–25); Čes. včela (1835); Dobroslav (1820–22); Jindy a nyní (1829); Květy (1835–40); alm. Milina (1825); alm. Milozor (1824); alm. Pomněnky (1843); Poutník slovanský (1826–27); Přítel mládeže (1824); Rozličníosti Pražských novin (1826–27); Věrný radi- tel... (1824); – posmrtně: Od Trstenické stezky (Lito- myšl) 18, 1938/39, příl. (Životopis mládí M. D. R., překl. z něm. V. Planičková). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Mařenčin košíček. Dárek malý pro dcerky české 1, 2 (PP a nauč. čl., 1821, 1822); Věneček pro dcerky vlas- tenské (PP a nauč. čl., 1825); Bílá růže (D 1827); První okus v znělkách; na Věnceslava Čechoroda Pešinu... (B 1827); Chudobičky. Dárek outlé mláde- ži v českém i německém jazyku... – Feldblümchen. Ein Geschenk für die Jugend... (PP, texty k překl., 1829); Narcisky. Sběrka historického i mravného ob- sahu k ponaučení a obveselení (PP a nauč. čl., 1834); Kvítí májové dcerkám českým a moravským (PP 1835); Jaroslav a Terinka (P 1841); – posmrtně: Koš (D 1846). – *Překlady*: A. F. Kotzebue: Příběhové pro dcerky české a moravské (1828); J. Chalúpka: Vše- obecná s první rakouskou spojitelnou spojená zao- patřitelná... (1845). – *Ostatní práce*: Domácí kuchař- ka aneb Pojednání o masitých a posních pokrmech pro dcerky české a moravské (1826, rozšíř. vyd. 1831, 1837); Křesťanka vzývající Boha aneb Kniha modlitebni pro nábožné pohlaví ženské (1827); Die

Hausköchin oder Eine leichtfassliche und bewährte Anweisung... (1827); Dobrá rada slovanským ven- kovankám aneb Pojednání, kterak by ony pokrmy sprosté lacině i chutně připravovati... mohly... (1838); Guter Rat für Landwirtinnen und Land- mädchen... (1838); Mladá hospodyňka v domácno- sti jak sobě počínati má, aby své i manželovy spoko- jenosti došla... (1840); Pojednání o užitečnosti zao- patřovacího ústavu spojeného s vídeňskou spo- řitelnicí (b. d., 1840, an., pův. in Mladá hospodyňka); Martha, ein belehrendes Unterhaltungsbuch für Mädchen, welche gute Frauen werden wollen (1840); Pojednání o telecím mase... (1843); Kafičko a vše, co je sladkého. Sto předpisů... (1845); Sladká kuchyně. Sto předpisů... (1845). – *Výbor*: Domácí kuchařka (z BB, PP, korespondence a předmětové literatury, 1986, ed. A. Stich pod jm. F. Wünschová). ■ KORESPONDENCE: in J. Pospíšil: Z dob vlaste- neckých (J. Pospíšilovi z 1845; 1885, ed. J. Pospíšil); F. Bačkovský: Ze života M. D. R. (koncepty dopisů J. Holáskovi b. d., J. Hormayerovi z 1828, J. K. Chme- lenskému z 1828, prof. Jandovi v Praze b. d., V. K. Klicperovi b. d., hraběnce Kolowratové-Libsteinské z 1830 a b. d., měšťanovi Kopeckému v Plzni z 1836, D. F. Kynskému b. d., příteli N. B. b. d., J. Pospíšilovi z 1831 a b. d., Pubetzovi z 1836, M. J. Sychrovi b. d., K. S. Šnajdrovi b. d., kněžně z Thurnů-Taxisů z 1828, J. L. Zieglerovi z 1820, 1821 a b. d., nejmenované ne- věstě z 1837, nejmenovanému příteli z 1828, řediteli školy v Kolíně b. d.), Ženské listy 1886, s. 6 a pokr., 1887, s. 133 a pokr.; in F. L. Čelakovský: Korespon- dence a zápisky 1, 2 (F. L. Čelakovskému z 1829–30; 1907 a 1910, ed. F. Bílý); J. Pešek: M. D. R. ve světle své korespondence (J. H. Pospíšilovi z 1829–43, J. Pospíšilovi z 1836–45, V. Vášovi z 1825–44 a b. d.), ČMM 1913, s. 1 a pokr.; R.: Z neznámé korespon- dence M. D. R. (D. F. Kynskému z 1821–25), Ženský svět 1915, s. 279 a pokr.; J. Pešek: K přátelským sty- kům literární družiny českého severovýchodu v do- bě obrození (J. H. Pospíšilovi z 1828), Zvon 19, 1918/19, s. 356; V. J. Pokorný: K Rettigovu českému překladu ze Seneky (V. Schlossarovi z 1836–39), Ar- chiv literární 1922, s. 291; M. Novotný: Magdalena Dobromila (D. F. Kynskému z 1821–25 a b. d.), LidN 31. 1. a 1. 2. 1935; B. Slavík: Idyla před sto lety (vzáj. kosp. J. Mitisky a M. D. R. z 1834), LidN 31. 8. a 7. 9. 1941, příl.; L. Vojtíšková: Z neznámé korespon- dence M. D. R. (M. Kropáčkové-Kloučkové z 1836–43), sb. Orlické hory a Podorlicko 3 (1970, s. 155); R. Pražák: Česko-slovenské vztahy a východo- český okruh Zieglerův za národního obrození (A. V. Šemberovi z 1844), Literární archiv 10/73, Martin 1974, s. 130; in M. D. R.: Domácí kuchařka (D. F. Kynskému z 1824–27; 1986, ed. A. Stich pod jm. F. Wünschová). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Johanides in M. D. R. (Rych- nov n. Kn. 1995). ■ LITERATURA: E. Krásnoho- ská: Památce M. D. R. (1885); T. Nováková: O životě a působení M. D. R. (1885, znovu 1934); sb. Památce M. D. R. (Litomyšl 1925); F. V. Autrata: M. D. R.

Rettigová

(1948); sb. M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1969); J. Frýzek: Život a dílo manželů Rettigových (Rychnov n. Kn. 1992); J. Johaniades: M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1995); sb. M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1996, ed. J. Tydlitát; přisp. V. Bartůšek, J. Janáčková, D. Moldanová, A. Stich, R. Zdrůbek). ■ K. (V. R. Kramerius): ref. Mařenčin kosíček, Čechoslov 1822, s. 40; V. Šohaj: Učené ženštiny, Čechoslov 1824, s. 139; K. Sabina: Dvě Češky 1. M. D. R., Lada 1861, s. 25 a pokr. → Články literárnědějepisné 1 (1912, s. 301); M. Krajník: Žena v literaturách evropských, zvláště pak slovanských, Květy 1869, s. 267 a pokr.; an.: M. D. R., Světozor 1869, s. 373, 428; F. Schulz: Literární idyla (vztahy Marie Antonie a F. L. Čelakovského k M. D. R.), Lumír 1874, s. 4 a pokr.; E. Beránek: Pomník M. D. R. (v Litomyšli), Světozor 1878, s. 289; F. Bačkovský: M. D. R., Ženské listy 1885, s. 1 a pokr., 1886, s. 6 a pokr.; J. V. Peckovský (F. Pover): M. D. R., Lit. listy 1885, s. 31; E. Ktk.: Divadelní hry M. D. R., Jevišťe 1885, s. 50; A. Novák: Životní a kulturní pozadí české novelistiky let čtyřicátých a padesátých 2. Život ženský. Jeho představitelka M. D. R., sb. Česká literatura 19. století 3, sv. 1 (1905); A. Jirásek: Literární výlet před 80 lety, Kalendář Nár. listů na r. 1909 → Rozmanitá próza 3 (1922, s. 200); J. Pešek: Z výletů M. D. R. (cestopisné zápisky Cesta do Litic a Cesta do Kunětic), ČMM 1909, s. 380 + „Stammbuch“ M. D. R., Osvěta 1909, s. 338 + Královéhradecká vlastenecká družina, Naše doba 17, 1909/10, s. 14 a pokr.; M. Hýsek: Počátky české literatury pro mládež, LidN 24. 12. 1910; T. Nováková in M. D. R.: Velká kuchařka (1912); A. Jirásek in Z mých pamětí 2 (1913, s. 123, nově 1980, s. 295); V. Kučerová in K historii ženského hnutí v Čechách (1914); T. Svatová: Manželé R. v Ústí n. Orlicí, Ženský svět 1916, s. 319 a pokr.; J. Pešek: K přátelským stykům literární družiny českého severovýchodu v době obrození, Zvon 19, 1918/19, s. 356; A. Novák: Slavnostní řeč při odhalení pomníku na úmrtním domě M. D. R. v Litomyšli dne 7. června 1925, Ženský svět 1925, s. 229 + (ne:) Syn M. D. R., LidN 4. 6. 1932, odpol. vyd.; Z. Nejedlý in Litomyšl (1934, nově 1954) → O literatuře (1953) a Osudová setkání (1978); ne (A. Novák): Sto padesát let od narození M. D. R., LidN 31. 1. 1935; J. Páta: Pomník M. D. R. na litomyšlském hřbitově, Od Trstenické stezky 15, 1935/36, s. 11 a pokr.; J. Fučík in Božena Němcová bojující (1940) → Tři studie (1947); M. Tarantová: „Jablíčka“ plná omylů (autorství básně Jablíčka), Kytice 1947, s. 283; Z. Tyl: J. Fučík o jazykové kultuře (též o jazyce M. D. R.), SaS 1953, s. 160; I. Janáčková: Umělá píseň Jablíčka a její život v lidové tradici, ČL 1956, s. 178; R. Dvořák: Kořeny a zdroje kultury Ústecka do roku 1848, Listy Orlického muzea 1970, s. 96; J. Kopš: O životních osudech M. D. R., Beseda naší vesnice 1972, č. 26–46, vždy s. 16; V. Vostřebalová in J. Břízová: U stolu s paní M. D. R. (1972); R. Pražák: Česko-slovenské vztahy a východočeský okruh Zieglerův za národního obrození, Literární archiv 10/73, Martin 1974, s. 130; K. Krejčí: Savarin a R., LD 22. 3. 1975; J.

Kapusta: Hudební svět rodiny Rettigů, Hudební věda 1981, s. 141; F. Jirásko: Krkonoše a paní Dobromila, Krkonoše 18, 1985, č. 5; ● k 200. výr. narození: J. Kapusta, Kulturní zpravodaj města Litomyšle 1985, č. 2; E. Macháčková, Čes. jazyk a literatura 37, 1986/87, s. 335 ●; A. Stich (pod jm. F. Wünschová) in M. D. R.: Domácí kuchařka (1986); I. Slavík: Dvojit tvář, Budovatel (Hořovice) 1986 → Propadliště paměti (1995); J. Kapusta: Hledání rodu Rettigů, LD 2. 9. 1987.

mo

Bohuslav Reynek

* 31. 5. 1892 *Petrkov* u Německého (Havlíčkovava) Brodu
† 28. 9. 1971 *Petrkov* u Havlíčkova Brodu

Básník, překladatel z francouzštiny a němčiny, spolupracovník vydavatele J. Floriana ze Staré Říše, grafik, vydavatel bibliofilů. Celé jeho dílo, vycházející na počátku z expresionismu, je prochnuto hluboce prožívanou křesťanskou spiritualitou vnímající člověka i přírodu v dimenzích spásy a zavržení.

Narodil se v rodině statkáře. Obecnu školu navštěvoval v sousední vsi Svätý Kříž. Poté, co 1902 otec statek v *Petrkově* pronajal a celá rodina se odstěhovala do Jihlavy, studoval tam R. na německé reálce (mat. 1912); zde na něho měl značný vliv M. Eisler (pozdější docent dějin umění na vídeňské univerzitě), který v R. probudil zájem o poezii a malířství. Na otcovo přání odešel R. do Prahy, kde v říjnu 1912 začal studovat zemědělský obor na c. k. Vysoké škole technické, kterou však už v listopadu pro naprostý nezájem opustil a vrátil se do *Petrkova*, odkud se v prosinci vydal na svou první cestu do Francie (Bretaň); tehdy také začal psát poezii (první verše otiskl 1913 v *Moderní revue*) a malovat. U námече rodinného statku pracoval jako nevoják i v době 1. světové války. 1914 se seznámil se staroříšským vydavatelem J. Florianem, s nímž úzce spolupracoval až do jeho smrti. R. překlady, původní práce i grafiky spoluvytvářely charakter nejrůznějších edic (hlavně *Dobrého díla*) vydavatelství; 1917 se R. seznámil s J. Čapkem, kterého přizval, se souhlasem J. Floriana, ke spolupráci. Sám R. působil jako vydavatel bibliofilské edice *Sešity poezie* (vycházela v *Petrkově* 1921–27, celkem 7 sv.), v níž vyšly R. původní práce a řada jeho překladů z německé a francouzské poezie; výtvarně spolupracoval především s J. Čapkem.